

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Jagodič

Podobe Balkana v slovenskih spletnih medijih

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Jagodič

Mentor: prof. dr. Mitja Velikonja

Podobe Balkana v slovenskih spletnih medijih

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Za konstruktivne nasvete, smernice pri pisanju ter nesebično pomoč se iskreno zahvaljujem svojemu mentorju prof. dr. Mitji Velikonja.

Največjo zahvalo za podporo, spodbudo in ljubezen pa izrekam svoji družini, ki mi je v vseh letih študija požrtvovalno stala ob strani.

Podobe Balkana v slovenskih spletnih medijih

Ljudje smo konstruktivirana bitja. Po teorijah konstruktivizma in poststrukturalizma ugotovimo, da so naše identitete vedno družbeni konstrukti, ki pa ne nujno odražajo resničnosti, saj jih kreiramo s pomočjo binarnih opozicij in si tako olajšamo razumevanje v kaotičnem simbolnem redu. Nadalje ugotovimo, da za nek narod lastna identiteta nastane na podlagi razlike do „Drugega“. Eden ključnih Drugih, ki je definiral Evropo, je Balkan. Ta je kljub svoji legi znotraj Evrope postal njen Drugi, njegova negativna predstava pa se je ponovno aktualizirala v 90. letih 20. stoletja, se okrepila in ob omembi imena Balkan prevladala. Balkan kot ugotavlja Todorova paradoksalno ostaja del Evrope, čeprav se balkanizem po definiciji približuje orientalizmu Edwarda Saída. Njegov status je še bolj problematičen, saj kljub nesporni legi lahko še postane del evropskega kontinenta, vendar le če si to zasluži. Slednje legitimizira intervencije članic EU na Balkanu, ki to območje nadzirajo in ga poskušajo rekrutirati in prevzgojiti v „civilizacijsko“ enoto kot so same. Mediji so imeli vse od balkanskih vojn, ki so bile ključne za prevladujoče negativne predstave o Balkanu v javnosti, pomembno vlogo pri izoblikovanju in ohranjanju njegove negativne podobe. Po osamosvojitvi Slovenije v 90. letih je nastopila privatizacija medijskih hiš, ki je razmere med mediji in trgom zaostila, novinarji pa so poleg objektivnosti nenadoma postali zavezani tudi kapitalu, kar kmalu privede do tabloidizacije in upada kakovostnih novic, ki temeljijo na nepreverjenih govoricah in stereotipih. Podobe Drugega tako ostajajo v medijih kljub regulaciji, vendar jih težje zaznamo, saj podpirajo hegemonsko predstavo Balkana, kar utrjuje slovensko nacionalno in evropsko identiteto. Slednje predpostavke bomo preverili s pomočjo analize prispevkov, v katerih se pojavljajo ključne besede s korenem Balkan- v obdobju enega leta. Analizirali bomo prispevke spletnih medijev Svet24, Dnevnik ter MMC RTV Slovenija.

Ključne besede: identitete, nacija, Balkan, diskurz, ideologije, mediji, tabloidizacija.

Images of Balkan in Slovenian web media

People are constructive beings. Based on the theories of constructivism and poststructuralism we discover the fact, that our identities are always social constructs which do not always reflect reality due to the fact that we always create them by using binary oppositions and therefore ease our understanding in chaotic symbol order. Therefore we acknowledge, that identity of a nation arises based on the difference to the „Other“. One of the crucial Others, which defined Europe itself, is Balkan. Despite its position in Europe it became its Other and its negative image reactualized in 90s, then fortified and finally by mentioning Balkan even prevailed. As acknowledged by Todorova, Balkan paradoxically remains a part of Europe, though definition of balkanism seems to be closer to definition of orientalism founded by Edward Said. Its status is even more problematic, while despite its undisputable position it can only lately become a part of European continent, but only when deserving such privilege. Such fact legalises interventions of EU members to urge on the territory of Balkan trying to control, recruit and reeducate in civilizational unit as they understand themselves to be. Since the Balkan wars media seemed to be crucial in providing negative images of Balkan which prevailed in public, likewise media seemed to establish and preserved its negative image. After the independance of Slovenia in the 90s, the privatization of media emerged which strained conditions between media and the market, while journalists among objectivity suddenly also became bound to capital, which led to tabloidization and decrease of qualitative news, which are based on unconfirmed rumours and stereotypes ever since. The images of Others therefore remain in the media despite regulation, but yet are acknowledged with difficulties, while they support hegemonic image of Balkan, which also fortifies European and Slovenian national identity. Such hypotheses will be checked by analyzing articles created in the one year era and including key words with root word Balkan - . Analysis will be based on the articles from web media, which are Svet24, Dnevnik and MMC RTV Slovenija.

Key words: identities, nation, Balkan, discourse, ideologies, media, tabloidization.

Kazalo

1 UVOD	6
2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN PROBLEM NALOGE	7
3 KLJUČNI POJMI	9
3.1 Diskurz	9
3.2 Ideologija	10
3.3 Reprezentacije	11
3.4 ‚Drugi‘	11
4 METODE MAGISTRSKEGA DELA	12
4.1 Kritična diskurzivna analiza	13
4.2 Faircloughov pristop kritične diskurzivne analize	15
4.3 Tekstualna analiza	15
4.4 Diskurzivne prakse	15
4.5 Družbene prakse	16
5 NACIONALNA IDENTITETA	16
5.1 Slovenci in njihovi Drugi	18
5.2 Balkan in slovenska nacionalna identiteta	19
5.3 Balkan kot zgodovinski in univerzalni Drugi	20
5.4 Balkanizem vs. orientalizem	22
6 ZAHODNI BALKAN IN JUGOVZHODNA EVROPA	25
7 VPLIV MEDIJEV NA USTVARJANJE PODOBE BALKANA	26
8 TABLOIDIZACIJA IN SLOVENSKI MEDIJI	28
9 POJAVNOST POJMA BALKAN V SLOVENSKIH SPLETNIH MEDIJIH	29
9.1 Analiza prispevkov na portalu Svet 24	30
9.2 Analiza prispevkov na portalu Dnevnik	35
9.3 Analiza prispevkov na portalu MMC RTV Slovenija	44
10 SKLEP	61
11 LITERATURA	64

1 UVOD

Poststrukturalistične teorije trdijo, da naš pravi jaz ne obstaja, ampak ga samo preigravamo, oziroma ustvarjamo. Naša razumevanja samih sebe pravzaprav ne izhajajo iz naše narave, ampak gre za izdelane družbene konstrukte, ki jih oblikujemo s pomočjo jezika. Besede nas tako samo umeščajo v mreže označevanj, ki se ne skladajo z „resničnostjo“, ker to ni možno, ampak tudi zaradi binarne organizacije jezika, ne morejo tudi zagotoviti pozitivne definicije nekega naroda.

Nacionalna identiteta je odraz razlike, ki jo ustvarjamo prek ločevanja na mi in oni. Tako ugotovimo, da gre pri identiteti nekega naroda samo za občutek pripadnosti neki skupnosti, ki je nastala na podlagi seštevanja razlik. Običajno so „Drugi“ kar sosednji narodi. Rečemo lahko, da je nacija za posameznike nekakšna zgodba. Na tak način namreč posamezniki dajejo pomen svetu okrog sebe.

Balkan je „kulturni Drugi“, proti kateremu Evropa nastopa kot kulturna civilizacija. Temeljna razlika med diskurzi balkanizma in orientalizma je dejstvo, da je Orient nedvomno Drugi, Balkan pa samo napol Drugi. Le-ta je bistvena v kontekstu, ki sta ga ustvarila članstvo nekaterih držav v EU in proces pridruževanja drugih. Pojavi se izraz „zahodni Balkan“, ki je idealno ustrezno nadaljevanje prejšnjih balkanskih Drugih (Balkana, jugovzhodne Evrope). Danes namesto nevtralne zemljepisne rabe imena zahodni Balkan prevladuje politična raba tega pojma, saj je v političnem diskurzu zahodni Balkan zamenjal jugovzhodno Evropo. To poimenovanje se je v devetdesetih letih 20. stoletja uporabljalo za države, v katerih so „divjali etnični spopadi in ki je pravzaprav funkcioniralo kot evfemizem za Balkan, poimenovanje, ki je že zgodovinsko negativno obremenjeno in s katerim se večina nastajajočih držav na prostoru bivše Jugoslavije ni hotela identificirati“ (Petrović 2009, 28).

Tudi slovenska identiteta je pripoved in konstrukcija. Evropskost je Sloveniji treba vedno znova dokazovati z doseganjem zastavljenih ciljev, saj velja prepričanje, da obstaja ovira, ki Slovincem preprečuje, da bi bili popolni Evropejci. Tudi za Slovenijo je zahodni Balkan poleg tega, da je „področje ekspertize“, najpomembnejši trg in „interesna sfera“. Poleg tega, da Slovenija kot del Evropske unije sebe dojema kot eksperta za zahodni Balkan, ima na tem področju hkrati tudi gospodarski vpliv ter ekonomske interese. Slednje dosega skupaj z jezikovnimi vzorci ter odnosi moči, kar pa pogosto vodi v legitimacijo zelo logične, vendar zgodovinsko neutemeljene zveze.

Ideja, da je nekakšna kolonialna uprava na Balkanu nujna, da bi se ohranil mir in omogočil razvoj evropske celine, je pogosto odmevala v psevdoakademskem, publicističnem in novinarskem diskurzu devetdesetih let 20. stoletja.

Mediji danes poleg produkcije hkrati tudi reproducirajo različne diskurze, hkrati pa poleg naturalizacije določenih aspektov posameznike povezujejo v skupnost. Na tak način krepijo občutek

nacionalnosti, kar Anderson imenuje zamišljena skupnost. Gre za konstrukcijo, oziroma namišljeno skupnost, saj se prejemniki medijskih vsebin nikoli ne bodo spoznali, vendar drug za drugega v mislih vendarle vedo. Ob branju časopisa, poslušanju radijskih vsebin ali pred televizijskimi ekrani se tako oblikuje zamišljena skupnost.

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 so se v novinarstvu pojavili kapitalski odnosi in tržno gospodarjenje. Novinarstvo je bilo v službi politike in kapitala (povzeto po Amon 2004, 66). V dnevnem tisku se je zmanjšalo število neposredno političnih tem. Glavni cilj je postal pridobivanje določenih delov občinstva, predvsem tistih, ki jih dogajanja v gospodarstvu, notranji ali zunanji politiki niso zanimala. Ti deli so običajno zelo široki in prav zaradi tega privlačni zaradi naklad in oglaševanja. Novinarski diskurz tako ni širil spoznavnega polja naslovnikovega sveta, ampak je utrjeval že uveljavljene podobe in stereotipe. Vedno bolj pogosto upovedovanje škandalov je bilo znak tabloidizacije množičnih medijev, kar dokazuje, da govorimo o krizi novinarske identitete.

2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN PROBLEM NALOGE

V magistrskem delu bomo analizirali medijske tekste in poskušali raziskati medijski diskurz, ki ga zajemajo ključne besede s korenem Balkan- v treh sodobnih slovenskih spletnih medijih. Izbrali smo tri različne slovenske spletne medije, le da gre v enem primeru za javni servis v državni lasti MMC RTV Slovenija, v dveh primerih pa za medija v privatnem lastništvu, in sicer Dnevnik in Svet 24. Analizirali bomo prispevke, ki so nastali v obdobju med 1.1.2016 in 1.1.2017.

V času, ko je potekala osamosvojitvev Slovenije je medijski diskurz najprej izpostavil tiste kulturne razlike, prek katerih je zamejil Slovence od južnih sosedov. Drugi so prikazani kot tisti, katerih kultura je popolnoma drugačna od slovenske, oziroma je eksotična v primerjavi z našo. Pridružitvev Slovenije Evropski uniji je bila tako predstavljena kot "proces, podvržen naturalizaciji v smislu, da je integracija naravna posledica za evropsko državo, kakršna je Slovenija", in da je "ena najbolj razširjenih idej, da je slovenska identiteta v svoji esenci pravzaprav evropska in bi morala taka tudi ostati" (Vezovnik 2007, 480).

Negativni stereotipi, vezani na Balkan, so se pojavljali vse od 19. stoletja, okrepili pa so se v 20. stoletju, natančneje v 90. letih, ko je za Balkan dokončno obveljal status divjega, nevarnega in neciviliziranega Drugega Evrope. Tovrstnih stereotipov nista mogla izkoreniniti niti pojma zahodni Balkan in jugovzhodna Evropa, s katerimi so si teoretiki prizadevali izkoreniniti negativne predstave o Balkanu. Toda negativna podoba Balkana je hkrati služila za utrjevanje nacionalnih identitet vseh „nebalkanskih“ nacij. Ena izmed teh je tudi slovenska, ki je poleg ekonomskih interesov, na Balkanu uveljavila tudi nujen nadzor. Slovenija, ki ves čas čuti potrebo po dokazovanju lastne evropskosti, je

tako postala vzgojiteljica Balkana in s tem zglejna članica EU, tako pa vedno znova dokazala, da si status EU tudi zasluži. Toda tudi Balkan lahko postane del EU, toda države si morajo ta status šele zaslužiti in se odpovedati svojemu „neciviliziranemu“ načinu življenja. Slednji stereotipi še vedno ostajajo del političnega in medijskega diskurza. Slovenski mediji so po 90. letih postali del kapitalističnega aparata, saj so prešli v privatno lastnino, naloga novinarjev pa ni več samo obveščanje javnosti, ampak služenje njihovem okusu s prispevki, ki so tabloidno naravnani. Raziskovalno vprašanje, ki si ga postavljamo, je, kakšna je danes konstrukcija Balkana v slovenskih spletnih medijih. Prav tako nas zanima, ali gre morda za serijo podobnih prispevkov in s tem za vzorec pojavljanja v slovenskem medijskem prostoru. Hkrati želimo z magistrsko nalogo doseči dva cilja:

- predstaviti izsledke slovenskih spletnih medijev, kakšne reprezentacije zajemajo ključne besede s korenem Balkan- in kako se pri tem oblikuje diskurz Balkana
- ugotoviti, ali Balkan še vedno določa ideologija Drugega v primerjavi slovensko nacionalno identiteto

Magistrsko delo je sestavljeno iz teoretskega in empiričnega dela. V prvem delu želimo predstaviti teoretične koncepte o izbrani temi. Predstaviti želimo kritične perspektive domačih in tujih avtorjev. Pri opisu konkretnega stanja v medijih bodo prevladovali perspektive domačih avtorjev, saj se zdi relevantno podajati izsledke avtorjev, ki so se s problemom že ukvarjali, saj nam bodo slednji pri razumevanju najbolj v pomoč. V magistrskem delu bomo tako začrtali pomen nekaterih osnovnih pojmov, ki so ključni za razumevanje, kot so identitete in nacionalne identitete v različnih teorijah, opisali razvoj problematičnosti Balkana, odnos med orientalizmom in balkanizmom ter njegov pomen za slovensko nacionalno identiteto, hkrati pa pojasnili izvor pojmov, kot sta jugovzhodna Evropa, ki jo je nato zamenjal pojem zahodni Balkan. Začrtali bomo pojem diskurza, konstrukcij, ideologij, Drugih ter kritične diskurzivne analize kot metode, ki jo bomo uporabili. Prav tako bomo poskušali orisati dejansko stanje v medijih in razloge za njegov nastanek po 90. letih, ko je začela prevladovati privatizacija in je zavladal kapitalizem. Slednji je povzročil potrebo po čim večjem dobičku, zato so se novinarji pričeli posluževati tabloidizacije pri upovedovanju novic. Razložili bomo tudi pojem tabloidnega pisanja in pojasnili njegovo negativno vlogo za naslovnike medijskih tekstov, ki se je večinoma sploh ne zavedajo.

V drugem, empiričnem delu bomo predstavili lastne izsledke, ki opisujejo dejansko stanje rabe pojma Balkan v izbranih slovenskih spletnih medijih. Hkrati bomo pojasnili, kakšna je bila dejanska praksa poročanja o dogodkih z območja Balkana, opozorili na nekatere prakse, ki so bile nekoč in so morda še vedno v rabi za pojasnjevanje drugosti v medijskem prostoru in s tem ohranjanje preteklih ideologij. Predstavili bomo analizo raziskanih prispevkov, v katerih se je pojavila ključna beseda s

korenem Balkan- ter pojasnili izsledke analize političnega dogajanja, ki ga novinarji povezujejo z Balkanom ter izsledke pojma Balkan v popularni kulturi.

V zaključnem delu magistrskega dela bomo s pomočjo že obstoječih empiričnih podatkov in analize podatkov predstavili kakšen diskurz se pojavlja ob uporabi ključnih besed s korenem Balkan-. Poskusili bomo pojasniti tudi, kakšen pomen ima Balkan danes za slovensko nacionalno identiteto.

3 KLJUČNI POJMI

Za lažje kasnejše razumevanje bomo na tem mestu pojasnili nekaj osnovnih pojmov, ki nam bodo kasneje pomagali pri definiciji in razlagi analitičnih izsledkov.

3.1 Diskurz

Različne opredelitve diskurz razumejo različno široko. „Do neke mere je vsem skupno konstrukcionistično pojmovanje diskurza kot npr. specifičnega načina sporočanja o svetu ali razumevanja sveta oz. enega izmed njegovih aspektov“ (Jorgensen in Phillips 2002,1).

Foucault je uvedel sociološko pojmovanje diskurza, saj slednjega definira kot prakso, ki znotraj določenega časa in prostora izoblikuje predmete in področja vedenja, s katerimi se ukvarja.

Številni sodobni avtorji, kot so Barthes, Derrida, Habermas, Laclau, Mouffé ter Fairclough, ki se ukvarjajo s teorijami diskurza, svoje ugotovitve oblikujejo v odnosu do Foucaulta (povzeto po Foucault 2001). Pojem diskurz se pogosto uporablja tudi uporablja za jezik kot element družbenega življenja, ki je dialektično povezan z drugimi elementi, pojasnjujeta Erjavec in Poler Kovačič (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 17), vendar pa ga uporabljamo tudi kot način izražanja, ki daje pomen izkušnjam iz določene perspektive. Obstajajo različni diskurzi za različna področja, pri tem pa je potrebno omeniti, da ima vsak od teh svojo terminologijo, argumentacijo, predpostavke, logiko, žargon ter način predstavitve idej (prav tam). Ule diskurze dojema kot mikroprakse ljudi, v katere so vključeni jezik, komunikacija, interakcija, simbolni sistemi ter družbeni odnosi (Ule 2005, 37), Van Dijk pa trdi, da je diskurz družbena raba jezika oziroma načina govora. Na tem mestu zajema tri dimenzije diskurza: uporaba jezika, komunikacija ter interakcija (Van Dijk 1997). Če povzamemo so diskurzi torej odnosi med ljudmi, ki jih konstruirajo, saj med ljudmi v družbo vnašajo red. Vendar pa predmet diskurzov nikakor ni samo jezik, ampak vanje umeščamo tudi diskurzivne prakse. Slednje imajo lahko za posameznike številne ideološke posledice, saj narekujejo hegemonске odnose moči med družbenimi skupinami, posamezniki, institucijami ter strukturami (povzeto po Fairclough in Wodak, 1997).

Diskurzi nam narekujejo, kako bomo o nekem pojmu razmišljali, vendar ne smemo pozabiti, da hkrati odražajo tudi družbeno moč posameznikov in skupin, ki lahko prek diskurzov reflektirajo lastne interese, da bi spremenili ekonomske ali družbene razmere. Diskurzi nas glede na druge pripadnike družbe definirajo kot družbene subjekte. Fairclough (Fairclough in Wodak, 1997) tako trdi, da diskurz konstituira tri področja družbenega življenja, in sicer reprezentacije sveta, odnose med ljudmi ter posameznikovo družbeno in osebno identiteto.

Kljub temu da za diskurze velja, da določene posameznike vključujejo, druge pa ne, hkrati določajo, kaj posameznik sme narediti ali reči ter kaj ne. Diskurzi potentakem na življenja posameznikov pomembno vplivajo, hkrati pa zanje velja, da so podvrženi spremembam, čeprav so te počasne in prikrite. Prav tako je za diskurze značilno, da si prizadevajo postati hegemonični, saj z omejevanjem drugih diskurzov ter lastnim povzdigovanjem sebe predstavljajo kot reprezentacijo popolne in končne resnice (povzeto po Erjavec in Poler Kovačič, 2007, 23).

Potentakem ugotovimo, da institucionalne prakse, ki jih ljudje samodejno izvajajo, ne da bi o njih premišljevali, posredno ali neposredno legitimirajo odnose moči. Ideologija se tako udejanja v diskurzu, ki ima največjo moč, ko ljudje vanj privolijo in ga utrjujejo, predvsem pa ko reproducirajo obstoječa razmerja v družbi.

3.2 Ideologija

Ideologije so sistem idej, zato so del simboličnega pojma misli in prepričanj, kot ugotavlja Van Dijk (Van Dijk 1998). S slednjo tezo sovpada kritična diskurzivna analiza, saj Fairclough (Fairclough 1992, 89) poudarja, da je ideologija konstrukcija pomenov, ki pripomorejo k nastajanju, reprodukciji in spreminjanju razmerij dominacije. Znotraj družbe nastajajo različni diskurzi, ki ob medsebojnem boju za premoč podpirajo prevladujočo ideologijo ter določajo mesto posameznikov, saj določajo njihove odnose in položaje znotraj interakcij. Hkrati Fairclough s pomočjo kritične diskurzivne analize združi dve raziskovalni težnji, saj poskuša ugotoviti povezanost med rabo jezika ter širšimi družbeno-kulturnimi spremembami. S pomočjo tovrstnih ugotovitev lahko kasneje razvije kritiko družbe. Diskurz namreč podpira ideologijo, s pomočjo slednje pa določene poglede naturalizira, zato tudi položaj določenih družbenih manjšin ni njihovo naravno stanje, marveč le ideološka posledica diskurza, ki rezultira v družbenem stanju. Fairclough potentakem ugotavlja, da je več možnosti za spremembo v družbah, katerih pripadniki imajo raznolike poglede.

Mediji imajo na tem mestu pomembno vlogo, saj soustvarjajo družbeni svet, hkrati pa lahko pripomorejo k reprodukciji ter podpiranju ideologije. Slednja se danes najbolj krepi prav znotraj medijev, saj utrjuje podobna mnenja posameznikov, kot ugotavljata Erjavec in Poler Kovačič (Erjavec in Poler Kovačič 2007). Ideologije izvirajo iz družbenih ali materialnih praks, ki jih mediji artikulirajo

in reproducirajo. Mediji dogodkov ne oblikujejo samo v prispevke, ampak jih aktivno konstruirajo.

3.3 Rerezentacije

Eden ključnih avtorjev teorije reprezentacij Hall (Hall 2004) govori o dveh procesih oz. sistemih reprezentacij, ki sta med seboj povezana. Prvi sistem zajema mentalne reprezentacije, ki posameznikom pomagajo pri razumevanju sveta, drugi sistem pa predstavlja jezik, ki je pogoj, da člani skupnosti izmenjujejo koncepte. Potemtakem ugotovimo, da so reprezentacije nepogrešljiv del jezika in kulture. Jezik ima namreč pri interpretaciji družbenega sveta pomembno vlogo, saj prek jezika poteka konstrukcija sveta. Rerezentacije pa poleg jezika hkrati določajo pomene, saj predstavljajo del družbene konstrukcije. Nikoli namreč niso nevtralen odsev realnosti, ampak se vedno nanašajo na moč, položaj ter interese posameznika, ki reprezentacijo poda (Fairclough, 1995). Tako ugotovimo, da med govorom svet okrog sebe konstruiramo, interpretiramo, spreminjamo pomene in jih ustvarjamo. Erjavec in Poler Kovačič (Erjavec in Poler Kovačič 2007) opozarjata, da med jezikom in realnim svetom ni preprostega odnosa reflektiranja, ampak je odnos med njima notranji in dialektičen.

V primeru, da ima določen diskurz v družbi prevlado in narekuje rabo določenih jezikovnih sredstev, bodo družbeni pripadniki slednjo razumeli kot edino pravilno izbiro, ne da bi slednjo prevpraševali. Fairclough (Fairclough 2001) pravi, če ima nekdo moč določiti, katere besede ali jezikovne norme so v določenem diskurzu legitimne, ustrezne, potem je s tem že izražen pomemben segment družbene in ideološke moči ter s tem izvor ideoloških spopadov. Krična diskurzivna analiza se tako ukvarja z analizo posameznikov, ki so nosilci družbene moči, saj imajo tako vpliv na družbo s pomočjo ideologije.

3.4 ‚Drugi‘

Prevladujoči odnosi, ki obstajajo v družbi so razredni odnosi, kot ugotavlja Fairclough (Fairclough 1995). Hkrati želi s pomočjo uporabe kritične diskurzivne analize ugotoviti tudi razmerja med različnimi družbenimi skupinami, saj ugotavlja, da se slednje razlikujejo med seboj, hkrati pa morajo imeti za lastno identifikacijo jasno izražene značilnosti, ki jih ločijo od notranjih in zunanjih Drugih. Vendar pri tem ne gre za ontološki, temveč za ideološki mehanizem. Na tak način poteka konstrukcija manjšine in večine, ki pa nikakor ni nevtralna, marveč vedno družbeno in ideološko konstruirana. Na slednji način poteka proces identifikacije ter konstrukcije identitete, pomembno vlogo na tem mestu pa vnovič predstavljajo mediji. Posamezniki, ki so predstavljeni znotraj prispevkov, so pogosto identificirani znotraj skupine, ki ji pripadajo, hkrati pa so predstavljeni kot nevarno drugačni (Luthar

1998). Do slednjih skupin se tako pogosto oblikujejo predsodki ter stereotipi, ki Druge odklanjajo in distancirajo na rob družbe, saj naj bi predstavljali grožnjo, Van Dijk (Van Dijk 2000) pa ugotavlja, da prevladuje do njih distanca, cinizem ter izogibanje stikov s strani drugih članov družbe. Predsodki so tako v družbi prevladujoče reprezentacije Drugih, za njihov obstoj pa je v kolektivni družbeni zavesti nujna skupina organiziranih simbolnih sistemov, znakov, sporočil, ki prenašajo njihove pomene. Ule (Ule 2005) predsodke imenuje mikroideologije vsakdanjega življenja, ki zrcalijo odnose neenakopravnosti med družbenimi skupinami v sfero vsakdanjega življenja, hkrati pa specifične odnose med različnimi skupinami v vsakdanjem svetu postavljajo v splošni okvir veljavnih družbenih norm, vrednot in institucij. Člani družbe tako ves čas oblikujejo različne diskurze, saj ohranjajo lastne ter kritizirajo tuje, slednje pa krepi stereotipe. Pomembno vlogo imajo mediji, saj pomagajo soustvarjati podobo manjšin, za številne prejemnike medijskih vsebin pa je to edini stik s tovrstnimi skupinami. Opažamo pomembno lastnost tovrstnih reprezentacij, saj je njihova ključna značilnost, da so tovrstne skupine običajno predstavljene kot homogene, redko pa so izpostavljeni posamezniki. Slednje krepi ohranjanju distance med „mi“ in „oni“. Najbolj prevladujoči ter trdovratni predsodki še vedno bazirajo na podlagi razlik med spoloma, rasami, etničnimi ter verskimi pripadnostmi ter družbenemu statusu. Slednje podpira prevladujoče ideološke sisteme, ki v ospredje postavlja človeka zahodne sodobne družbe, ta pa hkrati predstavlja vzor. Po tovrstnih merilih so danes usmerjene vse vodilne ideologije v razvitih družbah, stereotipe pa tako gojijo do ne-moških, ne-belcev, ne heteroseksualnih, pripadnikov ne-zahodnih kultur, ne-kristjanov, ne-zdravih, ne-bogatih (povzeto po Ule 2005, 27).

4 METODE MAGISTRSKEGA DELA

V magistrskem delu bomo uporabili več metod. V teoretskem delu bomo uporabili kvalitativno interpretativno metodo analize že obstoječe literature. Osnovni vir bo tako literatura, ki zajema teorije, predpostavke in ideje avtorjev. Analizirali bomo teorije in ideje, ki opisujejo družbene pojave, z njimi pa bomo poskušali razložiti dogajanje, ki ga preučujemo. Z dano metodo bomo vsebinsko analizirali besedila, v pomoč pa nam bo tudi v drugem delu naloge.

V empiričnem delu bomo uporabili kritično diskurzivno analizo novinarskih prispevkov po modelu Fairclougha. Izbrali bomo tri različne slovenske spletne medije, le da bo šlo v enem primeru za javni servis v državni lasti MMC RTV Slovenija, v dveh primerih pa za medija v privatnem lastništvu, in sicer Dnevnik in Svet 24. Analizirali bomo prispevke, ki so nastali v obdobju med 1.1.2016 in 1.1.2017. V uredništvu MMC RTV Slovenija se ukvarjajo s kompleksnejšimi temami, medtem ko pri drugih prevladujejo tabloidne, še zlasti v Svet24. Zanima nas razlika v diskurzu o Balkanu v

obravnavanju istih primerov, hkrati pa tudi morebitno pojavljanje nevtralnih besednih zvez, ki naj bi nadomestile zemljepisno ime Balkan (jugovzhodna Evropa in zahodni Balkan). Zanima nas zlasti, ali se naše ugotovitve o stanju v medijih skladajo s teoretičnimi predpostavkami. Še posebej nas zanima, ali je diskurz o Balkanu, ki temelji na ideologiji večvrednosti do Balkana kot Drugega značilen še posebej za tabloidne medije, ki se ukvarjajo zlasti z lahkotnejšimi temami ali se bo vpliv tabloidizacije in zavezanosti kapitalu, ki se je na slovenskem medijskem trgu pojavila po 90. letih, pokazal tudi v javnem servisu MMC RTV Slovenija in hkrati z njim tudi uveljavljen stereotipiziran diskurz o Balkanu kot Drugem.

4.1 Kritična diskurzivna analiza

Ena izmed oblik družboslovnih teorij, ki se ukvarjajo z analizo problemov družbe je tudi kritična diskurzivna analiza. Van Dijk slednjo opredeljuje kot multidisciplinarno teorijo, ki s preučevanjem jezika ter komuniciranja analizira družbene probleme (povzeto po Van Dijk 2001), hkrati pa si na tovrsten način prizadeva preseči diskriminatorne prakse do marginaliziranih skupin v družbi. Gre za analizo, ki z analizo teksta in govora v družbenem in političnem kontekstu želi raziskati, kako se neenakosti ter zlorabe pojavljajo ter reproducirajo s pomočjo govora in teksta znotraj družbenega in političnega konteksta, hkrati pa do njih vzpostaviti odklonilen odnos. Pogosto so predmet analize medijski teksti, za katere Fairclough ugotavlja, da ne le odsevajo družbene entitete in odnose znotraj družbe, ampak jih hkrati tudi sooblikujejo (povzeto po Fairclough 1992, 3).

Kritična diskurzivna analiza vključuje različne teoretske in metodološke načine analize diskurza. Predmet kritične diskurzivne analize je diskurz in raba jezika v govorni ali pisni obliki, saj slednjo razume kot neko vrsto družbenega udejstvovanja. Tovrstno družbeno udejstvovanje vedno tudi ideološko zaznamovano, saj je diskurz družbeni konstrukt, ki vzajemno vpliva na situacije, subjekte in identitete. Znotraj družbe tako ves čas potekajo diskurzivni dogodki, na katere vplivajo situacija, institucija ali družbena struktura, znotraj katere se pojavljajo, hkrati pa diskurzivni dogodek slednje dejavnike tudi preoblikuje. Ključni avtor tovrstnega analitičnega pristopa je Fairclough, ki ugotavlja, da je kritična diskurzivna analiza predvsem interpretativna in kvalitativna sociološka metoda, zato moramo omeniti, da nikakor ne vnaša omejenih rezultatov ali pravil, ampak so ti spremenljivi in vedno odvisni od avtorja, ki analizo opravlja.

Kljub temu je v okviru kritične diskurzivne analize nekaj načinov in med njimi smo upoštevali predvsem tri:

a. Narava relacij moči v sodobni družbi je bistveno lingvistična in diskurzivna. Pomembno vprašanje, ki se pri tem postavlja, je, kdo ima dostop do medijev in po njih lahko posreduje

svoj „glas“ in kdo ne. Diskurzivnost v odnosu do relacij moči je pomembna v treh točkah: v reprodukciji moči z diskurzom, v moči nad diskurzom in v moči v diskurzu.

b. Vse tako imenovane zdravorazumske predpostavke v diskurzu so v bistvu ideološke. Ideologija se ne dotika samo reprezentacije družbene realnosti, pač pa je tudi (ali predvsem)

konstrukcija identitet, še posebno kolektivnih.

c. Rasistični, seksistični, homofobični, ksenofobični in podobni diskurzi so oblike medijskih tekstov, ki imajo učinke in posledice v realnem svetu. Kažejo se predvsem v kategorizaciji in diskriminaciji nekaterih družbenih skupin in v hkratni legitimizaciji prakse tistih, ki imajo moč (Kuhar 2006).

Glavna naloga kritične diskurzivne analize kot protidiskriminatorne politične znanstvene prakse je odkrivanje relacij moči in implicitnega v tekstih. Pri tem pa raziskovalno delo ni samo opisne narave. Naloga analitikov, ki se ukvarjajo s kritično diskurzivno analizo, je namreč tudi pojasnjevanje, kako na diskurz vplivajo odnosi moči in ideologij ter kako diskurz vpliva na vrednostne sisteme, družbene identitete, sisteme vedenja ter družbene relacije.

Kritična diskurzivna analiza temelji na idejah neomarksističnih teorijah, hkrati pa vključuje tudi ugotovitve Michela Foucaulta, saj je bistvena ideja prav ta, da bistveno na ohranjanje moči v družbi ne vplivajo ekonomski dejavniki, ampak kulturni (povzeto po Erjavec in Poler Kovačič 2007). Hkrati je k oblikovanju teorije pomembno vplival tudi Antonio Gramsci, ki je menil, da je politična struktura v družbi odvisna od skupka politike ter civilne družbe, saj mora v družbi obstajati kolektivna volja, ki nastane s pomočjo ideologije ter omogoča, da je s doseženo soglasje večine.

Kritična diskurzivna analiza si prizadeva vplivati na prakse in odnose v družbi, saj diskurz in jezik pripomoreta k produkciji in reprodukciji neenakosti v družbi. Znotraj analize posameznih diskurzivnih dogodkov mora analitik tako vedno upoštevati tudi širši in ožji kontekst dogodka ter družbeni okvir (povzeto po Richardson 2007). Kritična diskurzivna analiza je predvsem interpretativna in kvalitativna metoda, zato obstoječa metodologija diskurzivne analize ne prinaša ‚receptov‘ ali preverljivih in eksaktnih metodoloških pravil, kar je značilno za del kvantitativne metodologije. Meyer (Meyer 2002) pravi, da mora izbira ustrezati analiziranemu gradivu, saj nanjo vplivajo raziskovalna vprašanja in podatki. Za kritično diskurzivno analizo velja, da zbiranje podatkov ni končano pred analizo. Po zbranih prvih podatkih in opravljenih analizah pa nato analitik nadaljuje z novimi vprašanji, ki rezultirajo v zbiranju in analizi novih podatkov. Iz tega lahko sklepamo, da zbiranja in analize podatkov ne moremo popolnoma razdvojiti, zato metodologijo kritične diskurzivne analize uvrščamo v hermenevitično in ne v analitično-deduktivno tradicijo.

4.2 Faircloughov pristop kritične diskurzivne analize

Fairclough je razvil tristopenjski model za analizo diskurza. Philips in Jorgensen (Philips in Jorgensen 2002) zanj trdita, da je najbolj dovršen zaradi svoje interdisciplinarne note. Fairclough v svoj pristop kritične diskurzivne analize umešča „jezikoslovno analizo besedila, makrosociološko analizo družbenih praks in mikrosociološki interpretativni pristop“ (Fairclough, 1995, 2). Poleg analize besedila na jezikovni ravni v svoje raziskovanje umešča tudi zanj ključno raziskovanje diskurzivnih ter družbenih praks, ki vplivajo na besedilo. Gre za diskurzivne dogodke, ki so lahko pisna ali govorjena besedila. Na tak način Faircloughova intertekstualna analiza povezuje besedilo ter diskurzivno prakso, ki nanj vpliva in ga določa. Odnos med diskurzivno in družbeno prakso je torej dialektičen, hkrati pa enako velja tudi za diskurzivni dogodek ter diskurz.

Fairclough trdi, da lahko vsak diskurziven dogodek analiziramo na treh ravneh:

1. pisano ali govorjeno besedilo
2. diskurzivno prakso, ki vključuje produkcijo in interpretacijo ali recepcijo besedila
3. družbeno prakso.

Na prvi ravni opravimo jezikovno analizo besedila. Na drugi ravni poskušamo pojasniti razmerje med besedilom in interakcijo. Na tretji ravni poskušamo pojasniti odnos med interakcijo in družbenim kontekstom (povzeto po Vezovnik 2008).

4.3 Tekstualna analiza

Analitik med opravljanjem tekstualne analize opazuje, kaj je v tekstu prisotno in kaj ni, saj je vsak tekst rezultat izbire. Vsak najmanjši del besedila namreč lahko odloča o njegovi vsebini (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 44.) Fairclough obravnava dva pogleda na določen tekst, in sicer prvi, ki obravnava strukturo določenih propozicij, drugi pa njihovo razporeditev. Glede na prvi vidik opazujemo stavčne člene, ki določajo dogodke in dejavnosti, drugi vidik pa zajema organizacijo stavčnih členov v neko smiselno celoto (ovzeto po Fairclough 195, 104). Analitik tako vedno opravlja mikroanalizo posameznih stavčnih delov, nato pa sledi makroanaliza teksta v celoti. Prav tako avtor ugotavlja tri funkcije vsakega besedila: pomensko, medosebnostno in tekstualno, saj teksti predstavljajo različne aspekte sveta, določajo družbene odnose ter povezujejo dele besedila v celoto.

4.4 Diskurzivne prakse

Diskurzivne prakse povezujejo besedilo in družbene prakse. Avtor se na tej stopnji premakne od tekstualne k diskurzivni analizi besedila (povzeto po Erjavec in Poler Kovačič 2007), hkrati pa poskuša poleg procesov distribucije, produkcije ter interpretacije raziskati tudi kakšen diskurz in diskurzivne prakse so del besedila. Fairclough (Fairclough 1995) navaja, da mora avtor raziskati, kakšni diskurzi so izraženi v besedilu, kar uvaja koncept interdiskurzivnosti in intertekstualnosti. Intertekstualnost Fairclough pojmuje kot lastnost besedila, ki vključuje dele drugih obstoječih besedil, intertekstualnost pa je mehanizem diskurza, ki vpliva na spremembe v družbi ali ohranjanje trenutnih razmer.

4.5 Družbene prakse

Na tretji ravni se analitik prične ukvarjati s kritično diskurzivno analizo, saj prične analizirati obstoječe odnose v družbe, še posebej pa se osredotoča na to, kako diskurz in jezik vpliva na neenakopravne in diskriminatorne odnose, ki so posledica moči. Na tak način analitik ugotovi, kaj besedilo sporoča o družbi, kakšen je širši in ožji kontekst, kako nanj vplivajo institucionalne prakse, katerih del je diskurzivni dogodek. Analiza ohranja tekstualno (jezikovna analiza) in diskurzivno analizo (analizo produkcije in potrošnje teksta), toda obe razširja na družbeno raven (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 47). Phillips in Jorgensen (Phillips in Jorgensen 2002) pravita, da naj bi analiza diskurzivnega dogodka na ravni družbene prakse pokazala in razložila spremembe, ki bi se lahko začele pojavljati v družbi.

5 NACIONALNA IDENTITETA

Nacionalna identiteta je odraz razlike, ki jo ustvarjamo prek ločevanja na mi in oni. Tako lahko uvidimo, da gre pri identiteti nekega naroda samo za občutek pripadnosti neki skupnosti, ki je nastala na podlagi seštevanja razlik. Praviloma so Drugi kar sosednji narodi. Rečemo lahko, da je nacija zgodba, s katero osmišljajo svet okrog sebe in svojo vlogo v njem (povzeto po Pušnik 1999).

Nacionalne kulture konstruirajo identitete, v katerih so predstavljeni pomeni nacije, s katerimi se njihovi člani lahko identificirajo. Vključeni so tudi v zgodovino, ki nacijo razlaga, tako da sedanjost povezuje s preteklostjo. Konstruktivistične teorije zatrjujejo, da je nacionalna identiteta vedno naracija, saj vsak posameznik pripoveduje svojo identiteto. Ugotovimo, da se člani nacije obnašajo glede na kolektivni spomin, ki ga uveljavlja in krepi ideologija.

Hkrati so avtorji poststrukturalizma dokazali, da predružbeni jaz ne obstaja, saj nastane šele z uporabo jezika in pozicij, ki jih ta ustvari. Naše identitete potemtakem nikakor niso nekaj, kar bi izhajalo iz naše – takšne ali drugačne – narave, ampak so konstrukti družbe. Iz poststrukturalistične ga

vidika vidimo, da družbena realnost nikoli ni nič drugega kot fragmentiran svet množice različnih diskurzov, ki nas kot posameznike oblikujejo v subjekte ideologije vzporedno na množici različnih osi (spolni, rasni razredni itd.) (Stanković 2010). Slednje pomeni, kar da nobena od teh osi sama po sebi kot taka niti ni niti ne more biti privilegirana. Poststrukturalizem in iz njega izhajajoči konstruktivizem predpostavljata, da je del človekovega vsakdana, ki ga lahko pojasni biologija, veliko manjši od tistega, ki ga lahko pojasnimo s človekovo kulturo. Etnična pripadnost tako implicira skupne norme, vrednote, simbole in prakse neke širše skupnosti ljudi.

Konstruktivistične teorije temeljijo na tezi, da posamezniki svojega bistva ne nosijo v sebi (povzeto po Burr 1995), slednje velja tudi za vsako identiteto, saj nikakor ni nekaj naravnega ali nespremenljivega. Naše biografije so vedno konstrukti, hkrati pa svoje življenje pripovedujemo in oblikujemo v zgodbe, zato zanje prav tako velja, da so (Luckmann 1983). Tudi Anita Jacobson-Widding (Jacobson-Widding 1983) poudarja, da pojem identitete v sebi združuje kontradiktorne pomene, in sicer istost oziroma enakost ter drugačnost oziroma različnost, saj je nasprotje med enakostjo in drugačnostjo ključno za konstrukcijo identitete. Za Halla je identiteta vedno spremenljiv konstrukt, vendar jo raje imenuje identifikacija, hkrati pa jo umešča med trajajoče procese (povzeto po Hall 1997).

Človek si tako s pomočjo jezika osmišlja svet, hkrati pa oblikuje tudi lastno identiteto. Barth (1997) etnične skupine definira kot skupine, ki definirajo lastno identiteto, hkrati pa tudi identiteto drugih. Iz slednjega lahko torej sklepamo, da etničnost nujno nastaja v interakciji, saj skupine med seboj zarisujejo meje, analitiki pa pri preučevanju opazujejo prav razlike in meje med njimi. Kljub temu pri tem velja omeniti, da identitete skupin nikakor niso stalne, prav tako pa so pomembne samo tiste razlike med njimi, ki jih skupine same dojemajo za take. Tudi Benedict Anderson (Anderson 1990) pravi, da je pripadnost identiteti neke nacije produkt homogenizacijskega procesa, ki ga izvaja država. Nacije so tako „zamišljene skupnosti“, produkt oziroma rezultat interakcije med ljudmi na širši ravni, kar je bilo omogočeno šele z razvojem tiska. Zato je nacionalnost ali občutenje nacionalnosti prav tako kot nacionalizem kulturni artefakt posebne vrste. Obe tvorbi pa nase vežeta močne občutke pripadnosti.

Pomembno vlogo pri krepitvi in ohranjanju kolektivnega spomina imajo mediji ter diskurz, ki ga slednji uvajajo, saj posameznikom prinašajo identitete ter procese in dogodke, prek katerih se lahko v neko nacijo vključujejo in identificirajo. Po uveljavitvi tiska se je v družbi uveljavilo drugačno merjenje časa, slednje pa je pripomoglo k utrjevanju nacije oziroma zamišljene skupnosti, za katero je značilno prav to, da se prejemniki medijskih vsebin zavedajo, da hkrati z njimi medijske vsebine prejemajo tudi drugi člani nacije, za katere ni nujno, da se poznajo. Gellner na tem mestu ugotavlja, da je za moderne nacije ključno, da so člani anonimni (povzeto po Gellner 1991), prav to pa velja

tudi za medije, ki temeljijo na posameznikih, ki se med seboj ne poznajo, a so vseeno del nacije, saj se počutijo povezane z ostalimi člani pred ekrani, časopisi, ki skupaj z njimi sestavljajo skupnost.

Mediji kot „sredstva identitetne eksistence“ so potemtakem lahko tudi „sredstva nacionalne identitetne eksistence“ (Pušnik 1999, 801). Hkrati ugotovimo, da mediji oblikovanje posameznikov v zamišljeno skupnost, dosežejo zaradi medijskega kreiranja napetosti med „mi“ in „oni“. Na tem mestu moramo omeniti, da mediji v prispevkih prav tako ohranjajo razlike med Slovenci in Neslovenci, kar dosega z vzpostavitvijo nekaterih ključnih značilnosti, kot so skupen jezik, zgodovina, izvor, kar definira Slovence, ki naj bi bili naravna kategorija, ter izloča druge, ki tej kategoriji ne pripadajo, saj je njihova kultura popolnoma drugačna od slovenske. Hkrati slednje uvaja tudi prepričanje, da Drugi tako nikoli ne morejo postati pripadniki slovenske kulture, zato prejemniki medijskih vsebin dobijo vpogled v to, kdo so Slovenci in kdo ne. Tovrsten ločevalni diskurz je bil še posebej pogost v času osamosvojitve Slovenije.

5.1 Slovenci in njihovi Drugi

Za vsako identiteto velja, da je konstrukt, zato lahko slednje posplošimo tudi na slovensko identiteto, ki sama po sebi nikakor ne obstaja. Slovenstvo je v domeni in interesu državne ideologije, ki je razvila tudi nacionalistično logiko, ki vključuje pozitivno samopodobo ter negativno dojetje Drugih. Konstrukcija slovenstva je bila sprva vezana predvsem na odnos do Avstroogrske, kasneje pa se je oblikovala v odnosu do barbarskega Balkana in Evrope. Do Evrope Slovenijo določa dvojni odnos, saj jo po eni strani jo doživlja kot grožnjo, po drugi strani pa Evropa zanjo predstavlja zgled kot nosilka razvoja in civiliziranosti (povzeto po Vezovnik 2009).

Slovenska nacionalna identiteta se je torej gradila tudi na podlagi odnosa z drugimi identitetami, s katerimi je v zgodovini slovenskega naroda "trčila". Tudi slovensko povezovanje v Evropo predstavlja enega takšnih "trkov" identitet. Vezovnikova (Vezovnik 2007) ugotavlja, da je bila pridružitve Slovenije Evropski uniji "proces, podvržen naturalizaciji v smislu, da je integracija naravna posledica za evropsko državo, kakršna je Slovenija", in da je "ena najbolj razširjenih idej, da je slovenska identiteta v svoji esenci pravzaprav evropska in bi morala taka tudi ostati".

Še posebej se je ta diskurz pokazal sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je Slovenija potegovala za članstvo v Evropski uniji. Tako je na primer leta 1995 takratni predsednik slovenske vlade Janez Drnovšek težnjo po vključitvi v Evropo izrazil z besedami: "To je izbira med Evropo in Balkanom", pri čemer ne gre za Balkan v geografskem smislu, temveč za kulturno ločnico (Jurić Pahor 2000, 11). Gre za mejo med stabilno, urejeno in zdravo družbo ter na drugi strani družbo plemenskega nasilja, kaosa in negotovosti (Šabec 2006, 127). V času socialistične Jugoslavije, ko sta veljali načeli bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in njihove enakopravnosti (Bakić-Hayden

in Hayden 2007, 446), je povojna komunistična ideologija uporabljala zgolj pozitivne konotacije takšnega odnosa. Prva leta ta odnos ni bil umetno proizveden, saj si je generacija izkušnje enotnosti pridobila v vojni, se je pa z zamenjavo generacij pokazala nova podoba teh "bratskih narodov". Predstave o sosednjih narodih so bile zaznamovane z nezaupanjem, izkoriščanjem in grožnjami, pri čemer so te negativne lastnosti pripisovali drug drugemu.

5.2 Balkan in slovenska nacionalna identiteta

Ideja, da je Balkan periferno območje, ki ga je treba nadzorovati in potrebuje pomoč Evrope, je zgodovinsko vzpostavljena, hkrati pa je vplivala na širitev Evropske unije na vzhod in jugovzhod Evrope. Ugotavljamo, da politični diskurz pridruževanje balkanskih držav Evropski uniji dojema kot pot, ki jo morajo prehoditi, hkrati pa potrebujejo pomoč, kar uvaja prepričanje, da je nadzor na Balkanu nujen, saj je le tako mogoče vzpostaviti in ohranjati mir v Evropi. Slednje pogosto zasledimo v psevdoakademskem, publicističnem in novinarskem diskurzu devetdesetih let 20. stoletja.

V slovenskih diskurzih pa najdemo izjave o posebnem znanju o regiji, vendar brez poudarjanja zgodovinskih vezi in skupne preteklosti, ki bi omogočile pridobitev tega znanja (povzeto po Petrovič 2009, 56). Evropskost je Sloveniji treba vedno znova dokazovati z doseganjem ciljev, kot je vstop v EU, prevzem evropske valute, vstop v območje Schengena ter predsedovanje Svetu Evropske unije. Tovrstna retorika, ki nastaja v slovenski družbi služi notranjepolitičnim namenom. Vzdrževanje drugosti Slovenije v simbolni geografiji Evrope pa je povezano z njeno socialistično preteklostjo.

Balkan Sloveniji poleg „področja ekspertize“ predstavlja ključni trg in „interesno sfero“, saj so Slovenci vajeni dojemanja drugih delov Jugoslavije kot lastnih trgov. Slovenska vrnitev na bosanski, hrvaški in srbski trg je bila hitra in ambiciozna, zato so jo na teh območjih imenovali slovenski gospodarski imperializem. Potemtakem ugotavljamo, da Slovenija svoje vloge na Balkanu ne dojema samo kot vloge eksperta za to območje, ampak je nerazdružljivo povezana z ekonomskimi interesi, kar podpirajo odnosi moči ter jezikovni vzorci. Prav tako se znotraj Slovenije uveljavlja diskurz, ki podpira kolonialistične težnje, saj Slovenijo kot članico Evropske unije umešča na višjo raven kot ostale jugoslovanske republike, ki to še niso. Evropsko urejeno urbano okolje velja za družbeno okolje na višjem nivoju, kjer prevladuje visoka kultura, ki prišlekov in gastarbajterjev, kot so umazani južnjaki, Afričani, Arabci, Turki, Romi, Hrvati, Srbi ali Bosanci, ne odobrava, saj jih motijo. V teh „družbenih okoljih na višjem kulturnem nivoju“ namreč veljajo drugačna pravila obnašanja, naloga prišlekov pa je samo to, da s svojo poceni delovno silo zanje zgradijo „urbano okolje“. „Umazani južnjaki“ so tako v realnem svetu ljudje iz „tretjega sveta“ - brez politične moči in temeljnih pravic. Slednji niso več „južnjaki“ iz drugih republik iz časov Jugoslavije. Kljub getoizaciji in razširjenim

stereotipom je bil njihov položaj veliko boljši.

5.3 Balkan kot zgodovinski in univerzalni Drugi

Balkan je v nasprotju z Evropo „kulturni Drugi“, hkrati pa omogoča, da se Evropa v nasprotju z Balkanom uveljavlja kot kulturna celota. Balkan je v imaginariju zahodnih Evropejcev tradicionalno zamišljen kot evropska periferija in kot „evropska Neevropa“, ki je v izrazitem nasprotju z „evropsko Evropo“ (Petrović 2009, 20). Tovrstno razumevanje se je še posebej uveljavilo v 19. stoletju in na začetku 20. stoletja zaradi najrazličnejših zahodnoevropskih potopiscev, administratorjev in znanstvenikov, ki so se neposredno srečali z balkanskimi državami in njihovim prebivalstvom, reaktualiziralo pa v 90. letih 20. stoletja, ko so vojne in nasilje po razpadu bivše Jugoslavije predstavljali kot prikaz tipične „balkanske narave“ ljudstev tega dela evropske celine.

Poimenovanje Balkan izhaja iz turškega jezika in pomeni označitev gorovja. Gre za izraz, ki temelji na poimenovanju gorske verige, danes imenovane Stara planina v severni Bolgariji. Geografi zahodne Evrope so bili glede velikosti gorovja prepričani, da slednje poteka od Črnega do Jadranskega morja, zato so njegovo prvotno ime, ki je bilo vezano na goro Haemus, spremenili v turško ime Balkan (povzeto po Norris 1999). Novo poimenovanje je s seboj hitro prineslo probleme, saj je s seboj uvajalo negeografsko in predvsem negativno konotacijo. Balkan je bil povezan z negativnimi označbami ter idejo kaosa.

Leta 1808 je nemški geograf August Zeune zaradi napačne predstave o veličastni gorski verigi preoblikoval poimenovanje v Balkanski polotok, ki se je uveljavil namesto imen, kot sta evropska Turčija in Grški polotok (povzeto po Mazower 2001, 2). To ime se je pričelo pogosteje uporabljati, k njegovi pogosti rabi pa so pripomogli tudi številni popotniki in novinarji, predvsem v drugi polovici 19. stoletja. Slednji so ob razpadu Otomanskega cesarstva prihajali in raziskovali to območje. Zaradi odhoda turških oblasti s tega območja je bilo jasno, da ime evropska Turčija ni več ustrezno. Za razliko od tega pa je ime Balkan že v začetku naletelo na negativne stereotipe. Postalo je sinonim za nasilje, divjaštvo in primitivizem. Tovrstne oznake so deloma odraz popotnikov z Zahoda, saj so ob prihodu dobili občutek, da prihajajo v povsem drugačno, divjo deželo, kjer so pravila in zakoni brez pomena. Poleg tega je na območju prihajalo do trenj različnih etničnih skupin, ki so si prizadevale za politično neodvisnost in so dajale vtis, da lahko spore rešujejo le s pomočjo nasilja. Negativni stereotipi so se še posebej uveljavili v času prve svetovne vojne, ko so potekali boji nacionalističnih gibanj. Zahodnoevropska javnost je Balkan označila kot deželo krvavih spopadov in nasilja. Negativne označbe so še dodatno utrdile balkanske vojne leta 1912 in 1913. Med obema svetovnima vojnama je za območje veljala še vedno stereotipno zaznamovana predstava, po drugi svetovni vojni

pa so družbenopolitične razmere nekoliko preusmerile pozornost na druge evropske dele ter Balkan umestile na vzhodni del Evrope glede na železno zaveso. Po padcu komunizma so se stari uveljavljeni stereotipi ponovno pričeli pojavljati, saj je področje ponovno postalo prepoznavno zaradi starih stereotipov. Hkrati se je v času vojn na področju nekdanje Jugoslavije uveljavilo tudi veliko novih.

Za Balkan pa ni značilno samo to, da ga od drugih evropskih delov ločuje pojav negativnih oznak, vezanih na njegovo poimenovanje, ampak je za območje Balkana značilno nestrinjanje o državah, ki naj bi sodile na Balkan. Geografski, kulturnopolitični, ekonomski, družbeni, religiozni, predvsem pa zgodovinski dejavniki, odločajo o tem, ali bo določena država dodeljena na področje zunaj ali znotraj Balkana. Obstajajo tri definicije glede obsega Balkana. Strokovnjaki se glede nekaterih držav soglasno strinjajo, in sicer naj bi na Balkan nedvomno sodile: Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Albanija, Srbija, Makedonija, Črna Gora in Bolgarija. Nekateri drugi teoretiki mednje uvrščajo še Slovenijo in Grčijo. Tretja, najširša definicija, pa prej omenjenim državam priključuje še Romunijo ter območje evropske Turčije (povzeto po Hall in Danta 1996, 7). Grčija je velikokrat izključena iz področja Balkana, saj je del Evropske unije, Slovenija pa je zaradi habsburške zapuščine velikokrat uvrščena med srednjeevropske države.

Glede na evropska razmerja moči je Balkan vedno obravnavan kot Drugi, čeprav strogo geografsko določeno vendarle sodi v Evropo, kljub temu da ga od preostalih evropskih kultur ločujejo politični, verski, kulturni, družbeni ter ekonomski dejavniki. Pogosto se je zato v številnih publicističnih in akademskih besedilih uveljavila podoba mostu, saj predstavlja vmesno pozicijo med svetovi, kontinenti ter Vzhodom in Zahodom. Balkan je tako povezovalne in ločevalna enota med Vzhodom in Zahodom ter civilizacijami (povzeto po Ballinger 1999, 73). Pogosto se je podoba mostu uveljavila tudi na drugih področjih, in sicer glede na razvitost, saj Balkan glede na razvit Zahod pomeni polrazvito, polcivilizirano ter polorientalsko celoto. Na tem mestu hkrati ugotavljamo, da v primeru Balkana opazamo podobo samo polDrugega, medtem ko je tipično nasprotje Zahoda Orient, ki je neciviliziran, orientalen, popolnoma nerazvit ter kolonialen, kar vpeljuje orientalistični diskurz. Balkanistični diskurz potemtakem glede na pozicije pripadnikov Zahoda ne kaže tako ostre ločnice med Mi in Oni, zato tudi ostaja med Zahodom in Orientom. Todorova vpelje diskurz vsiljene dvoumnosti, oziroma nejasnosti. Nagovorna pozicija Zahoda se pri tem spremeni v: „mi“ nasproti „nepopolni jaz“ (povzeto po Todorova 2001). Balkanizem se tako vzpostavi kot diskurz med okcidentalizmom in orientalizmom.

Balkanizacija, izpeljanka imena Balkan, se je pričela pojavljati kot političen in novinarski termin zahodnih držav v devetnajstem stoletju. V začetku dvajsetega stoletja se termin pomenil drobitev večjih političnih entitet na manjše enote, ki so nesposobne za upravljanje, hkrati pa med seboj sprte. Hkrati je termin balkanizacija pomenil nestabilnost, čudaška pravila obnašanja ter neciviliziranost in

divjaškost. Sprva se je navezoval na države, ki so nastale iz Otomanskega imperija, kot so Črna Gora, Srbija, Bolgarija, Romunija ter Grčija. Po prvi svetovni vojni so iz nekaterih delov Otomanskega cesarstva nastale samostojne države, zato se je izraz pričel pogosteje uporabljati, vendar se je v tem času uveljavila samo Albanija, kar nakazuje negativne predsodke, ki jih ta pojem vnaša, hkrati pa priča o pozni rabi termina balkanizacija. Hkrati se je pojem ponovno začel pojavljati po drugi svetovni vojni, ko je na območju Balkanskega polotoka potekalo razseljevanje, pogosteje med hladno vojno, sicer pa se je ob koncu dvajsetega stoletja otresel povezanosti z geografskim območjem in pridobil bolj splošen pomen. Sprva je bila raba pojma balkanizacija namreč vezana na Otomansko cesarstvo, kasneje pa je s časom pridobivala negativen prizvok, saj naj bi pomenila celo politično žaljivko, ki povzema necivilizirane in divje razmere, ki se zahodnjakom zdijo značilna za določena območja sveta, hkrati pa spominjajo na Balkan (povzeto po Hobsbawn 1992, 31). Z leti se je politična narava pojma spremenila in se razširila v vsakdanjo rabo na vseh področjih življenja.

Ključna diskurzivna praksa, ki v očeh Zahoda krepi podobo Balkana kot večnega kaotičnega območja, ki zaradi svojih nebrzdanih strasti ne dosega civilizacije Zahoda, je balkanizem. Ta med zunanjimi in domačimi opazovalci ohranja ustaljeno podobo Balkana. Balkanizem se osredotoča na negativne strani, ki jih izpostavlja diskurz o Balkanu, hkrati pa predstavlja njegovo stigmatizirano podobo. Tovrstne stigme so splošne, saj se ne osredotočajo samo na določeno področje na Balkanu, ampak Balkan kot tak predstavljajo v celoti, zato lahko o njih govorimo kot o stereotipih. Slednje priča stereotip o Balkanu kot o območju večnih krvavih spopadov, kar je bilo predstavljeno tudi v času vojn na Balkanu v 90. letih 20. stoletja, čeprav je vojna potekala samo na določenem območju. Podobni stereotipi, kot so sod smodnika, necivilizirani ljudje, krvavi spopadi in številni drugi se reproducirajo skozi leta.

5.4 Balkanizem vs. orientalizem

Diskurz, ki generalizira podobo Balkana ter jo poenostavlja, je balkanističen diskurz, saj predstavlja območje kot celoto, značilnosti, ki posamezne dele delajo specifične, pa so v tem primeru zanemarjene. Balkanizem oziroma balkanističen diskurz se je pričel pojavljati znotraj novinarskih in kvazinovinarskih žanrov, prevladovati pa je začel med poročanjem o kriznih situacijah na tem področju. Ob tem moramo omeniti, da posameznik dobi vtis, da je območje Balkana enovito ter zgodovinsko, politično ter kulturno povezano. Prav mediji na Zahodu si prizadevajo za tovrstno podobo Balkana, čeprav moramo omeniti, da Balkan nikakor ne sme biti zastopan v edninski obliki, saj gre za kompleksen pojem, kjer se določene specifikke med kulturami, narodi in podobno, srečujejo

s podobnostmi med njimi (povzeto po Velikonja 2002, 143).

Na pogosto rabo balkanističnega diskurza je vplival tudi potopisni žanr, saj so potopisci opisovali dogodke v času kriznih situacij, hkrati pa so bili prvi, ki so slednje posploševali na celotno območje Balkana. Tako sta v političnih esejih zapisovala David Owen in Richard Holbrooke, Robert Kaplan pa je balkanističen diskurz razširil na podobe Balkancev, za katere so značilne prirojene negativne specifične, prav tako pa tudi za celotno območje. Hkrati ugotavljamo, da so pisci besedila o Balkanu objavljali v kriznih obdobjih, o čemer priča tudi delo Tima Judaha z naslovom *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia*.

Balkanizem tako za Zahod pomeni simbol posmeha in sramote, hkrati pa vzhodni Drugi podpirajo in utrjujejo popolno in vzvišeno podobo Zahoda (povzeto po Kiossev 2002). Hkrati Kiossev ugotavlja, da je retorika balkanizma dvojna, saj prinaša dve vrsti izjav, saj gre delno za podroben opis dejstev, ki so značilna za to območje, kot so krvave balkanske vojne, iracionalnost, državni nemiri, revščina in ekonomska ter intelektualna zaostalost, delno pa gre za izjave, ki upovedujejo moč med zahodnimi in vzhodnimi identitetami.

Na tem mestu opazimo, da tudi prebivalci Balkana sami uporabljajo negativne stereotipe, kar jim služi kot vzpostavljanje meja med sabo in drugimi narodi. Pri tem gre predvsem za narode, ki se nahajajo južno od njih (povzeto po Bakić-Hayden 1995, 295). Tovrstno označevanje prebivalcem Balkana pogosto služi kot negativna avtostereotipizacija, saj jo največkrat izražajo kot vsakodnevne močne čustvene reakcije, vendar pa pogosto tovrstne pomanjkljivosti nadomeščajo s podobami domačnosti, prijaznosti in lastnostmi, ki pričajo o njihovi simpatični naravi, zato jim tudi negativnih lastnosti ne gre zameriti. Takšne predstave so se uveljavile tudi na Zahodu in nemalokrat celo prevladale, saj so pogosto prebivalci Zahoda, kjer prevladuje hiter življenjski slog, iskali mir na nostalgичnem Balkanu, kjer so prevladovale nostalgične podobe Balkancev kot nepreračunljivih, krepostnih ter lepih ljudi.

Hkrati prebivalci Balkana pogosto tajijo svojo lastno identiteto in povezanost z Balkanom, saj si nadvse želijo biti del Evropske unije in s tem zahodne Evrope. Slednje pa paradoksalno prinaša nasproten učinek, saj še bolj utrjuje negativen predznak območja.

Podoben diskurz kot diskurz balkanizma je orientalizem. Za oba je značilna binarnost, in sicer nasprotni pojmi, kot so racionalen Zahod, civilizacija, ter iracionalen Balkan, periferija, ki Balkanu določa podrejen položaj in negativne lastnosti. Pogosto so negativne oznake avtorjem koristile, saj so na tak način kompenzirali lastno neznanje in slabo poznavanje opisanega področja, hkrati pa generalizirali celotno podobo Balkana. Hkrati so tovrstno podobo sooblikovali tudi sami prebivalci Balkana, saj so z avtostereotipizacijo podpirali tovrstno obravnavo s strani Zahoda. Orientalistični

diskurz Edwarda W. Saida je pomembno vplival na podobo Balkana, ki je nastala in se uveljavila na Zahodu. Said znotraj orientalizma omenja diskurz imperializma ter kolonializma, ki je Zahodu služil za uveljavljanje lastne moči in podrejanju Orienta (povzeto po Said 1996). Orient je tako eden ključnih Drugih, ki je definiral Evropo in s tem posledično Zahod, saj se od njega razlikuje kot svojevrstna podoba, ideja, oziroma izkušnja. Said koncept orientalizma označuje kot način reprezentacije racionalne in moderne Evrope v nasprotju s tradicionalnim in zaostalim Orientom.

Kljub temu moramo omeniti, da Todorova razlikuje med balkanističnim in orientalističnim diskurzom, in sicer, ugotavlja, da je Orient brez dvoma drugi, Balkan pa predstavlja del Evrope, čeprav je njeno obrobje. Orientalizem tako predstavlja diskurz o vsiljenem nasprotju, balkanizem pa diskurz o vsiljeni dvoumnosti.

Todorova ugotavlja, da je za področje Balkana ključna zapuščina Otomanskega imperija, saj je slednja vplivala na pojav negativnih oznak tega področja. Hkrati so tovrstni stereotipi sooblikovali balkanistični diskurz, ki se je pričel pojavljati med 19. in 20. stoletjem. Na pogostost rabe balkanizma so še posebej vplivali dogodki, kot so balkanske vojne v letih 1912 in 1913 ter sarajevski atentat na avstrijskega prestolonaslednika, saj so zasenčili procese modernizacije in evropeizacije, s katerimi se je Balkan želel otresti svoje izvorne podobe in se približati Evropi. Prav procesi oblikovanja nacionalnih držav so pripomogli, da bi se Balkan končno znebil svoje zgodovinske povezanosti z Otomanskim imperijem, vendar so jih zasenčile negativne podobe, vezane na spopade. Balkanizem je potemtakem v širšo rabo prešel, ko se je Balkan že pričel približevati Zahodu. Andrew Hammond ugotavlja, da je diskurz britanskih potopiscev o Balkanu v 19. stoletju podoben diskurzu, s katerim je Britanija oblikovala podobo svojih kolonij. Poudarja, da je izrazita kontinuiteta med obema, ki spremlja širitev Evropske unije na Vzhod. Hkrati moramo omeniti, da je obema „skupna ideja o Balkanu kot obmejnem področju, ki potrebuje nadzor Zahoda“.

Ideja o Balkanu kot področju, ki vedno potrebuje nadzor Zahoda, služi tudi za ohranjanje tovrstne drugosti območja. Nekatere balkanske države kandidatke Evropske unije so vendarle del Evrope, saj jih lahko vanjo geografsko in zgodovinsko prištevamo, vendar morajo svojo evropskost šele dokazati in si zaslužiti privilegij, da bodo šele postale del Evrope. Hkrati je za nekatere države samoumevno, da jih prištevamo v Evropo.

Razlika med balkanističnim in orientalističnim diskurzom poteka tudi v odnosu do kolonialnega osvajanja. Balkanizem ni povezan s kolonializmom, kar pa je značilno za Orient, saj so evropske velesile, predvsem Francija in Velika Britanija, z željo po uveljavljenosti Zahoda, osvajale in si podrejele Orient. Balkan ni bil deležen kolonializacije, saj je Otomanski imperij preprečeval tovrstno prevlado. Kljub temu, da sta oba termina, torej Balkan in Orient, geografsko nedoločljiva, ima Balkan vendarle nekoliko bolj določljivo geografsko lego, saj lahko določimo države, ki vanj sodijo, hkrati

pa slednje sodijo tudi v Evropo. Razlika je tudi ta, da Orient zaznamujejo legende in pravljice brez zgodovinskih temeljev, Balkan pa je vezan na zapuščino Bizanca ter otomanske vladavine, ki je hkrati pripomogla tudi k uveljavitvi negativnih stereotipov Balkana, ki so se pričeli pojavljati na Zahodu.

6 ZAHODNI BALKAN IN JUGOVZHODNA EVROPA

Poimenovanje zahodni Balkan se je pričelo uveljavljati kot nevtralno geografsko poimenovanje v literaturi 19. in zgodnjega 20. stoletja. Kljub kasnejši dokazani negativni oznaki opažamo njegovo pogosto rabo še danes.

Namesto nevtralne geografske rabe imena zahodni Balkan, danes prevladuje njegova politična raba. To „novokomponirano“ politično delovanje (Velikonja 2007) označuje balkanske države, ki še vedno niso članice EU, in sicer gre za bivše jugoslovanske republike, vključno z Albanijo, vendar brez Slovenije, ki je že del Evropske unije. Kot navaja Bojinović (Bojinović 2005), „gre za politični termin (v nasprotju z geografskim pojmom Balkan, ki označuje pogorje na Balkanskem polotoku), ki ga je leta 1998 oblikovala EU na sestanku Evropskega sveta na Dunaju“. Od takrat do danes je postal zahodni Balkan eden izmed ključnih terminov v diskurzu o procesih, ki so vezani na pridruževanje držav jugovzhodne Evrope EU.

Znotraj političnega diskurza je zahodni Balkan zamenjal jugovzhodno Evropo, ime, ki se je v devetdesetih letih 20. stoletja uporabljalo za države, za katere so bili značilni etnični spopadi. To poimenovanje je predstavljalo evfemizem za Balkan, ki je že zgodovinsko negativno obremenjen in s katerim se večina nastajajočih držav na prostoru bivše Jugoslavije ni hotela identificirati.

Ko je zahodni Balkan zamenjal poimenovanje jugovzhodna Evropa, je bilo med nekaterimi oblikovalci političnega diskurza slišati tudi nasprotovanje tej zamenjavi. Wim van Meurs (Meurs 2000) poudarja, da je jugovzhodna Evropa veliko ustrežnejši termin, zato ker je izraz priznanja, da je to regija, ki je že del Evrope, hkrati pa uvaja razumevanje, da so težave regije tudi evropske težave in da morajo biti rešitve zanje evropske. Med rešitve je treba šteti tudi poglobljanje in širjenje Unije. Imena za območje na evropskem jugovzhodu so se v političnem diskurzu torej spreminjala tako, da je bilo vsako naslednje nekakšen evfemizem prejšnjega. Izbrano pa je bilo zato, da bi odpravili negativne posledice stereotipizacije in ideološke obremenjenosti. Pri tem moramo omeniti, da so nova imena oblikovali zahodnjaki, vendar pri tem niso pomislili, da slednja niso problem, temveč težavo predstavljajo prakse in diskurzi. Vendar pa je potrebno omeniti, da so tudi diskurze oblikovali, ki so negativni, politično nekorektni in za prebivalce balkanskih družb nezaželeni oblikovali zahodnjaški avtorji.

Težko rečemo, da je zahodni Balkan regija v tradicionalnem pomenu te besede, vendar razlog za to ni ugotovitev, da države zahodnega Balkana nimajo nič skupnega, temveč zato, ker ni ničesar, kar bi jih ločevalo od sosednjih držav – razen, seveda, tega, da niso članice Evropske unije. Če sledimo Todorovi in kot pomembni dejavnik, ki kulturno, zgodovinsko in politično določa neko območje, vzamemo zgodovinsko dediščino, je zahodni Balkan znova težko opredeliti kot celoto – saj so zgodovinske dediščine skupne državam, ki ga tvorijo – dediščina habsburškega in otomanskega imperija, jugoslovanska ali socialistična dediščina – značilne tudi za druge države v bližini (Petrović 2009, 29). Če se na tem mestu torej vprašamo, kaj predstavlja zahodni Balkan, se odgovor ponuja samo v njegovem zanikanju, saj zahodni Balkan ni Evropska unija.

Prizadevanje držav zahodnega Balkana, da bi postale del EU, je še en razlog, zakaj je problematično zahodni Balkan obravnavati kot geografsko celoto. Po pridružitvi vseh držav med Slovenijo na zahodu, Madžarsko na severu, Romunijo in Bolgarijo na vzhodu in Grčijo na jugu Evropski uniji naj bi politični pojem zahodnega Balkana izginil, saj bi po pridružitvi vsake države ta prenehala pripadati zahodnemu Balkanu. Potemtakem bi tudi zahodni Balkan kot politična entiteta postopoma prenehal obstajati. Pojem zahodnega Balkana torej paralelno funkcionira kot zemljepisni in politični termin, in če uporabimo jezikovni terminološki aparat, med njima ni sinonimije, temveč je homonimija. Termina namreč ne pokrivata istega imenskega polja in funkcionirata na podlagi različnih ideoloških mehanizmov. Tako kot pri poimenovanju Balkan so družbene in kulturne rabe imena zahodni Balkan njegov označenec „razširile daleč onstran meja njegovega neposrednega in stvarnega torej geografskega pomena“ (Todorova 2001). Politični termin zahodni Balkan, ki je izrazito ideološko obremenjen, je danes veliko bolj prisoten v javnem diskurzu, njegova raba pa presega politično ali administrativno rabo. Termin zahodni Balkan tako danes ne glede na njegovo politično konotacijo predstavlja del številnih drugih diskurzivnih področij. Zahodni Balkan se torej zaradi ekonomskih razlogov v današnji politični imaginaciji v veliki meri umešča na jug, v „tretji svet“ (Petrović 2009, 73). Poleg tega je poudarjen varnostni vidik, saj za Evropsko unijo mejne države na vzhodu, jugovzhodu in jugu predstavljajo bližnjo nevarnost, kot je terorizem, kriminal, ki ga podpirajo korumpirane politične elite, tihotapljenje mamil in migranti. Hkrati novi vzorci izključevanja podpirajo stari diskurz o problematičnosti Balkana in njegovi odgovornosti za nasilje v Evropi, ki legitimizirajo nujnost kontrole s strani Evrope. Države zahodnega Balkana je treba sprejeti v EU, da jih bo mogoče nadzorovati in tako preprečiti nove težave za „civilizirano“ Evropo.

7 VPLIV MEDIJEV NA USTVARJANJE PODOBE BALKANA

Ključno vlogo pri vzpostavljanju in ohranitvi diskurzov imajo mediji, saj razširjajo domnevno

naturalizirane poglede, hkrati pa vplivajo na oblikovanje zamišljene skupnosti in krepijo občutek nacionalne povezanosti. Danes so prevladujoče tradicije, ki ugotavljajo, da množični mediji vendarle vplivajo na občinstvo. Gre za kompleksen proces, ki ni neposreden in ne vpliva nediferencirano na občinstvo. Vpliv medijev je namreč posredovan s kontekstualnimi, socialnimi in osebnostnimi dejavniki.

Foucaultove (Foucault 1991) ideje o diskurzu in diskurzivni naravni subjektov lahko uporabljamo kot teoretski okvir naše diskurzivne analize, saj avtorjev argument, da oblast proizvaja okvire vedenja, tistega, kar je razumljeno za resnično, nam pomaga pri razumevanju oblasti, ki deluje preko množičnih medijev in proizvaja subjekt. Prav oblast deluje prek medijev. Pri analizi diskurzov, Foucault predlaga, da analiziramo izjave o predmetu, ki nam pojasnijo vedenje o njem, prav tako moramo raziskati, kako jezik priča o obstoju nekega pojava. S tem so tesno povezana tudi pravila, ki predpisujejo, kako je treba o kakšnem pojavu govoriti, in ki hkrati izločajo drugačne načine razmišljanja. Foucault opozarja tudi na to, da moramo biti pozorni, kako je določeno znanje o predmetu postalo naturalizirano in uveljavljeno kot nesporna resnica v nekem obdobju. Pri tem je potrebno omeniti, da je pri analizi vedno treba upoštevati tudi subjekte, ki posebej diskurz in institucije.

Podobno ugotavlja tudi Hall (1993), ko pravi, da so tisti, ki niso neposredno vključeni v oblikovanje norm in definicij na problematičnih področjih političnega življenja, za pridobitev „delovnih definicij“ odvisni predvsem od agentov, institucij in kanalov, ki imajo dostop do moči in so primarno sredstvo signifikacije. Mednje vsekakor spadajo množični mediji. Slednji, kakor ugotavlja Alwood, „predlagajo primerno rešitev, ko se družba sooči z novim problemom“ (Alwood, 1996, 6). Hall tudi svari pred pretirano resigniranim razumevanjem medijev. Mediji kljub vsemu v nas ne morejo vpisovati pomenov in razlag, vendar imajo kljub temu integrativno, pojasnjujočo in legitimno moč, da oblikujejo in definirajo politično realnost, še posebno v tistih situacijah, ki so neznane, problematične ali ogrožajoče. Potemtakem ugotavljamo, da šele diskurz konstituira subjekt, slednje pa ima zanje realne posledice. Medijske reprezentacije namreč soustvarjajo predstavo o teh skupinah in tako lahko – med drugim – prispevajo k večji ali manjši strpnosti do njih. Pri tem je treba opozoriti, da med diskurzom o subjektu in odnosom širše družbe do tega subjekta ali skupine posameznic in posameznikov ni neposredne kavzalne zveze. Mediji so namreč pogosto predstavljeni kot edini izvor sovraštva, stereotipov in nestrpnosti do manjšinskih skupin. Pri tem pogosto pozabljamo, da je med bralcem/gledalcem medijskega teksta in tekstom samim interpretacija. Pri tem subjekti kot produkti diskurza niso povsem nemočni; saj Foucault namreč trdi, da je upor te vsebovan v sami ideji o oblasti. To pomeni, da je tam, kjer se preko diskurza izvaja oblast, tudi možnost za upor.

Na tem mestu moramo omeniti, da je ključno pri razumevanju medijev prav to, da na prejemnike

medijskih vsebin vplivajo na dolgi rok, slednje pa je povezano z njegovo socializacijo, emocionalnimi ter kognitivnimi lastnostmi, saj medijska potrošnja ni pasiven proces, mediji pa imajo na posameznike največ vpliva prav takrat, ko nekaj izjavijo posredno.

8 TABLOIDIZACIJA IN SLOVENSKI MEDIJI

Z osamosvojitvijo Slovenije 1991 in z odstopom KPS z oblasti so se v novinarstvu pojavili kapitalski odnosi in tržno gospodarjenje. Novinarstvo je bilo v službi politike in kapitala (Amon 2004, 66). V slovenskem dnevnem tisku se je zmanjšalo število neposredno političnih tem, glavni cilj pa je bil pridobivanje določenih delov občinstva, predvsem tistih, ki jih dogajanja v gospodarstvu, notranji ali zunanji politiki niso zanimala. Ti deli so običajno zelo široki in zato privlačni zaradi naklad in posledično tudi oglaševanja. Vedno bolj pogosto upovedovanje škandalov je bilo znak tabloidizacije množičnih medijev, saj sta se v podobi novinarskega sporočanja uresničevala oglaševanje in odnosi z javnostmi, kar kaže na krizo novinarske identitete. Slovenski novinarji so sicer trdili, da želijo biti predstavniki javnosti, kot svojo temeljno vlogo pa so navedli obveščanje (Poler Kovačič 2004, 107).

V medijskem spektaklu igra kapital odločilno vlogo in dobiček je osrednji motiv. Osnovni cilj sodobnega novinarstva – z izjemami, ki jih je iz dneva v dan manj – namreč ni obveščanje javnosti, da bi ta lahko soodločala v demokraciji in uživala svoje komunikacijske pravice kot pravice državljanov in ljudi, marveč je kapital. Tržno naravnano novinarstvo je prevladujoč pojav današnjega časa. Naslovniki novinarskih sporočil tako niso več državljani, temveč potrošniki, novinarski prispevki pa ne informirajo o zadevah javnega interesa, temveč predvsem pripovedujejo zgodbe, ki naj ljudi zabavajo in vznemirjajo. Večja poslušnost in gledanost hkrati pomeni večje zanimanje oglaševalcev za prostor v množičnem občilu, s tem pa večji dobiček. Medijski veljaki tako prodajajo svoja občinstva oglaševalcem, ti pa polnijo blagajne mogotcev, ki so hkrati odločilni usmerjevalci pogledov sodobnega sveta. Možnost izbire je v tej globalni potrošniški vasi vse manjša, s tem pa se hkrati tudi manjša obseg svobode posameznikov, skupnosti in narodov. Novi barbarizem je termin, ki ga uporablja vse več humanistično orientiranih premišljevalcev o setvi in žetvi medijskih polj (povzeto po Košir 2003). Na področju tiska so bile v razvitih industrijskih deželah že stoletje in pol ločnice med resnim, elitnim tiskom, ki se je zavzemal za informiranje za demokracijo odgovornih državljanov, in komercialnim tiskom, ki si je prizadeval predvsem za zabavo svojih občinstev in s tem ustvarjanje trga potrošnikov za izdelke svojih oglaševalcev. Pravila javnosti zavezane mu množičnemu obveščanju, in zabavnega rumenega tiska so bila jasna tako producentom medijskih podob in tudi občinstvu. Bralci, poslušalci in gledalci so informacijam resnih novinarjev zaupali, mediji pa so veljali za kredibilne. Akterji dogodkov so praviloma tožili resne medije, rumeno obarvane pa so ignorirali. Tako je v razvitih demokratičnih državah, kar pa ne velja tudi za Slovenijo.

Pravila še niso vzpostavljena v tolikšni meri, saj se je komercializacija množičnih občil začela šele pred kratkim. Naslovniki – z redkimi izjemami – tako svoje naivno zaupanje v resničnost objavljenega dajejo vsem medijem po vrsti, pri tem pa se ne ozirajo na njihovo informativno vrednost, slog, točnost in resnost sporočenega.

9 POJAVNOST POJMA BALKAN V SLOVENSkih SPLETNIH MEDIJIH

V magistrskem delu bomo analizirali medijske tekste in poskušali raziskati medijski diskurz, ki ga zajemajo ključne besede s korenem Balkan- v treh sodobnih slovenskih spletnih medijih.

Naše raziskovalno vprašanje je torej povezano z medijskimi reprezentacijami diskurza o Balkanu, in sicer nas zanima, čigavi pogledi in interpretacije se reproducirajo v medijskem diskurzu. Zanima nas, kakšne so implicitne (zdravorazumske) predpostavke v medijskih tekstih in katere diskriminatorne/nestrpne prakse medijski teksti legitimirajo. Uporabili bomo tristopenjski model kritične diskurzivne analize novinarskih prispevkov po modelu Fairclougha. V analizi bomo tako poskušali zajeti tekstualno analizo tako posameznih delov, kot tudi celotnih besedil, vključili bomo tudi analizo diskurzivnih praks ter poskušali pojasniti, kako se določeno besedilo in diskurz povezujeta s konkretno družbeno situacijo, ter nadaljevali z analizo družbenih praks, saj bomo poskušali ugotoviti medsebojno vplivanje besedila na družbo in obratno.

Izbrali smo tri različne slovenske spletne medije, le da gre v enem primeru za javni servis v državni lasti MMC RTV Slovenija, v dveh primerih pa za medija v privatnem lastništvu, in sicer Dnevnik in Svet 24. Analizirali bomo prispevke, ki so nastali v obdobju med 1.1.2016 in 1.1.2017. Zanima nas razlika v diskurzu o Balkanu v obravnavanju istih primerov, hkrati pa tudi morebitno pojavljanje nevtralnih besednih zvez, ki naj bi nadomestile zemljepisno ime Balkan (jugovzhodna Evropa in zahodni Balkan). Še posebej nas zanima, ali je stereotipiziran diskurz o Balkanu, ki temelji na ideologiji večvrednosti do Balkana kot Drugega, značilen za t.i. tabloidne medije, ki se ukvarjajo zlasti z lahkotnejšimi temami ali se bo vpliv tabloidizacije in zavezanosti kapitalu, ki se je na slovenskem medijskem trgu pojavila po 90. letih, pokazal tudi v javnem servisu MMC RTV Slovenija. Sprašujemo se, ali je morebitno pojavljanje negativnega balkanskega diskurza v javnem servisu posledica tabloidizacije, ki je postopoma prehajala v medije, ali gre za tako trdovraten negativen konstrukt, ki je posledica ideologije, ki podpira Balkan kot Drugi za slovensko nacionalno identiteto, da se ga novinarji niti ne zavedajo, čeprav so zavezani objektivnosti. Slednje se nam zdi veliko bolj problematično. Zanima nas torej, ali v medijskem pisanju prevladujejo kapitalistične težnje in s tem zavestna uporaba načinov tabloidizacije za pritegovanje bralcev ali ideologija, zasnovana na negativnem diskurzu do Balkana.

9.1 Analiza prispevkov na portalu Svet 24

Analizirali smo prispevke, v katerih se je pojavila ključna beseda s korenem Balkan-. Osredotočili smo se na časovno obdobje med 5. 1. 2016 in 16. 12. 2016. V analizo smo vključili izsledke spletnega medija Svet24, saj je medij, ki poleg prispevkov lastnih avtorjev vključuje tudi prispevke, ki so jih objavili v drugih medijih. Svet24 je medij, ki izhaja v tiskani in spletni verziji. Odločili smo se za spletno, saj je tiskana različica nekoliko okrnjena, prav tako smo mnenja, da več ljudi doseže prav spletna stran. Prispevki izhajajo dnevno. Spletna stran Svet24 se opisuje kot „nov zabavno informativni portal“, ki bralcem ponuja zabavne in informativne novice. Svet24 je del medijske hiše Media24, zato gre za „eno vodilnih slovenskih medijskih hiš, ki predvaja tri programe dobro prepoznavnih radijskih postaj in ene televizijske, izdajamo ali tržimo tri časopise, ki so vodilni vsak na svojem področju ali v regiji, več kot dvajset lastnih revijalnih blagovnih znamk in še več dobro obiskanih portalov“ (<http://svet24.si>). Menimo, da je iz tega razloga spletna stran dobro poznana širši javnosti.

Po vpisani ključni besedi s korenem Balkan- smo na spletni strani našli 33 zadetkov. Izsledke smo razdelili v dve kategoriji, in sicer v kategorijo, kjer je bila ključna beseda s korenem Balkan- povezana z geografskim območjem držav nekdanje Jugoslavije, ter v kategorijo, kjer je beseda s korenem Balkan- opisovala popularno kulturo umetnikov, ki prihajajo z območja nekdanjih republik Jugoslavije. Samo v treh primerih je šlo za slednjo kategorijo, in sicer pri prispevkih z naslovi Na Balkanu smo kmetavzarji, Magnifico: Balkanski šarlatan, Maria Masle: Ženska, bi morala biti odločna in temperamentna. Kar v tridesetih primerih je bila ključna beseda s korenem Balkan- uporabljena za opis geografskega območja. Slednje se morda ne zdi problematično, saj gre za relativno nevtrarno pojmovanje, kot ga bralci dojemajo, saj sam pojem Balkan ne predstavlja težjih političnih ali ideoloških teženj, čeprav moramo izhajati iz vedenja, da Balkan kot tak ostaja kot konstrukt in sam po sebi ne obstaja. V enajstih prispevkih je bil tako pojem Balkan rabljen kot opis geografskega območja, saj so bili prispevki vremenske napovedi. Kljub relativno suvereni rabi pojma Balkan tudi pri prispevkih s tako jasno in določeno vsebino kot so vremenske napovedi, za bralca ni točno jasno, katere države sodijo v geografsko kategorijo Balkana (iskal ga je ves Balkan, na Balkanu, Balkan bo zajel...), ampak je interpretacija prepuščena bralcu. Pri tem ne moremo zanemariti dejstva, da gre najbrž za reprodukcijo Balkana, kot pojma, za katerega so tudi pisci prispevkov prepričani, da je splošno znan bralcem ter sprejet. S tovrstno rabo se torej izognejo natančnejšim opisom območja, katerega definicija močno variira, hkrati pa zanemarjajo bralce, ki morda ne vedo, za katere države in območja točno gre. Tovrstna neoprijemljiva pojmovanja se pojavijo večkrat. Tako se v prispevku z naslovom Charles in Camilla prihajata na Balkan v stavku Kraljevi par bo obiskal J države nikjer ne pojavi tudi opis, katere države so po mnenju pisca prispevka tako imenovane J države, kot jih

imenuje v prispevku. Hkrati pa pridevnik „južni“ med bralci zaznamuje slabšalna konotacija, zato v še tako nezaznamovanem stavku ne more delovati povsem nevtralnno. Na tem mestu se tako sprašujemo, ali je tovrstna raba sploh smotrna ter kaj je želel sporočiti s to rabo pisec. Še bolj sporno pa se nam zdi, da je morda šlo za pisca, ki se ni zavedal, da je raba tovrstnega pridevnika v kombinaciji s pojmom Balkan del širšega diskurza o Balkanu. Sprašujemo se, ali je morda pisec tovrstni pridevnik uporabil, ker se mu je zdel splošno znan in uporaben ter ga je uporabil z namenom, da bi bralci vedeli, katere države je imel v mislih. Slednje seveda ni povsem mogoče, saj ponovno ne vemo točno, katere države so tako imenovane „južne“ države, hkrati pa vsako tovrstno poimenovanje v bralcu zbudi prevladujoč diskurz o Balkanu ter nepotrebne stereotipe, ki bi se jim lahko pisec z navajanjem imen držav namesto nadpomenke „južne“ izognil.

V prispevkih se je največkrat pojavljalo poimenovanje Balkana kot samostojne in točno določene entitete, vendar se nam zdi zanimivo, da kljub temu, da je iz sobesedil razvidno, da gre za nekdanje republike Jugoslavije, redko posebej omenjena Slovenija. Slednja je omenjena samo kot del Balkana, in sicer samo v prispevku Skrajneži v Ljubljani, v Beogradu... Skrajneži povsod po Balkanu. Prispevek opisuje naraščajoče število vahabitskih vadišč, ki se pojavljajo po celotnem Balkanu, omenjena pa je tudi Slovenija. Ponovno pisec prispevka ni jasno izpostavil držav, v katerih se nahajajo vadišča in jih potemtakem razume kot del Balkana, ampak je omenil samo nekatere prestolnice (Beograd, Ljubljana). Samo enkrat smo zasledili prispevek, ki opisuje dogajanje v Sloveniji in se v njem pojavi ključna beseda s korenem Balkan-. Gre za prispevek Voda kot promocija Bleda, vendar se v prispevku, ki govori o festivalu na Bledu, pojavijo umetniki, ki prihajajo z območja „Balkana“, zatoj menimo, da je pisec ponovno ustvaril določeno distanco Slovenije do Balkana. Iz omenjenih prispevkov tako ugotavljamo, da pisci namenoma ustvarjajo določeno distanco med Slovenijo in Balkanom, pri čemer moramo opozoriti, da s tem vplivajo tudi na bralce, ki lahko razumejo, da Slovenija ni del Balkana. Slednje podpira slovensko nacionalno identiteto, ki sovpada s prepričanjem, da je Slovenija predvsem evropska država, hkrati pa podpira tudi prepričanje o večvrednosti evropskih držav in Slovenije kot ene izmed njih.

V treh primerih smo opazili rabo ključne besede s korenem Balkan-, ko je pisec omenjal umetnike, ki prihajajo z območja Balkana (Na Balkanu smo kmetavzarji, Magnifico: Balkanski šarlatan, Maria Masle: Ženska bi morala biti samozavestna, odločna in temperamentna). Zanimivo se nam zdi, da je omejen Magnifico, umetnik, ki živi in deluje v Sloveniji, vendar ga avtorji prispevka umeščajo nesporno na Balkan. Slednje si lahko razlagamo tudi z njegovim delovanjem, saj se Magnifico trudi svojo stigmatizirano „balkansko identiteto“ prav na tovrsten način preseči, da jo pretirano poudarja. Še posebej sporen se nam zdi prispevek Magnifico: Na Balkanu smo kmetavzarji. Gre sicer za dobesedni navedek, kar ugotovimo iz kasnejšega branja, vendar ga je zaradi sredstev tabloidizacije

pisec izbral za naslov, saj deluje izrazito pritegovalno, ker podpira stereotip o Balkanu. Tovrstno dejanje si razlagamo, da je avtor najbrž želel ohraniti prevladujoč stereotip o ruralnem, zaostalem in kmetavzarskem“ Balkanu, ki vlada med ljudmi, vendar je odgovornost zanj prikril s citatom. Kljub temu menimo, da bi pisec lahko izbral tudi drugačen naslov, ne pa tovrstnega, ki glede na bralce, ki velikokrat samo preletijo naslove spletnih medijev in se ne posvečajo natančnemu branju, ugotovijo, da je njihova morebitna predstava o Balkanu pravilna in da tudi v medijih prevladuje tovrstno razumevanje Balkana. Za podoben pojav gre v prispevku *Magnifico: Balkanski šarlatan*, kar je sicer naslov pevčevega albuma, vendar se nam zdi, da gre ponovno za nenaključno in namensko rabo tovrstnega naslova, ki v sebi skriva pomen „Balkanca“ kot šarlatana, kar sovpada z diskurzom o Balkanu.

Samo v enem prispevku smo zasledili tudi sicer v literaturi omenjeno sporno poimenovanje jugovzhodna Evropa, ki naj bi sicer nadomeščalo Balkan, in sicer v prispevku *Energetskim lobijem glasen ne*. Avtor v prispevku sicer omenja Balkan, vendar ne povsod (...Porečje Soče in drugih rek na območju srednje in jugovzhodne Evrope mora ostati čim bolj divje in neokrnjeno...) Menimo, da se je tovrstna raba pojavila zaradi morebitnega nepoznavanja avtorja o sporni konotaciji, ki velja za pojem jugovzhodna Evropa. Prav tako se na tem mestu sprašujemo, ali Slovenija, ki v prispevku prav tako sodi v omenjeno območje, spada v srednjo ali jugovzhodno Evropo.

Iz prispevkov, ki vsebujejo ključno besedo s korenem Balkan-, smo ugotovili, da prevladujejo teme povezane s kriminalom in migracijami (Prijeli morilca s slovenskim potnim listom, ki ga je iskal ves Balkan, Francija pravi, da Nemčija glede migrantov nima prav, Balkan bogatejši za novo vahabitsko komuno, Romunija bo na meji s Srbijo okrepila nadzor). Razvidno je tudi, da se pri omembi Balkana največkrat pojavlja Srbija. Zanimivo se nam zdi, da se nobena druga država ne pojavlja tako pogosto, kot Srbija, in sicer tudi ko gre samo za novice o dogodkih v nekaterih krajih (Novi Sad, Beograd), je v sobesedilu vedno omenjen Balkan. Tako v prispevku z naslovom *Damir Kovačić v Novem Sadu doživel nesrečo*, je Novi Sad in Srbija omenjen kot del Balkana. Prav tako je prispevku *Prijeli morilca s slovenskim potnim listom, ki ga je iskal ves Balkan*, razvidno, da gre za storilca, ki je zagrešil umor v srbskem Novem Sadu, s tem pa izzval „ves Balkan“, da za njim razpiše tiralico. V prispevku *Skrajneži v Ljubljani, v Beogradu...* Skrajneži povsod po Balkanu je omenjen Beograd kot del Balkana, slednje je izpostavljeno že v naslovu, prav tako v prispevku *Odzivi na oprostitev Šešlja: na Hrvaškem in v BiH ogorčeni*, kjer je izpostavljen srbski politik Vojislav Šešelj, Srbija pa je tako razumljena kot nesporen del Balkana. Zanimivo se nam zdi, da se iste tri države (Srbija, Hrvaška in BiH) pojavijo tudi v prispevku z naslovom *Hrvati veseli, v BiH nezadovoljni, v Srbiji v bran republik i srbski*. Na tem mestu se sprašujemo, ali gre morda za načrten izbor državi, ki so v obeh primerih izpostavljene že v naslovih, kot tipično „balkanskih“. Zmoti nas razumevanje Srbije in Srbov, za

katero se zdi, da jih pisec prispevkov razume kot nekoliko divje in okrutne, kar sovпада s prevladujočim diskurzom o Balkanu, saj pri prebiranju prispevkov ugotovimo, da nekateri Srbi pravzaprav Šešlja kljub njegovi kriminalni preteklosti, častijo in nasprotujejo obtožbam, kar pri drugih državah vzbuja nezaupanje in ogorčenje. Prav tako v prispevku Hrvati veseli, v BiH nezadovoljni, v Srbiji v bran republiki srbski, ki opisuje odzive na obsodbe bivšega političnega voditelja bosanskih Srbov Radovana Karadžića, zasledimo, da nekateri Srbi tudi njega kljub obsodbam za genocid in zločini nad človeštvom podpirajo.

Ugotavljamo, da v prispevkih še posebno izstopa diskurz „mi-oni“, ki pravzaprav pomeni evropocentrično ali zahodnocentrično predstavitev Balkana. Nezavedanje, da je svoboda govora omejena z demokratičnimi načeli nediskriminacije, je vodilo v to, da so medijske reprezentacije Balkana pogosto polne predsodkov. Pogosto zasledimo tudi povsem jasne oblike izražanja diskriminacije. Ena ključnih značilnosti diskurza o Balkanu, na katero opozarjajo omenjene študije in jo je bilo moč odkriti tudi v analiziranih medijskih tekstih, je vzpostavljanje unificirane podobe prebivalcev Balkana kot grožnje in enačenje s kriminalom. Tovrsten diskurz se, podobno kot nekateri drugi, uveljavlja v medijskih tekstih skozi različne tehnike, med katerimi so tako humoriziranje, stigmatiziranje ter diptihoniziranje. Prvo je ustvarjanje nestrpnosti z rabo humorja, drugo z vzpostavljanjem stigme, kjer je vsebina stigme namenjena diskvalifikaciji drugih, diptihonizacija pa je selektivna navedba dejstev, na tak način pa se ustvarja zelena podoba realnosti medijskega govorca (povzeto po Dragoš, 2003).

Ponekod lahko epizodo o kriminalu, ki ima svoj izvor na Balkanu, kot lahko bralci razumejo, prepoznamo kot nekakšno obliko medijske moralne panike. Koncept moralne panike namreč označuje krajšo časovno sekvenco, ko je določena skupina ljudi ali dogodek označen za ogrožajoč element. Slednje vodi v prevzemanje absolutističnih pozicij, ki se v primeru Balkana kažejo v binarnih razmerjih civilizirani Zahod: necivilizirani Vzhod, oziroma Evropa nasproti Balkanu. Slednje smo lahko razbrali tudi v pogosti odsotnosti konteksta dogodkov, ki je bil redko pojasnjen v prispevkih o Balkanu. Medijski teksti, ki so poročali o dogodkih, ki so bili povezani s kriminalom, ki je bil nekako povezan s kriminalom, niso pojasnili razlogov, oziroma so bile v prispevkih skope in nezadostne informacije. Za moralno paniko je hkrati značilna medijska stereotipizacija sovražnika, ki je prikazan kot absolutno zlo. V analiziranih prispevkih sta se stilizacija in stereotipizacija kazali s podobo prebivalcev Balkana kot neciviliziranih, divjih, kaotičnih. K temu je pripomogla tudi uporaba stiliziranih jezikovnih sredstev za opis tovrstnih karakterjev.

Posebej sporen se nam je tako zdel prispevek Balkan bogatejši za novo vahabitsko komuno. Gre za simbolno in diskurzivno močno zaznamovan naslov, ki se je po našem mnenju med naslovi znašel prav zaradi sredstev tabloidizacije. Pisec v prispevku Balkan ohranja kot stereotip divjega,

barbarskega, nekultiviranega, še več, kriminaliziranega. Balkan predstavlja del novodobnega problema islamskih skrajnežev, ki pretijo celotni Evropi in svetu. Povsem sporen se nam zdi glagol „bogatejši“, saj se zdi, da v naslov vnaša pomen bogastva, ki ga vahabitska komuna prinaša na divji in okrutni Balkan, medtem ko druge „civilizirane“ države pred slednjimi trepetajo. Razloga za rabo tovrstnega glagola ne moremo utemeljiti ali razumeti, vendar verjamemo, da je tudi pri bralcih spodbudil negativne stereotipe o Balkanu, zato smo mnenja, da je najbrž bil to tudi namen pisca, saj bi se lahko tovrstni rabi izognil. Podobno priča prispevek Romunija bo na meji s Srbijo okrepila nadzor, ko ponovno opazimo, da pisec kot del Balkana, ki se nato pojavi v sobesedilu, navaja Srbijo, kot njegov nesporen del. Opazili smo, da se relativno pogosto v prispevkih pojavlja tudi besedna zveza „balkanska migrantska pot“, ki opisuje dogajanje glede na takratne migrantske tokove po Evropi (Francija pravi, da Nemčija glede migrantov nima prav, Romunija bo na meji s Srbijo okrepila nadzor). Menim, da je pisec tovrstno besedno zvezo uporabil ponovno z namenom, da bi najhitreje opisal določeno območje ter da bi bralci razumeli, za katere države gre, ker se je raba iste besedne zveze uveljavila tudi v drugih medijih, vendar nikjer ni razvidno, katere države točno sploh zajema balkanska migrantska pot. Mednje sicer ponovno sodijo nekdanje republike Jugoslavije.

Na podlagi analiziranih tekstov sklepamo, da so bili prebivalci Balkana v medijih največkrat predstavljeni preko generaliziranih podob znotraj diskurza „mi : oni“, hkrati pa poročanje o njih pogosto ni bilo podkrepjeno s kontekstom

Ena od problematičnih jezikovnih tehnik, ki jo mediji uporabljajo, je generalizacija, ki v medijih predstavlja pripisovanje stereotipnih lastnosti kot značajskih in vedenjskih lastnosti vseh pripadnikov in pripadnic določene skupine. Običajno pomeni prav negativne predsodke. Hkrati lahko opazimo, da se značilnosti posameznega dogodka ali posameznika prenašajo na splošno značilnost dogodkov ali posameznikov. V analiziranih prispevkih lahko najdemo oba načina generalizacije. Pogostejši je drugi; saj sta nasilje in kriminal v medijskih tekstih interpretirana kot značilnost, ki jo lahko posplošimo na vse prebivalce Balkana. Tako se ustvarja vtis, da je nasilje splošna značilnost vseh prebivalcev Balkana. Hkrati se ohranja distinkcija, da to ni značilnost tistega, ki poroča, in skupine, ki ji pripada. Hkrati bralci razumejo, da novinar o tovrstnih dogodkih poroča, da bi bralce opozoril na neprimernost tovrstnih dejanj, ki nikakor ne sodijo v civilizirano družbo. Hkrati novinarji v prispevkih ne pojasnijo, koliko prebivalcev Balkana je bilo dejansko vpletenih ter ali so to res počele skupine ali samo posamezniki. Čeprav je razumljivo, da dogodkov niso zagrešili vsi prebivalci Balkana, novinarji s tovrstnimi prispevki dosežejo, da se generalizirana podoba prebivalcev Balkana kot kriminalcev nalepi na stereotipizirano podobo Drugega kot nasilneža in kot naše nasprotje. Tovrstno novinarsko pisanje se nam zdi nenatančno in krivično do ostalih pripadnikov družbe, ki se s kriminalom ne ukvarjajo. Kljub temu se v medijih ustvarja podoba celotnih narodov kot tistih, „ki

se ukvarjajo s kriminalom“ in so tako problematični. Slednje se nam zdi problematično, saj hkrati podpira diskurz o Balkanu kot problematičnem, neciviliziranem in potemtakem potrebnem nujnega nadzora.

Avtorji pogosto prebivalce Balkana poimenujejo kot nekakšno celoto, kljub temu, da Balkan ni zaključena celota. Hkrati bralci razumejo, da gre za nediferencirano skupino, ki razmišlja in deluje povsem enotno. Pri tem opazamo pomembno distinkcijo, saj avtorji prispevkov zahodne govornike naslavljajo z imeni, priimki ter funkcijami, hkrati pa je glas prebivalcev Balkana pogosto nedefiniran, posplošen v eno mnenje ter pogosto izenačen z glasom, ki ni slišan.

Hkrati so novinarji homogenizirano podobo prebivalcev Balkana ponekod presegli tako, da so v reprezentacijah prebivalcev Balkana ustvarjali nekakšno heterogenost, ki pa je navidezna. V poročanju o Balkanu je namreč kot ultimativni Balkan prevladovala Srbija, kot popolnoma neevropska in necivilizirana. Hkrati je bilo v manjši meri nekaj prispevkov o Hrvaški, ki sodi v Evropsko unijo in je potemtakem bolj „evropska“, torej manj nasilna in manj divjaška. Pri tem lahko bralci implicitno razumejo, da je Hrvaško civiliziral Zahod, zato je razumljeno boljše.

9.2 Analiza prispevkov na portalu Dnevnik

Analizirali smo prispevke, v katerih se je pojavila ključna beseda s korenem Balkan-. Osredotočili smo se na časovno obdobje med 7. 1. 2016 in 31. 12. 2016. V analizo smo vključili izsledke spletnega medija Dnevnik, saj je “Dnevnik, družba medijskih vsebin, d. d., se lahko pohvali z več kot petdesetletno tradicijo in vedno boljšimi poslovnimi rezultati, ki so posledica hitrega prilaganja poslovanja spremembam na slovenskem in evropskem trgu. Danes sodi v največjo skupino, ki se ukvarja z založništvom v Sloveniji oziroma ki je na področju založništva knjig, časopisov in revij v okviru DZS in njenih hčera prva na našem trgu. Časnik Dnevnik kot ena izmed blagovnih znamk naše družbe sodi med osrednje slovenske dnevnoinformativne medije. Bogata zgodovina časopisnega založništva, dolgoletna tradicija izdajateljske dejavnosti, kakovost novinarskega dela, njen položaj na trgu tiskanih medijev ter sedanja vloga in pomen za razvoj slovenske družbe časopisno hišo Dnevnik danes umeščajo med vodilne medijske hiše v državi“ (<https://www.dnevnik.si/dd>). Hkrati „Družba medijskih vsebin Dnevnik, d. d., se kot ena vodilnih slovenskih medijskih hiš zaveda svoje družbene odgovornosti. Poleg skrbi za ažurnost, točnost in kakovost informacij, ki jih posredujemo javnosti, svoje naloge uresničujemo tudi z donacijami v okviru pobude Iskrica Nedeljskega, s sponzoriranjem na področju slovenskega športa in kulture, s številnimi dogodki pa poskrbimo tudi za našo odprtost javnosti in soustvarjanje slovenskega vsakdana“ (<https://www.dnevnik.si/dd>). Dnevnik je medij, ki

izhaja v tiskani in spletni verziji. Prispevki izhajajo dnevno. Menimo, da je iz tega razloga spletna stran dobro poznana širši javnosti.

Po vpisani ključni besedi s korenem Balkan- smo na spletni strani našli 99 zadetkov. Prispevki, ki so vključevali ključno besedo s korenem Balkan- so bili razdeljeni v različne rubrike. Osemindvajset prispevkov sodi v rubriko Svet, v desetih primerih je šlo za prispevke iz rubrike Slovenija, deset iz rubrike Komentarji, osem iz rubrike Magazin, osem iz rubrike Kronika, pet iz rubrike Posel, štiri iz rubrike Nogomet, dva iz rubrike Prosti čas, dva iz rubrike Gazele, dva iz rubrike Rokomet, dva iz rubrike Kultura, dva iz rubrike Ljubljana, dva iz rubrike Kolumne, dva iz rubrike Film, eden iz rubrike Oder, eden iz rubrike Odprta stran, eden iz rubrike Zgodovinska fronta, eden iz rubrike Zaposlitve in kariera, eden iz rubrike Zdravje, eden iz rubrike Gorenjska, eden iz rubrike Štajerska, Koroška in Prekmurje, eden iz rubrike Estrada, eden iz rubrike Odprta stran, eden iz rubrike Svet vozil, eden iz rubrike Oblikovanje ter eden iz rubrike Vrt in okolica. V največ primerih je šlo za prispevke, ki jih glede na žanr uvrščamo med članke, torej prispevke informativne zvrsti, hkrati se je pojavilo tudi nekaj prispevkov, ki temeljijo na interpretativni zvrsti, kot so komentarji, gazele in kolumne.

Glede na rabo ključne besede s korenem Balkan- smo izsledke razdelili v več kategorij. Nekatere prispevke smo uvrstili v več kategorij, saj je raba ključne besede s korenem Balkan- v nekaterih prispevkih zajemala različne pomene. V prvo kategorijo smo uvrstili prispevke, v katerih je ključna beseda s korenem Balkan- opisovala geografsko območje. Največkrat je šlo za območje držav nekdanje Jugoslavije, vendar pri tem ni bilo točno znano, kje poteka meja Balkana in katere države se vanj uvrščajo. V to kategorijo smo uvrstili največ prispevkov, in sicer 79. V prispevkih se je pojavljalo poimenovanje Balkan kot zaključena homogena celota, za katero je, po mnenju avtorjev, ključno, da ima skupno zgodovino, kulturo, predvsem pa skupne značilnosti ter stereotipe. Slednje seveda bralcem olajša razumevanje, saj Balkan lažje dojemajo kot celoto in konstrukt, ki ga ta prinaša. Hkrati je v vseh prispevkih jasno prikazana črno-bela ločnica med Balkanom in Slovenijo, oziroma Evropo. Za bralce je torej ključno zgolj razumevanje, kaj Balkan predstavlja v odnosu do „naše“ kulture, ne pa, kaj se na Balkanu dejansko dogaja ter kaj Balkan pravzaprav je. V prispevku Kaj ste naredili, da skupaj z Evropo ne propade tudi Slovenija? smo zasledili superiornost Slovenije, ki jo avtor eksplicitno navaja: „Zdaj je priložnost, da Slovenija pokaže svojo kulturno superiornost nad Evropo. Razpadanje velikih sistemov in disfunkcionalnost držav sta področji, na katerih je največji ekspert...“ Pomen, ki ga bralec lahko razbere iz prispevka, je torej disfunkcionalnost držav nekdanje Jugoslavije, saj je Slovenija pokazala svojo moč in nadvlado najprej z izstopom iz Jugoslavije, nato pa z dokončno odcepitvijo od Balkana in s tem, ko je postala del Evropske unije, kot prva izmed nekdanjih jugoslovanskih držav. Prav tako v prispevku Obramboslovec Boštjan Perne o slabih scenarijih za Balkan in Evropo smo opazili jasno ločnico, ki poteka med Balkanom in Evropo.

Potemtakem lahko bralci jasno razumejo, da Balkan v Evropo ne sodi, še več, Slovenija na drugi strani pa je nedvoumen del Evrope in torej ni del Balkana. Ugotavljamo, da slednje izhaja iz ideologije, ki podpira ločnico med „mi“ in „oni“, oziroma med diskurz, ki ohranja mejo med Balkanom in Evropo, vendar ponovno nikjer ni jasno definirano, kaj naj bi Balkan zajemal, oziroma kje potekajo ločnice. Edina meja, ki je jasna in določena, je meja med Balkanom in Slovenijo, ki potemtakem sodi v Evropo. Avtor slednje teze ni jasno izpostavil, vendar sklepamo, da lahko bralci sami dojamajo tak sklep. Presenetilo nas je, da se je avtor za domnevno omembo diskurza odločil prav v naslovu. Sprašujemo se, ali si morda ni prizadeval, da bi bralci že ob preletavanju naslovov ugotovili ali potrdili stereotip o nezdržljivosti Balkana in Evrope. Prav tako se morda sprašujemo, ali ni morda avtor namenoma omenil, da gre za nekakšen citat, s tem ko je omenil, da je Balkan in Evropo simbolno „ločil“ Boštjan Perne, ki je v prispevku in naslovu omenjen, tako pa se je avtor izognil prevzemanju odgovornosti za tak sklep o ločenosti Balkana in Evrope. Na tem mestu se torej sprašujemo, ali se avtor morebiti ni zavedal resnosti izjave, vendar jo je namenoma izpostavil, da bi v bralcih vzbudil zanimanje, saj se slednje sklada s prevladujočim diskurzom o Balkanu in Evropi, hkrati pa se je izognil odgovornosti, ki jo tako resna izjava prinaša. Podobno opažamo tudi v prispevku Boj za nebo nad Balkanom: Hrvaška in Srbija krepi vojaško letalstvo, kjer smo zasledili rabo geografskega imena Balkan v naslovu, hkrati pa sta v prispevku omenjeni Srbija in Hrvaška, ki obe domnevno sodita na Balkan po opravljeni analizi in prebiranju preostalih prispevkov. Preseneča nas raba samostalnika boj v povezavi z Balkanom, saj v teoriji beremo, da je Balkan že zgodovinsko povezan z vojnam, boji in medsebojnimi razprtijami. Iz tega sklepamo, da je avtor morda ponovno želel poudariti „balkansko“ bojevitost in s tem podkrepiti diskurz o Balkanu kot preteči nevarnosti, pred katero se je treba zaščititi ter se do nje distancirati. V prispevku Vučić se je pravkar naučil osnov politične obrti smo potrdili naše ugotovitve, ki smo jih pridobili s predhodno analizo, in sicer, da je Srbija ultimativni Balkan. Avtor prispevka namreč opisuje srbske volitve kot „trenutno bi težko našli tako dolgočasne volitve, kot so bile pravkar minule v Srbiji. Morda jih prekašajo severnokorejske, ruske in nekoč srbske – v času Slobodana Miloševića...“, hkrati pa poudarja njihovo zdolgočasnost, za katero se nam zdi, da jo je avtor uporabil kot olepšano sopomenko za zaostalost. Predvsem sporna se nam zdi raba glagola „prekašati“, saj je s tem še posebej stopnjevana ironična nota prispevka, ki vrhunec doseže ob primerjanju srbskih volitev s severnokorejskimi. Slednje bralce napeljuje k povezovanju srbskega režima s severnokorejskim režimom, do katerega ima svetovna javnost predvsem odklonilen odnos. Prav tako se nam zdi sporno stopnjevanje avtorja, ko navaja, da trenutne srbske volitve niso prekašale volitev v času Slobodana Miloševića, do katerih prav tako zaradi kasnejše Miloševićeve politike v svetovni javnosti vlada nekoliko odklonilen in dvomljiv odnos. Avtor torej Srbijo precej na simbolni ravni, vendar očitno predstavi kot labilno, neurejeno in precej skrajno državo, kar se sklada s prevladujočimi stereotipi. Prav tako ob omembi, da se je srbski politik

Vučić šele „naučil“ politične obrti, priča, da se Srbija šele uči političnih praks, ki so drugod v urejenih, kultiviranih državah že stalnica in nekaj povsem običajnega. Prav tako se nam zdi omemba Srbije v kombinaciji z omembo Slobodana Miloševića, kljub temu da gre za neizpodbiten del srbske zgodovine, nekoliko sporna, če slednje za razumevanje ni potrebno, saj ob nenatančnem branju lahko bralce hitro spodbudi k oblikovanju sklepov o Srbih kot nesporno in skorajda izključno kriminalcih ali vojnih zločincih.

Opazamo, da se je v številnih medijskih tekstih pojavljal diskurzivni spopad dveh civilizacij. Temeljno stališče poročanja avtorjev prispevkov o dogodkih je bila pozicija „Mi“ nasproti „Njim“ oziroma stališče evropocentričnosti v našem primeru do Balkana. Ustvarjali so vtis o dveh homogenih skupinah, in sicer o Evropejcih nasproti prebivalcem Balkana. Pozitivno ovrednotena in višje pozicionirana je bila skupina Evropejcev, medtem ko je bilo nasprotje Evrope na slabši poziciji. Takšna predstava ni problematična zgolj zato, ker prebivalce Balkana predstavlja kot homogeno gmoto s poenotenim sporočilom, pač pa tudi zato, ker na enak način predstavlja tudi Zahod, ki prav tako ni homogen. Večinoma so tako teksti v analiziranih medijih reproducirali uveljavljen odnos med „nami“ in „njimi“ oziroma Drugim. Drugi hkrati predstavljajo Evropi grožnjo zaradi svoje „divjosti“, kar se v medijih kaže v stiliziranih in stereotipiziranih prispevkih. Hkrati prebivalci Balkana za Evropo ostajajo nerazumljivi, manj civilizirani, med njimi pa vladajo nenavadne in neevropske vrednote. Na tak način se Zahod lahko predstavi kot popolno nasprotje in s tem opraviči svoj superioren status.

V drugo kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala v povezavi s tako imenovano balkansko kulturo ali popularno kulturo umetnikov, ki prihajajo z območja nekdanjih republik Jugoslavije. V to kategorijo smo uvrstili dvajset prispevkov.

Ugotavljamo, da se avtorji v svojih prispevkih največkrat osredotočajo na tiste reprezentacije Balkana, ki jih mediji interpretirajo kot negativne ter potrjujejo prevladujoči diskurz o Balkanu. Največkrat se poslužujejo stereotipizacije ter posploševanja. Hkrati ugotavljamo, da se je nekajkrat pojavil tudi diskurz, ki je omenjal implicitno simpatiziranje z Balkanom, največkrat ob omembi glasbe, kulture in kulinarike. Hkrati ne moremo zatrditi, da tovrstni redki prispevki lahko spremenijo prevladujoče negativne stereotipe, ki so prevladovali daljša časovna obdobja. Slednje namreč bralci razumejo zgolj kot izjemo, ki velja le na določenih področjih in za določene posameznike. Hkrati se tovrstne lahkotne teme, ki prikazujejo Balkan v pozitivni podobi, ne morejo enačiti z negativnimi podobami, ki so predstavljene v prispevkih z resnejšo tematiko (nasilje, terorizem, migracije, kriminal). V prispevku Ko Američani poizkusijo pravo balkansko hrano smo opazili nekoliko specifično rabo pridevnika balkanski. Ob analizi predhodnih prispevkov iz drugih rubrik smo

zasledili negativno rabo pridevnika balkanski, ki podpira diskurz o Balkanu ter hkrati krepi stereotipe. Avtor v domnevnem prispevku opisuje poizkušanje tako imenovanih „balkanskih dobrot“, kjer smo opazili, da raba pridevnika balkanski ne temelji na negativnih stereotipih. Kot zasledimo v teoriji, Balkan pri nebalkanskih narodih povzroča nelagodje in pokroviteljstvo, na področju balkanske kulture, del katere je tudi kulinarika, pa po drugi strani povzroča nekakšno „tiho simpatiziranje“ ali celo delno zavist. Balkan namreč pomeni divjo, a svobodno, primarno kulturo. Slednje se nam zdi zanimivo, saj gre za enega redkih prispevkov, v katerih lahko zasledimo tovrstno rabo. Hkrati je jasno razvidno, da je Balkan vendarle ločen od Slovenije in Evrope.

V prispevku Al Džazira o Sloveniji, 2.: Blejska kremna rezina, zimsko plavanje in Laibach smo ponovno zasledili jasno ločnico med Slovenijo in Balkanom. Avtor namreč navaja, da je Al Džazira Balkan predvajala oddajo Alkemija Balkana v Sloveniji. Bralci na prvi pogled tako večkrat zasledijo ločnico med Balkanom in Slovenijo, tako da berejo o medijski hiši Al Džazira Balkan, ki ima torej lastno mrežo na domnevnem območju Balkana, del katerega ni Slovenija, hkrati pa poročajo o nekakšni alkemiji Balkana v Sloveniji, kar torej subtilno sporoča, da Balkan ni združljiv s Slovenijo, niti da ta ne predstavlja njegovega dela. Avtor besedila se v tem primeru ni odločil za sporno rabo besed s korenem Balkan-, saj je samo navajal že obstoječa imena, vendar kljub temu lahko ugotovimo, da se slednje pojavljanje besednih zvez sklada s prevladujočo ideologijo o Balkanu, kot ločeni in samostojni entiteti, katere del ne predstavlja Slovenija. Prav tako v prispevku Samo bedaki in konji, balkanski hit opazimo pridevnik balkanski, ki ga je avtor izpostavil že v glavnem naslovu. Slednje se nam zdi sicer nepotrebno, hkrati pa smo opazili še pomemben dejavnik pri razumevanju pomena samega prispevka ter njegovi vlogi pri krepitvi diskurza o Balkanu. Samo bedaki in konji je britanska situacijska komedija z originalnim imenom Only fools and horses. Sprašujemo se, zakaj avtor ni navedel originalnega imena nadaljevanke, saj menimo, da bralci pri hitrem prebiranju niso takoj ugotovili, da gre pravzaprav za nadaljevanko, kar pojasni rabo tovrstne besedne zveze v naslovu. V nasprotnem primeru bi ob omembi bedakov in konjev ter ob nadaljnjem navajanju besedne zveze „balkanski hit“ lahko prišlo do aluzije na „balkansko“ primitivno, ruralno in divjo kulturo (konji), kar bi pri bralcih še dodatno podkrepilo stereotipe. Balkanci bi bili tako označeni kot ruralni in primitiven, neciviliziran narod (bedaki), ki jim je tovrsten humor blizu, saj so se v tej vlogi prepoznali. Prav tako se nam zdi sporna besedna zveza „balkanski hit“, saj se sprašujemo, ali ni morda avtor želel poudariti na balkansko zaostalost in jo izpostaviti že v naslovu. Nadaljevanke je starejša, zato se sprašujemo tudi, ali avtor ni želel poudariti prav zaostalosti „balkanskih“ ljudi, saj so šele po tolikem času predvajanja nadaljevanke pokazali zanjo navdušenje.

V tretjo kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala v povezavi z begunci in migranti. V to kategorijo smo uvrstili dvaindvajset prispevkov. V času prihoda

beguncev in migrantov se je raba „balkanska begunska pot“ ali „balkanski koridor“ precej pogosto pojavljala, vendar nikoli ni bilo jasno določeno, katere države točno sodijo na Balkan, oziroma kje torej poteka domnevna meja med Balkanom in Evropo, med „mi“ in „oni“, oziroma med kultiviranim svetom in divjino, kot je lahko domnevni diskurz razumel bralec. Veljal je nekakšen tih dogovor, kaj naj bi Balkan predstavljal, vendar si je tega predstavljal vsak drugače. Iz tega razloga se nam zdi še posebej sporno, da so se avtorji novinarskih prispevkov tako pogosto odločali za rabo besed s korenem Balkan- in se pri tem zanašali na znanje in predstave bralcev, vendar so se zavedali, da je pojem Balkana tako neoprijemljiv. V prispevku Sirski begunec v Ljubljani je odprl vprašanje za najvišje sodišče EU: Je bil „balkanski koridor“ zakonit? smo po našem mnenju edinkrat opazili pravilno rabo pridevnika balkanski, rabljeno v besedni zvezi balkanski koridor. Hkrati se nam zdi sporno, da nikjer niso problematizirali negativnih stereotipov, ki jih raba besede s korenem Balkan prinese. Sprašujemo se, ali se morebiti za rabo slednje niso odločili samo iz razloga, da so na čim krajši način bralcem razložili, za katero področje približno gre in kaj to zanje predstavlja, hkrati pa ostaja znotraj njihovega razumevanja ter podpira njihova prepričanja, hkrati pa tudi obstoječo ideologijo, ki krepi stereotipe.

Na podlagi analiziranih tekstov sklepamo, da so najpogostejši tipi medijske reprezentacije, preko katerih Balkan nastopa v medijskem prostoru kriminalizacija, diskurz mi-oni, problematizacija in stereotipizacija. Slednja je značilna za vse reprezentacije Balkana. Balkan največkrat stopa v medijski prostor v kontekstu kronike, poročil o kriminalnih dejanjih, športnem huliganstvu ter problematiki v zvezi z begunci. Običajno avtorji v prispevkih ne poimenujejo določene osebe, ki je izvršila neko dejanje, pač pa gre za dejanje „Balkana“, ki je posplošeno na celotno homogeno enoto Balkan, s tem pa tudi na vse ljudi, ki jih uvrščamo vanj.

V četrto kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala ob omembi kriminala ali terorizma. V to kategorijo smo uvrstili trinajst prispevkov.

Opažamo, da se je v nekaterih prispevkih pojavljal tudi žrtveni diskurz, ki je del evropocentričnega diskurza in priča o tem, da so Evropejci nekakšna žrtev Balkana. Slednje pogosto opažamo v prispevkih, ki pričajo o kriminalu in terorizmu, Evropa pa nasproti Balkana ostaja kot žrtev, ki mora ta kriminal prenašati, pogosto pa so žrtve „celo“ Evropejci.

Nadaljevanje tovrstnega diskurza v radikalni verziji je diskurz grožnje. Slednji priča, da Evropa ni zgolj žrtev, ampak so zaradi vplivov Balkana ogrožene njene demokratične vrednote. Implicitna značilnost tovrstnega diskurza je poziv k močnejšemu odporu. Balkan je v prispevkih namreč predstavljen kot zarota, ki si želi nadvladati demokratično Evropo. V prispevku Zaslišanje skesanca v zadevi Balkanski bojevnik: kdo je bil čelavi, če to ni Tošić? se je v glavnem naslovu pojavilo

slogovno zaznamovano sredstvo „čelavi“. Iz nadaljnje branja lahko ugotovimo, da gre za vzdevek Tošića, ki je osrednja oseba v prispevku, vendar se sprašujemo, ali je bila tovrstna izpostavljena raba v naslovu res potrebna. Prav tako se v naslovu tudi pojavi besedna zveza „Balkanski bojevnik“, kar še dodatno poudarja „balkanskost“ samega primera. Menimo, da zadeva ni pridobila takšnega imena samo zaradi geografskega območja, na katerem je deloval Tošić, ampak sklepamo, da je šlo za poudarjanje in stopnjevanje stereotipa o Balkanu in podkrepitev ideologije, ki ločuje med „mi“ in „oni“. Prav tako poskušamo ugotoviti, ali je tudi v tem prispevku želel avtor poudariti povezavo med Balkanom in kriminalom, ki velja za značilnost divjega. Prav tako se sprašujemo, ali je šlo pri rabi besede „čelavi“ za sredstvo tabloidizacije ali je bilo tovrstno slogovno sredstvo ključno za razumevanje bralcev. Menimo, da bralci ob naključnem hitrem prebiranju, niso dovolj pozorni, da bi se poglobili v vsebino, hkrati pa najverjetneje pride do podkrepljenih stereotipov o Balkanu pri posameznikih. Podobno opažamo v prispevku Čobani, balkanoidi in demokracija, saj smo že ob prebiranju glavnega naslova zasledili dve besedi, ki izrazito izstopata, saj je njuna raba relativno redka. Naslov pri bralcu doseže učinek stopnjevanja, hkrati pa izrazito priteguje. Na tem mestu menimo, da gre za tabloidizacijo, saj bi se tovrstnemu naslovu avtor lahko izognil, oziroma nekatere njegove dele, ki so slogovno zaznamovani izpustil (čobani). Nikjer v prispevku ni očitno razvidno, zakaj sta bili besedi čobani in balkanoidi sploh rabljeni, nikjer pa tudi nista razloženi, zato lahko sklepamo, da avtor meni, da ju bralci razumejo in hkrati poznajo tudi njuno slogovno vrednost. Beseda „čoban“ namreč uvaja pomen zaostalosti, nekultiviranosti, divjine, kar povezujemo z Balkanom, hkrati pa napeljuje k stereotipom o Balkanu. V kombinaciji z besedo „balkanoidi“, ki prav tako ni razložena, avtor bralce še bolj umešča in napeljuje k razumevanju prispevka ter jim na tak način narekuje, kako naj prispevek razumejo. Menimo, da je avtor prav iz tega razloga dal obe besedi v naslov in ju uvrstil eno poleg druge, saj veliko bralcev prispevke samo preleti in se ne loti nadaljnje poglobljene branje, hkrati pa je tako tudi njihovo razumevanje okrnjeno in potrjuje že vnaprej uveljavljen diskurz o Balkanu in stereotipe. Prav tako velja omeniti tudi, da prispevek govori o sodbah in sodiščih, zato se nam zdi sporno, da se je avtor za slogovno zaznamovane besede odločil v prispevku o slovenskih sodiščih. Po analizi ugotovimo, da je želel primerjati nesposobnost nekaterih sodnih organov primerjati z balkanskimi in tako poudariti njihovo neurejenost, vendar iz tega lahko sklepamo tudi, da je slednje na Balkanu, za katerega stereotipno velja zaostalost in nered, nekaj normalnega. Za Slovenijo pa slednje pomeni popoln odklon. Predvsem sporno se nam zdi, da avtor nikjer v prispevku ni pojasnil rabe slogovno zaznamovanih sredstev, prav tako jih ni razložil. Iz tega sklepamo, da je šlo zgolj za pridobivanje bralcev s pomočjo tabloidizacije, kar se nam zdi še bolj sporno, saj se je avtor skliceval na poznavanje stereotipov bralcev, prav tako se jim ni poskušal izogniti, ampak jih je podkrepil. Bralci tako raje posegajo po vsebinah, ki potrjujejo njihove stereotipe. Iz tega razloga se nam zdi še bolj sporno, da se avtor ni izognil stereotipni rabi še posebej

na mestu in v prispevku, kjer je imel možnost rabe katerihkoli drugih sredstev.

V peto kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala ob omembi športa. V to kategorijo smo uvrstili pet prispevkov. V slednji kategoriji je prevladovala osrednja tema nogomet. V prispevkih se je pogosto pojavljala odsotnost konteksta kot še ena od značilnosti diskurzivne medijske konstrukcije realnosti v analiziranem času. Medijski teksti so še posebej v povezavi s športom pisali kot o izoliranih incidentih, ki nimajo posebnega ozadja. Prav tako so bili predstavljeni kot edinstveni, oziroma kot del zgolj „balkanske“ kulture, zato so bralci lahko razumeli, da si civilizirana družba tovrstnega obnašanja ne privošči. Pogosto so se prispevki osredotočali na prebivalce Balkana kot nasilneže, ki želijo uničiti, kar je civilizirano in s tem evropsko, ker je z njihovo kulturo pač nezdržljivo. Zaradi tovrstnega poročanja ne moremo govoriti o kontekstualizaciji dogodkov. Balkanci so tako izenačeni z neciviliziranimi radikali. Slednje poročanje legitimira nestrpnost do Balkana, hkrati pa podpira prevladujoči stereotipov poln diskurz. Tako smo v prispevku Mariborčani borbeno nad balkanski temperament zasledili rabo pridevnika „balkanski“, in sicer kot del besedne zveze „balkanski temperament“. Iz prispevka lahko razberemo, da so se morali Mariborčani soočiti s posamezniki, za katere je veljalo, da imajo balkanski temperament. Velja omeniti, da nikjer v prispevku ni razloženo, kaj natančno balkanski temperament pomeni ter kaj je zanj značilno. Še posebej sporno se nam zdi, da se je avtor odločil za rabo slednje besedne zveze v naslovu, kar bralce še toliko bolj pritegne, saj je iz naslova pravzaprav težko razbrati, za kaj je pravzaprav šlo, hkrati pa naslov bralce pritegne, saj podpira stereotip o Balkancih kot divjih in nekultiviranih. Na tem mestu se sprašujemo, ali je morda avtor posebej želel poudariti razliko med Mariborčani in Balkanci, potemtakem ključno ideološko ločnico med „mi“ in „oni“ ter nezdržljivost med obema skupinama, kar podpirajo celo njihove naravne značilnosti, kot je karakter. Iz prispevka lahko namreč razberemo, da so Balkanci problematični zaradi svojega temperamenta, vendar hkrati lahko zaznamo tudi stereotipno prepričanje, da „takšni pač so, ker si sami ne morejo pomagati“. Slednje sovпада z ideološko superiornostjo Slovenije in njeno vlogo kultivacije divjega Balkana, saj je Slovenija kot del Evropske unije urejena in kultivirana. Še posebej sporno se nam zdi, da prispevek sodi v informativno zvrst, zato bi bralcem moral zagotoviti karseda objektivno podajanje informacij, kar od prispevka lahko tudi pričakujejo. Iz tega razloga nas preseneča, da se je avtor odločil za tovrstna zaznamovana sredstva, ki so sicer značilna za interpretativne zvrsti, s tem pa je dosegel, da bralci sprejemajo lastno mnenje avtorja kot objektivno. Prav tako moramo opozoriti tudi na rabo pridevnika „borbeno“ v naslovu, kar podkrepi stereotip o boju med „kultiviranimi Slovenci“, ki so se morali borbeno spopasti z „balkanskim temperamentom“. V naslovu smo tako pričla še eni figuri, in sicer posebitvi. Na eni strani imamo tako „Mariborčane“, na drugi pa „balkanski temperament“, kjer je osebek neznan. Iz tega lahko sklepamo, da se je avtor za rabo tovrstne stavčne figure odločil iz

razloga, da ne bi eksplicitno izpostavil „Balkancev“ ali pa se je za rabo odločil, ker je želel poudariti ključno, kar Balkance opisuje in je najbolj moteče in odbijajoče, to pa je prav njihov divji temperament. Omeniti moramo tudi, da je bila osrednja tema prispevka nogomet, za katerega prav tako velja stereotipna povezanost z balkansko kulturo. Prav tako v prispevku Navijaško huliganstvo na Balkanu: navijaškim skupinam so dali agresiven zagon predvsem vojni zločinci. Domnevni prispevek se nam je zdel še posebej sporen, saj se v naslovu pojavita kar dva stereotipa, ki sta del diskurza o Balkanu. Prvi je huliganstvo, oziroma divjaštvo in neciviliziranost, kar se je že zgodovinsko pojavljalo ob omembi Balkana, prav tako pa vojni zločinci, saj so največkrat ob omembi vojnih zločincev omenjeni tisti z Balkana. Avtor prispevka v naslovu ni navajal citata, zato sklepamo, da je do domnevne povezave med huliganstvom in vojnimi zločinci prišel sam. Slednje se nam zdi še posebej sporno in vsekakor neutemeljeno. Popolnoma neutemeljena se nam zdi tudi omemba vojnih zločincev, saj se nam zdi nepodkrepljena povezava med huliganstvom in tako resno zadevo, kot so vojni zločini. Iz slednjega lahko sklepamo, da avtor subtilno sporoča, da je „balkanstvo“ v krvi ljudi. Prav tako lahko razberemo, da je huliganstvo postalo množično, šport spremlja mnogo ljudi, ob tem pa je hkrati v vsakem od njih vojni zločinec. V prispevku nato lahko razberemo, da je umor zagrešil „privrženec beograjske Crvene zvezde“, kar nam jasno sporoča, da je jasno, da je ultimativni in nesporni Balkan prav Srbija in Srbi. Slednje lahko bralci ugotovijo že ob prebiranju naslova, saj so se v medijih največkrat ob omembi vojnih zločincev pojavljala imena srbskih vojnih zločincev. Še posebej sporno se nam zdi, da gre ponovno za prispevek iz rubrike Šport, kjer bi pričakovali informativne in v manjši meri interpretativne oziroma slogovno zaznamovane prispevke. Na tem mestu se torej sprašujemo, ali se avtorji namenoma poslužujejo rab slogovno zaznamovanih sredstev in ideološko usmerjenih tekstov, da podpirajo prevladujoče stereotipe, to pa storijo prek navidezno „sproščenih“ tem, kjer na prvi pogled stereotipi niso tako očitni, saj tudi bralci in avtorji pričakujejo več svobode, hkrati pa je prav tovrstno podajanje zelo vplivno.

Podobno opažamo v prispevku Balkanska nogometna tržnica: Dinamo nesporni kralj, kjer nas je zmotila prispodoba tržnice v naslovu. Iz prispevka lahko ugotovimo, da se je avtor za slednjo besedno zvezo „nogometna tržnica“ najbrž odločil zaradi nakupov in prodaj nogometnih igralcev, vendar se nam zdi pridevnik „balkanska“ v tem primeru rabljen slabšalno, saj celotna besedna zveza balkanska nogometna tržnica deluje v skladu s prevladujočim diskurzom o Balkanu in balkanski kulturi kot divji in nekultivirani. Presenetljivo se nam zdi, da je slednje rabljeno prav v prispevku s področja športa. Za omenjeno rubriko tudi sicer velja, da je diskurz o Balkanu še posebej pogost in dokaj neposreden. Sprašujemo se torej, ali se morda pisci novinarskih besedil niso odločili, da bodo diskurz o Balkanu raje prenesli v druge rubrike, ki so nekoliko bolj sproščene, izognili pa se bodo resnejšim temam, kjer bi lahko sprožili tudi več polemik in obtožb. Podobno rabo smo zasledili tudi v prispevku Ranko

Stojic se bo pozimi usmeril na balkanski trg. Ponovno gre za rabo pridevnika balkanski, ko je avtor poročal o dogajanju s področja športa, in sicer nogometa. Raba pridevnika balkanski se je pojavila v naslovu, vendar je ponovno nejasno, katere države predstavljajo „balkanski trg“, hkrati se ponovno pojavi besedna zveza trg, kar spominja na prej omenjeno „balkansko tržnico“ in predstavlja nekakšno aluzijo na nekultiviranost in neurejenost. Prav tako v prispevku Navijači v balkanski ligi nas je ponovno zmotil naslov, in sicer raba pridevnika balkanski. Zmoti nas že sama raba pridevnika balkanski, ki se sicer na spletni strani medija Dnevnik večkrat pojavlja. Domnevna raba se nam zdi sporna, saj ne moremo ugotoviti, ali gre za geografsko poimenovanje področja Balkan ali gre za simbolno negativno poimenovanje nečesa neurejenega, divjega in nekultiviranega. V obeh primerih sklepamo, da gre za negativno poimenovanje. Sprašujemo se, ali se avtorji namenoma odločijo za pridevnik balkanski, da bi tako poimenovali območje, za katerega so prepričani, da ga ljudje poznajo in jasno vedo, katere države zajema. Kljub temu ne moremo mimo dejstva, da tudi slednja raba nikakor ne more biti povsem nezaznamovana, saj raba pridevnika balkanski s seboj že zgodovinsko nosi negativen stereotip. Prav tako podobno priča prispevek Evropsko prvenstvo v rokometu za ženske: Slovenski uvod z balkanskim derbijem, kjer prav tako zasledimo precej jasno izraženo ločnico med Balkanom in Slovenijo, saj se je avtor za tovrstno razmejitev odločil že v naslovu in hkrati prav to izpostavil. Slednja raba se nam zdi nepotrebna za dodatno razumevanje bralcev, hkrati pa jasno podpira diskurz o Balkanu, njegovi nezdržljivosti s preostalo Evropo, katere del je tudi Slovenija.

9.3 Analiza prispevkov na portalu MMC RTV Slovenija

V analizo smo vključili prispevke, v katerih se je pojavila ključna beseda s korenem Balkan-. Osredotočili smo se na časovno obdobje med 1. 1. 2016 in 31. 12. 2016. V analizo smo vključili izsledke spletnega medija MMC RTV Slovenija, saj je „javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena, ki opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanov Republike Slovenije in Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter druge dejavnosti v skladu z zakonom o RTV Slovenija“. Skladno z zakonom o javnem servisu mora RTV Slovenija „spoštovati načela resničnosti, nepristranskosti in celovitosti informacij, človekovo osebnost in dostojanstvo, politično uravnoveženost ter svetovnonazorski pluralizem. Spoštovati mora načela ustavnosti in zakonitosti pri oblikovanju programov, vključno s prepovedjo spodbujanja kulturne, verske, spolne, rasne, narodne ali kakršnekoli druge nestrpnosti“ (<http://www.rtv slo.si/strani/o-rtv-slovenija/2>). Prispevki izhajajo dnevno. Menimo, da je spletna stran dobro poznana širši javnosti.

Po vpisani ključni besedi s korenem Balkan- smo na spletni strani našli 530 zadetkov. Prispevki, ki so vključevali ključno besedo s korenem Balkan- so bili razdeljeni v različne rubrike. Največ prispevkov, in sicer 99 je sodilo v rubriko Svet. 67 prispevkov je bilo v rubriki Slovenija. 65 prispevkov je bilo v rubriki Begunska kriza. Enaintrideset prispevkov je bilo v rubriki Evropska unija. Štiriindvajset prispevkov v rubriki News in English. Dvajset prispevkov je bilo v rubriki Na današnji dan. Šestnajst prispevkov je bilo v rubriki Glasba. Sedemnajst prispevkov je bilo v rubriki Drugo. Petnajst prispevkov je bilo v rubriki Film, prav tako je bilo petnajst prispevkov v rubriki Gospodarstvo. Trinajst prispevkov je bilo v rubriki Kultura, prav tako je bilo trinajst prispevkov v rubriki Kolumne. Dvanajst prispevkov je bilo v rubriki Knjige. Enajst prispevkov je bilo v rubriki Oder. Osem prispevkov je bilo v rubriki Slovenia Revealed, prav tako je bilo osem prispevkov v rubriki Črna kronika. Sedem prispevkov je bilo v rubriki Nogomet, prav tako je bilo sedem prispevkov v rubriki Lokalne novice. Štirje prispevki so bili v rubriki Družabna kronika, Novice, Zdravje ter Liffè, Iz sveta znanih, 25 let ter Zanimivosti. Trije prispevki so bili v rubriki Razstave, Sporočila za javnost, Zabava, Okolje, Citat za prebrat, Izjava dneva, Ema ter Zoom. Dva prispevka sta bila v rubriki Napovednik, Italija, #MMC debata ter Posebna ponudba. Eden prispevek je bil v rubriki Zanimivosti, Blogs, Kolesarstvo, Atletika, Vaterpolo, Gledamo, Rokomet, Ocenjujemo, Borzni komentar, Košarka, Kulinarika, Zoom, Prva svetovna vojna, Svetovno prvenstvo v rokometu 2017, Moda, Lepota bivanja, Podobe Slovenije, Kulinarika, Glej ga, Sloven`c!, Fascinantni hoteli, Avstrija, Top ter Rekreacija.

Glede na rabo ključne besede s korenem Balkan- smo izsledke razdelili v več kategorij. Nekatere prispevke smo uvrstili v več kategorij, saj je raba ključne besede s korenem Balkan- v nekaterih prispevkih zajemala različne pomene. V največ primerih je šlo za prispevke, ki jih glede na žanr uvrščamo med članke, torej prispevke informativne zvrsti, hkrati se je pojavilo tudi nekaj prispevkov, ki temeljijo na interpretativni zvrsti, kot so komentarji in kolumne.

V prvo kategorijo smo uvrstili prispevke, v katerih je ključna beseda s korenem Balkan- opisovala geografsko območje. Največkrat je šlo za območje držav nekdanje Jugoslavije, vendar pri tem ni bilo točno znano, kje poteka meja Balkana in katere države se vanj uvrščajo. Največkrat je šlo za območje držav nekdanje Jugoslavije, vendar pri tem ni bilo točno znano, kje poteka meja Balkana in katere države se vanj uvrščajo. V to kategorijo smo uvrstili največ prispevkov, in sicer 215 (zgodovina Balkana, v domeni Balkana, v balkanski vojni, na Balkanu, na balkanskih rekah, slovo balkanske dive, balkanske zvezde, balkansko turnejo, balkanske države).

Tudi v tem mediju ugotavljamo, da avtorji pogosto Balkan ter prebivalce Balkana poimenujejo kot nekakšno celoto, kljub temu, da Balkan ni zaključena celota. Ugotavljamo, da bralci razumejo, da gre za nediferencirano skupino, ki razmišlja in deluje povsem enotno. Hkrati ugotavljamo, da je glas

prebivalcev Balkana pogosto nedefiniran, posplošen v eno mnenje ter pogosto izenačen z glasom, ki ni slišan. Novinarji so v prispevkih zaradi težnje po uravnoteženosti prispevkov homogenizirano podobo prebivalcev Balkana presegli samo tako, da so v reprezentacijah prebivalcev Balkana prikazovali nekakšno kvazi heterogenost, vendar gre samo za naštevanje držav Balkana, ne da bi med njimi vzpostavili distinkcije. Hkrati ugotavljamo, da je pri poročanju kot ultimativni Balkan prevladovala Srbija, kot popolnoma neevropska in necivilizirana. Srbijo namreč novinarji največkrat omenjajo v povezavi z Balkanom, hkrati pa tudi teme, ki jih novinarji obravnavajo pri poročanju dogajanja v Srbiji, pričajo o zaostalosti in nekultiviranosti, kar potrjuje, da je njihov položaj Drugih zares nasproti Nam. Hkrati je bilo v manjši meri nekaj prispevkov o Hrvaški, ki sodi v Evropsko unijo in je potemtakem bolj „evropska“, torej manj nasilna in manj divjaška. Pri tem lahko bralci implicitno razumejo, da je Hrvaško civiliziral Zahod, zato so boljši. Tako v prispevku Cerar in Orešković – prebežniška kriza bi lahko destabilizirala Balkan opazimo, da avtor poroča o pogovoru med slovenskim in hrvaškim premierjem, hkrati pa omenja Balkan. Iz prispevka lahko torej razberemo, da avtor, kar velja tudi za oba sogovornika v prispevku, uvršča Slovenijo in tudi Hrvaško na Balkan. Slednje je avtor tudi izpostavil v naslovu. Tovrstno poročanje nas preseneča, saj smo v večini primerov naleteli prav na zanikanje povezanosti Slovenije z Balkanom. V primeru, da Balkan enačimo z nekdanjimi državami Jugoslavije, je torej povsem smotno, da Slovenijo uvrščamo na Balkan. Kljub temu pa se zdi že samo pojmovanje Balkan tako netočno, katerega pomeni tako variirajo, da je neprimerno za rabo predvsem v medijih. V prispevkih se je ob pojavi geografskega imena Balkan največkrat pojavljala Srbija in omemba srbskega glavnega mesta Beograd kot ultimativno balkanskega. V prispevku Video: okoli 70.000 Slovencev bo novo leto dočakalo v Beogradu. Raba geografskega imena Balkan je bila v tem primeru nezaznamovana, oziroma ni imela močnejše ideološke oznake, vendar je kljub temu iz prispevka razvidno, da je nedvomno Balkan Srbija. Slednje smo opazili pri velikem številu prispevkov, ki so poročali o dogajanju v Srbiji, hkrati pa se je v prispevkih pojavila ključna beseda s korenem Balkan- (Obisk Cerarja v Srbiji v znamenju krepitev gospodarskih odnosov in nasledstva, Srbija prosi Avstrijo in Francijo za pomoč pri nadzoru meje). Zanimivo se nam zdi poročanje avtorja, da bo tolikšno število Slovencev dočakalo novo leto prav na „Balkanu“, vendar avtor tega ni posebej predstavljal, prav tako ni slednjega dejstva problematiziral ali dopolnil z lastnim mnenjem. Kljub temu se nam zdi zanimivo precejšnje število Slovencev, kar priča o simpatiziranju z „balkansko kulturo“, ki je po eni strani divja in necivilizirana, vendar jo vsi po tistem občudujejo in jo želijo okusiti. V prispevku Srbska elita – od zmagovalcev tranzicije do zdolgočasnega, hedonističnega enega odstotka prav tako lahko razberemo, da je Srbija nedvomno Balkan, saj ob kakršnihkoli novicah, o katerih mediji poročajo, ob omembi Srbije hkrati tudi omenijo Balkan. Prav tako v prispevku Srbski policisti zaplenili največjo količino orožja po letu 2000 ugotovimo, da se ob omembi Srbije pogosto pojavi tudi ključna beseda s korenem Balkan-.

Podobno priča prispevek z naslovom Aleksandar Vučić – od skrajnega nacionalista do prijatelja Zahoda, kjer se nam zdi glavni naslov precej problematičen, hkrati pa menimo, da dobro upoveduje prav obe skrajnosti, s katerima nebalkanski narodi enačijo Balkan, oziroma še posebej Srbijo. Sporno se nam zdi, ker je avtor tako ostro sodbo podal že v naslovu, pri tem pa moramo poudariti, da gre za izključno njegovo lastno mnenje na podlagi informacij, ki jih je pridobil in ne za citat, zato se nam že iz tega razloga zdi naslov neprimeren. Hkrati pa na simbolni ravni predstavlja Srbe in s tem balkanske narode kot ljudi skrajnosti. S tem ko predstavlja enega izmed narodnih voditeljev tako radikalno usmerjenega in ga enači z nacionalistom, si bralci lahko ustvarijo vtis, da gre za zelo spremenljiv narod, hkrati pa tudi divjaški, ki se ravna izključno po lastni intuiciji. Iz tovrstnega opisa lahko takšne značilnosti razširijo na celoten narod. Prav tako avtor v prispevku subtilno enači Srbe z nacionalisti, kar velja za pogost stereotip, saj v času vojn na Balkanu največkrat zasledimo prav omembe srbskih nacionalistov, čeprav niso bili edini na tem območju. Prav tako iz naslova lahko razberemo tudi težnje po evropeizaciji. Balkanski narodi si torej želijo v Evropo in si na vse načine to prizadevajo, vendar jim zaradi njihovih prirojenih značilnosti, ki v Evropo po mnenju evropskih držav ne sodijo. Opažamo, da je Vučić v prispevku prikazan kot nesposoben in neracionalen, saj deluje intuitivno, obenem pa se obrača k skrajnostim. Sprašujemo se, ali je avtor tovrstno podobo srbskega politika namenoma ustvaril takšno, saj podpira in krepi stereotipe ter prevladujoči diskurz o Balkanu.

V prispevku 5. avgust: Prelomnica v zadnji balkanski vojni smo opazili rabo pridevnika balkanski, vendar opažamo, da njegova raba ni zaznamovana. Menimo, da se je avtor za rabo tovrstnega pridevnika odločil, ker se je besedna zveza „balkanska vojna“ pogosto pojavila v publicističnih ter strokovnih besedilih, zato lahko utemeljeno sklepamo, da se je razširila tudi med bralci. Menimo, da je bil to najbrž edini razlog, zaradi katerega se je avtor odločil, da bo uporabil tovrstni pridevnik in ne namen, da bi želel vplivati na bralce. V prispevku Med Beogradom in Zagrebom je napeto: protestnim notam je težko slediti, sicer kljub temu, da prispevek daje vtis objektivnosti in avtor bralcem podaja informacije, vendar menimo, da se je avtor z namenom vplivanja odločil za odmeven naslov. Iz naslova lahko namreč razberemo, da so odnosi na Balkanu spet razvneti in vladajo prepiri. Tovrstno poročanje zasledimo že v teoriji, saj je Balkan pogosto pojmovan kot „sod smodnika“. Sprašujemo se, ali je avtor torej namenoma izpostavil takšen naslov, da bi pri bralcih okrepil stereotipe o divjem Balkanu. Hkrati se sprašujemo tudi, ali je zgolj naključje, da se je v istem prispevku, ki poroča o „divjosti“ Balkana pojavila prav Srbija, ki hkrati velja za ultimativni in nesporni del Balkana, hkrati pa torej vpliva na to, da so razmere napete.

Srbija ostaja nesporni Balkan, vendar hkrati ugotavljamo tudi pomembno dejstvo, da je Srbija tudi med slovenskimi avtorji še vedno uvrščena med komunistične države. V prispevku Srbijo mami Zahod, a si ne želi zameriti se Moskvi smo opazili še eden pomemben dejavnik diskurza o Balkanu.

Iz prispevka in že samega naslova je namreč očitno, da avtor Srbijo uvršča bolj v nekdanje komunistične države, in sicer Rusijo, kot pa k zahodnim, oziroma „evropskim“ državam. Na tem mestu lahko razberemo tudi pomembno ločnico med „zaostalimi“ državami ter „razvitimi“ državami, med katere se uvrščajo evropske države. Odtod si torej lahko razložimo položaj Srbije kot nesporno balkanske, saj tudi za Balkan velja konstrukt nekultiviranega in nerazvitega sveta, podobno kot lahko beremo o Rusiji. Prav tako že prva poved prispevka izraža želje Srbije po „evropeizaciji“, ko avtor piše, da „Srbija išče občutljivo ravnotežje med evropskimi željami in partnerstvom z Natom“, kar bralce lahko usmerja k razumevanju, da se Srbija zaveda svoje „balkanskosti“, vendar si želi biti del Evrope. Gre za paradoks, problematiziran v teoriji, saj je Srbija, kljub temu da geografsko predstavlja del Evrope, to ni, predvsem simbolno. Še več, ker ima „balkanskost“ v krvi, je toliko težje, da se je znebi in se kultivira. Svoj prostor v Evropi si mora šele zaslužiti. Avtor do slednjega izraža skepticizem, saj opisuje „občutljivo ravnotežje“ in bralce usmerja k razumevanju, da je slednje, torej Evropa in Srbija, torej Balkan, pravzaprav nezdržljivo.

Prav tako opazamo še eno pomembno značilnost prispevkov. Po pisanju avtorjev se je večkrat poleg nekdanjih držav Jugoslavije kot del Balkana pojavila tudi Bolgarija. Tako v prispevku Bolgarija: V spopadih prebežnikov s policijo ranjenih več ljudi smo opazamo zanimivost, ki bi jo želeli posebej izpostaviti. Slednje se nam zdi pravilno, saj bi po geografskih ločnicah morali na Balkan vključevati prav vse države, med katerimi se razteza gorovje Balkan, del slednjih pa je tudi Bolgarija. Enako pojmovanje smo opazili tudi v prispevku Zaradi omejitve gibanja prebežniki v Bolgariji protestirali. Opazili smo, da na Balkan nekateri avtorji umeščajo tudi Romunijo. V prispevku Romunom grozi evrovizijska izključitev zaradi 10-milijonskega dolga smo opazili, da je avtor Romune navedel kot del Balkana, kar se nam prav tako zdi pravilno zaradi lege. Prav tako smo v prispevku Od Tokia do Pariza – zloglasni ropi črnogorske skupine Pink Panterji opazili, da potemtakem ultimativni Balkan ni samo Srbija, ampak tudi Črna gora.

Nekajkrat smo v prispevkih zasledili tudi besedno zvezo zahodni Balkan, ki jo je avtor uporabil kot nevtrarno zamenjavo besede Balkan. Tako se v prispevku „Boj proti nezakonitemu orožju pomembna točka v boju proti terorizmu“ pojavi besedna zveza zahodni Balkan kot zemljepisno poimenovanje, vendar iz teorije vemo, da prevladuje njegova politična raba, ki označuje države na območju Balkana, ki še vedno niso članice EU. Menimo, da se je avtor odločil za to ime prav iz tega razloga, saj je v prispevku večkrat poudarjeno, da je „zahodni Balkan treba približati EU-ju“. Sprašujemo se, ali se je avtor prispevka želel izogniti besedi Balkan ter ali se je zavedal problematičnosti uporabe besedne zveze zahodni Balkan, ki je izrazito ideološko obremenjen, vendar se je njegova raba že razširila. Prav tako smo v prispevku Drugačni svetovi obetavnih fotografov z območja zahodnega Balkana naleteli na besedno zvezo zahodni Balkan, za katero se sprašujemo, kaj je novinar želel povedati s

tovrstno rabo, saj nikjer ni definiral, katere države pravzaprav uvrščamo na zahodni Balkan. Prav tako smo v prispevku z naslovom Voditelji držav EU-ja za nadaljevanje procesa širitve ponovno opazili rabo besedne zveze zahodni Balkan („Na vrhu o zahodnem Balkanu so voditelji...“). Prav tako avtor ni definiral, katere države uvršča med zahodni Balkan ter ali gre za sopomenko ali na zahodni Balkan uvršča drugačne države kot na Balkan. Besedna zveza zahodni Balkan se pojavi tudi v prispevku Donald Tusk, kjer je omenjena zahodnobalkanska pot, vendar ni razvidno, ali se je avtor odločil za rabo slednje, ker je želel poudariti Z na Balkanu ali se je odločil za politično oznako zahodni Balkan, ki označuje države na Balkanu, ki še niso del EU.

V prispevkih o Balkanu večkrat opazimo, da avtorji v svoje poročanje večkrat vključujejo govornike ali govornice, ki niso Balkanci. Sogovorniki in sogovornice pa tudi novinarke in novinarji sami vzpostavljajo v medijskih tekstih binarno razmerje „mi“ nasproti „oni“. Balkan je namreč predstavljen kot negativen in neciviliziran in na splošno Drugi, medtem ko je Mi civiliziran, in predvsem neproblematičen. Mi tako predstavlja superiorno vzvišeno mesto, s katerega lahko ocenjujemo in vrednotimo vse drugo. Slednje pripada vsem ljudem, ki sodijo v skupino Mi, ne glede na njihov status, izobraženost ali starost. Že pripadnost civilizaciji jim daje dovolj veliko pravico, da lahko ocenjujejo nasprotne skupine. Evropa tako postane norma. Tako smo v prispevku Pahor: Slovenija je spodbujala dialog med Beogradom in Prištino, ko so drugi mislili, da to ni mogoče, ponovno opazili, da se je avtor odločil za simbolno precej pomembno izjavo, ki jo je izpostavil v naslovu. Bralci si lahko prav na podlagi slednjega citata oblikujejo mnenje, da je Slovenija kot del Evrope in Evropske unije pomembna učiteljica, mirovnica in zgled, ki rekrutira ostale „balkanske države“, da se bodo morda nekoč vendarle vsaj delno rešile svojega statusa nekultiviranosti. Prav tako ima Slovenija torej pravico odločati o prihodnosti balkanskih držav. Prispevek je tako neuravnotežen, saj bi avtor lahko vključil tudi sogovornika, ki bi podal mnenje o razmerah na Balkanu in bil tudi sam pripadnik enega izmed narodov, o katerih piše prispevek. Sprašujemo se, ali se je avtor zavedal simbolnega učinka tovrstnega naslova, saj prav slednji pri bralcih krepi stereotipe o Balkanu ter o Srbiji, ki je v prispevku izpostavljena (dialog med Srbijo in Prištino) kot nespornem Balkanu. Prav tako se sprašujemo, ali avtor ni v naslovu navedel citata prav zato, da je odgovornost za izjavo prevzel prav avtor izjave, kljub temu pa je pisec besedila bralcem vendarle podal svoje mnenje prek te izjave. V uvodu prispevka smo opazili besedno zvezo zahodni Balkan, in sicer „Sprava je edina pota za mir, varnost, blaginjo in napredek na zahodnem Balkanu“, vendar nikjer v prispevku ni pojasnjena raba zahodnega Balkana. Sklepamo, da je avtor prispevka namigoval na Srbijo in Kosovo, ki nista državi EU, zato je raba besedne zveze zahodni Balkan smotrna. Zahodni Balkan je v prispevku predstavljen kot pomoči potreben, iz slednjega pa opazimo še eno pomembno podrobnost, in sicer so pomoči potrebni, ker niso sami krivi za svojo „balkanskost“, ki jim je pač v krvi. Podobno smo opazili

v prispevku Pahor za stabilnost na Balkanu v času, ko bo EU morda upočasnil širitev, saj bralci lahko iz prispevka razberejo, da si Slovenija prizadeva pomagati balkanskim državam, kljub temu da je ena izmed njih, one pa si prizadevajo svoje meje zapreti.

Iz prispevkov je razviden implicitno podan evropocentrični diskurz in ideologija, ki podpira superiornost Slovenije. Slovenija sebe razume kot superiorno učiteljico, ki je bila prva od nekdanjih jugoslovanskih držav v Evropski uniji, zato jih mora rekrutirati in se balkanske države od nje lahko učijo. Tako v prispevku Vujanović: Črna gora se lahko na področju turizma še veliko nauči od Slovenije opazamo, da se je avtor pri postavitvi naslova odločil za citat, vendar menimo, da se je odločil za precej pomensko močan citat, saj slednji izraža superiornost Slovenije nad „balkanskimi državami“. Sicer avtor prispevka tovrstne teze ni podal samostojno, ampak se je odločil za citat. Kljub temu sklepamo, da se je za citiranje odločil predvsem iz razloga lastne zaščite, saj je hkrati podal ideološko trditev, za katero pa mu ni treba prevzeti odgovornosti, saj jo je pravzaprav izrekel nekdo drug.

V prispevkih smo večkrat opazili zaznamovana jezikovna sredstva, ki so tipična posledica delovanja tabloidizacije, saj delujejo izrazito pritegovalno. V prispevku Prisega v balkanski „kafani“ se nam zdi problematičen naslov, saj je v navednicah samo beseda „kafana“, pridevnik balkanski je rabljen, kot bi šlo za povsem nevtralen pridevnik izpeljan iz geografskega imena kraja. Prav tako se nam zdi sporna besedna zveza balkanska kafana, saj je beseda kafana ena izmed tistih besed, ki v pogovornem jeziku delujejo slabšalno, služijo pa za opis razmer, ki stereotipno veljajo za Balkan (primitivizem, neurejenost, kaos, divjost). Prav tako je kafana srbska beseda, kar ponovno podpira stereotip kot o srbskem kot ultimativno balkanskem. S pridevnikom balkanska kafana je tako izpostavljena neurejenost in nekultiviranost. Ker se ob tem pojavi beseda prisega, si bralci lahko ustvarijo vtis, da gre za prisego, ki ne velja veliko, saj celotna balkanska kafana temelji na kaotičnih razmerah. Pri tem se sprašujemo, ali je avtor želel izpostaviti ocenjevanje nečesa (v tem primeru prisega) kot balkanskega ali ne.

Poleg zaznamovanih jezikovnih sredstev smo velikokrat v prispevkih opazili sredstva, ki so v prispevke, ki naj bi veljali za objektivne, vnašali cinizem. Tako v prispevku Tuji delavci pri nas: Fizično smo v Sloveniji, z mislimi pa smo dol se nam je še posebej sporen zdel že sam naslov, ki kljub navidezni informativnosti deluje sarkastično. V glavnem naslovu gre sicer za povzet citat delavcev, ki so predstavili svoj vidik bivanja v tuji državi, vendar je avtor prispevka izpostavil besedo „dol“. S to besedo je pri bralcih ustvaril vtis, kot bi dejansko poskušali pričevanja delavcev, saj gre za eno tipičnih besed, ki jih povezujemo z prebivalci „balkanskih“ držav, ki živijo pri nas. Gre tudi za besedo, po katerih „prepoznamo“ „neSlovence“. Prav slednja beseda je pogosto tudi v vsakdanjem

pogovornem jeziku pogosto sredstvo posnemanja ter celo humorističnih opazk o pripadnikih balkanskih narodov. Iz tega sklepamo, da so ljudje nanjo bolj pozorni, pri nekaterih zbuja negativne predsodke. Prav iz tega razloga se nam zdi tovrstna opazka še posebej sporna v naslovu in v samem prispevku. S tovrstno rabo avtor prav tako izraža superioren položaj Slovenije, saj torej želi poudariti, da prebivalci Balkana, ki prihajajo v Slovenijo, sami ugotavljajo, da ne sodijo „sem“ in da so nezdržljivi s slovensko kulturo. Sporna in v medijih neprimerna se nam zdi tudi raba besede „dol“, saj dejansko nikjer v prispevku ni pojasnjeno, kaj natančno je avtor prispevka mislil s to besedo. Hkrati ugotavljamo, da se je pojavil še eden geografski mejnik poleg Balkana, in sicer „dol“, za katerega torej avtor sklepa, da bralci vedo, za katero območje gre, četudi ga ne zameji natančno. Sprašujemo se torej, ali je avtor namenoma uporabil slednja sredstva, da bi med bralci podkrepil diskurz o Balkanu ali je ta že tako ukoreninjen, da se mu avtorji ne morejo izogniti tudi pri podajanju zgolj informativnih prispevkov.

V drugo kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala v povezavi s tako imenovano balkansko kulturo ali popularno kulturo umetnikov, ki prihajajo z območja nekdanjih republik Jugoslavije. V to kategorijo smo uvrstili 87 prispevkov.

Največkrat je ob omembi „balkanske kulture“ omenjen Magnifico, za katerega velja da stereotipe o Balkanu rad problematizira prav s poudarjanjem svojega porekla in „balkanskosti“. Slednje smo opazili tudi v prispevku Magnifico: Ves čas sem v „ofsajdu“, a sodnik tega ne vidi. Zanimivo se nam zdi, da avtorji pri omembi Magnifica pogosto navajajo njegove besede, ki jih opremijo z navednicami. Sprašujemo se, ali gre v tem primeru za besede, ki se avtorjem zdijo nujne za razumevanje, a zaznamovane ali delno neprimerne, ali želijo s tem poudariti njegovo „balkanskost“. Slednje namreč podpira ideologijo o Balkancih kot o tistih, ki imajo svojo balkanskost v krvi in se ne morejo asimilirati ne glede na okolje. Podobno opažamo v prispevku Oslovsko mleko nov zdravstveni trend v Črni gori smo opazili, da je avtor sicer nezaznamovano podajal nove informacije, vendar je že iz naslova mogoče razbrati nekoliko ironično noto. Bralec lahko potemtakem razume, da je v Črni gori zdravstveni trend oslovsko mleko, kar Črno goro predstavlja kot zaostalo in ruralno, kar se sklada z diskurzom o Balkanu in prevladujočimi stereotipi. Prav tako se nam zdi zanimivo, da obenem ob omembi Balkana ni predstavljena samo Srbija in novice iz Srbije, ampak tudi Črna gora.

Ugotavljamo, da se avtorji v svojih prispevkih največkrat osredotočajo na točno določene reprezentacije Balkana, ki jih mediji interpretirajo kot negativne, hkrati pa potrjujejo prevladujoči diskurz o Balkanu. Največkrat gre za sredstva stereotipizacije ter posploševanja. Kljub temu smo večkrat opazili tudi diskurz, ki je omenjal implicitno simpatiziranje z Balkanom, največkrat v povezavi z glasbo, kulturo in kulinariko. Kljub temu ugotavljamo, da tovrstni redki prispevki težko

spremenijo prevladujoče negativne stereotipe, ki so prevladovali daljša časovna obdobja. Slednje namreč bralci razumejo zgolj kot izjemo, ki velja le na določenih področjih in za določene posameznike. Hkrati se tovrstne lahkotne teme, ki prikazujejo Balkan v pozitivni podobi, ne morejo enačiti z negativnimi podobami, ki so predstavljene v prispevkih z resnejšo tematiko (nasilje, terorizem, migracije, kriminal). V prispevku „Slovenci imajo radi poskočne pesmi. Hočejo da poka.“ se je v naslovu pojavil citat. Ob nadaljnjem branju lahko bralci ugotovijo, da gre pravzaprav za pesmi, ki prihajajo z območja nekdanje Jugoslavije, potemtakem z Balkana, saj avtor navaja citate obiskovalcev nočnih klubov, kjer vrtijo „balkansko popularno glasbo“, in sicer „Tukaj ni samo tipično balkanska glasba, kar imamo radi mi južnjaki, ampak tudi takšna, ki jo imajo radi Slovenci“. Hkrati pa v prispevku avtor jasno izraža svoje mnenje „Nekateri nad balkansko popularno glasbo vihajo nos, drugi v njej vidijo ostanke nekdanje Jugoslavije, spet tretji se radi zabavajo“ ter „Če je pred nekaj leti balkanska popularna glasba veljala za manjvredno, marginalno sceno, ki so jo poslušali zgolj ostareli jugonostalgiki, priseljenci in njihovi potomci v lokalih na robu Ljubljane, pa danes glasbeni ritmi Jelene Karleuše, Mileta Kitića, Lepe Brene in številnih drugih pevcev privabljajo predvsem manjšo generacijo“. Omeniti moramo, da avtor sicer v ni naslovu izpostavil, da imajo Slovenci radi balkanske pesmi in izpostavil pridevnika balkanski, kljub temu pa je večkrat uporabil besedno zvezo „balkanska popularna glasba“, „balkan žur“ in opisal silvestrovanja v Beogradu. Bralci lahko sicer iz navidezno objektivnega navajanja dejstev razumejo balkansko glasbo kot slabšo, manjvredno, namenjeno zgolj zabavljaštvu. Iz prispevka lahko razberemo, da Slovenci simpatizirajo z „balkansko kulturo“, čeprav je divja in necivilizirana. Prav tako nas je v prispevku presenetilo, da avtor „balkansko popularno glasbo“ enači s srbsko popularno glasbo, saj navaja večinoma srbske pevce ali pa takšne, ki delujejo večinoma v Srbiji. Iz tega lahko torej bralci ponovno dobijo vtis, da je Srbija nesporno Balkan. Podobno smo opazili tudi v prispevku V Srbiji izkopali skrivnostne čarovniške uroke, saj iz prispevka lahko razberemo, da je Balkan sicer povezan z nečim neciviliziranim, vendar jim hkrati tudi zavidamo. Že iz teorije lahko namreč razberemo, da je Balkan vedno bil vezan na nekaj skrivnostne ga in avtentičnega. Podobno smo opazili tudi v prispevku Motivi z bosanskih preprog ovekovečeni na steni v Koprju, saj avtor opisuje „tradicijo tkanja preprog, ki izhaja še iz časa Ilirov“ z navdušenjem, bralci pa lahko iz prispevka razberejo avtorjevo navdušenje nad pestro zgodovino Balkana. Slednje beremo že v teoriji, saj države Balkana veljajo za države s bogato kulturo in zgodovino. V prispevku Kakšna je prava baklava? Sočna, sladka in zlate barve! Ponovno opažamo navdušenje nad „balkansko kulturo“, del katere je tudi kulinarika. Zanimivo se nam zdi, da odnos do Balkana ostaja dvoličen, saj velja za divjega, kljub temu da Slovenci simpatizirajo z nekaterimi aspekti tovrstne kulture (glasba, kulinarika). Podobno smo opazili tudi v prispevku Najboljše restavracije v Ljubljani so ..., ko je „simbolično“, kljub temu da se Slovenija trudi izogniti povezavi s svojimi nekdanjimi jugoslovanskimi koreninami, paradoksalno ena izmed najboljših restavracij v slovenskem glavnem

mestu prav restavracija, ki ponuja „najboljšo izkušnjo balkanske kulinarike“, kljub temu da avtor nikjer ne opisuje, dejansko kakšno kulinariko lahko gostje pričakujejo, oziroma kulinariko katere države. Ponovno menimo, da se je avtor pri navajanju skliceval na vedenje bralcev, za katere je menil, da vedo, kaj pomeni „balkanski“.

V prispevku „Zanima me klasični balkanski moški, ki ga bo mama ujčkala v nedogled“ sicer gre za rabo citata v naslovu, vendar ob nadaljnjem branju zasledimo, da avtor navaja ime „Mujo“, ki bralce spominja na humor, ki temelji na stereotipih o Balkancih. Hkrati se sprašujemo, kaj je avtor mislil z besedno zvezo „balkanski moški“. Kot beremo v teoriji, gre za prepričanje, da je „balkanskost“ v krvi in je ni mogoče preseči. Sklepamo, da se avtor s podobnimi prepričanji strinja, saj je prav slednjo poved izpostavil v naslovu. Hkrati se je odločil za citat, da je sicer izpostavil svoje mnenje, vendar mu zanj ni bilo treba prevzeti odgovornosti. Prav tako v prispevku Jugonostalgija dva pika nula ponovno ne moremo ugotoviti, kaj je avtor s to skovanko želel povedati, vendar lahko sklepamo nekakšno simpatiziranje ter skomine po skupni jugslovanski kulturi, kljub temu, da po drugi strani iz prispevkov lahko razberemo, da so prav države nekdanje Jugoslavije Balkan, od katerega se Slovenija želi distancirati.

V tretjo kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala v povezavi z begunci in migranti. V to kategorijo smo uvrstili 185 prispevkov.

Balkan največkrat stopa v medijski prostor v kontekstu kronike, poročil o kriminalnih dejanjih, športnem huliganstvu ter problematiki v zvezi z begunci. Avtorji v prispevkih, ki se ukvarjajo z begunsko problematiko pogosto ne poimenujejo določene osebe, ki je izvršila neko dejanje, pač pa gre za dejanje „Balkana“, ki je posplošeno na celotno homogeno enoto Balkan. Prav tako se zdi, da problematika beguncev ostaja v domeni Balkana, Evropa pa se mora samo soočiti s posledicami, ki jih to zanjo prinaša zaradi nezmožnosti kontrole Balkana na dveh ravneh, in sicer na prvi ravni Balkan ni zmožen kontrolirati sebe in svoje divjaške narave, hkrati pa ni zmožen kontrolirati tudi navala beguncev, ki prek Balkana sili v Evropo. Na tem mestu se pojavlja žrtveni diskurz Evrope.

Opažamo, da je žrtveni diskurz del evropocentričnega diskurza in priča o tem, da so Evropejci nekakšna žrtev Balkana. Evropa nasproti Balkana ostaja kot žrtev, saj Balkan ni zmožen urediti razmer, ki jih vnašajo begunci, pogosto pa so žrtve „celo“ Evropejci. V prispevku Miro Cerar: Nezakonitih migracij ne bomo več dovolili se ponovno pojavi besedna zveza „balkanska migracijska pot“, vendar se nam zdi ideološki pomen naslova precej močan. Avtor se je namreč v naslovu odločil izpostaviti, da vodilni predstavniki Slovenije ne bodo več dovolili migracij z Balkana. Slednje lahko pomeni tudi, da s tem Slovenija jasno poudarja svoje mesto v razmerju „mi“ in „oni“, pri tem pa ne želi sprejemati več vplivov z Balkana, za katere, kot lahko razberemo v prispevkih različnih rubrik, so vsi po vrsti negativni (kriminal, begunci...). Razberemo lahko tudi dejstvo, ki ga navaja avtor,

namreč da se moramo izogniti „ponovnemu odprtju balkanske poti za nezakonite migracije“, saj s tem izraža prepričanje, da evropske države prek balkanske poti pridobivajo nezakonite migrante. Balkanske države s to tezo pridobijo status neurejenih in nesposobnih držav, ki se s tako kompleksnim problemom, kot so množične migracije, pač niso sposobne soočiti. Podobno razumevanje lahko zasledimo tudi v prispevku Hrvaška razmišlja o varnostni ograji na meji z BiH-om in Srbijo. Tako lahko že iz naslova razberemo, da se želi Hrvaška distancirati od neurejenih razmer, ki vladajo v BiH in Srbiji. Hrvaška si je tako, kot opazamo, pridobila podoben status kot Slovenija, nekoliko superioren. Sklepamo, da je do tega privedlo z vstopom Hrvaške v Evropsko unijo. Problem migracij tako ostaja v domeni Balkana.

Podoben diskurz smo zasledili tudi v prispevku Cerar: Slovenija bi lahko mejo zaprla že februarja, a je zaradi prošelj iz Evrope ni, kjer lahko razberemo, da Slovenija kot del Evropske unije deluje v dogovoru z ostalimi Evropskimi državami ter se distancira od Balkana. Podobno smo zasledili tudi v prispevku Srbija prosi Avstrijo in Francijo za pomoč pri nadzoru meje, kjer se Srbija ponovno pokaže kot neurejena in nesposobna država, kar je avtor izpostavil že v naslovu, ko je subtilno poudaril, da se je Srbija morala po pomoč zateči k evropskim državam (Avstrija, Francija), saj so migracije za njihove razmere preveč kompleksen problem. Prav tako smo podoben pomen razbrali iz prispevka Šesterica članic EU-ja bo zaprosila za podaljšanje nadzora na mejah in prav tako Avstrija zaostri la azilne pogoje, ograje na Brennerju?, saj sklepamo, da avtor želi poudariti, da se Evropa kot zaključena skupnost boji vdora tujih narodov, ki skupaj z balkanskimi vdirajo v „naš“ prostor.

V prispevku Med prosilci za azil v Nemčiji tudi brat kosovskega premierja smo opazili pomembno značilnost, ki sicer v prispevkih o migrantih ni bila izpostavljena. Med obširnimi migranti so bili namreč tudi številni pripadniki „balkanskih“ narodov, vendar avtorji niso poročali o tovrstnih migracijah. V slednjem prispevku bralci lahko razumejo, da se za migracije odločajo tudi ljudje na višjih položajih (brat premierja). Sprašujemo se, ali želi avtor v prispevku izpostaviti neurejenost na Balkanu, ki tudi ljudi na višjih položajih, ki se znotraj urejenih okolij ne bi odločali za migracije, vodi v beg. Prav tako v prispevku Tudi balkansko orožje napaja sirska vojna nas je še posebej zmotil naslov prispevka. Gre namreč za tezo, ki jo je avtor podal sam in hkrati izpostavil kot naslov. Bralci si lahko torej ob prebiranju ustvarijo mnenje, da Balkan „pomaga“ pri vojni v Siriji, še več, podpira teroriste in s tem torej predstavlja grožnjo celemu svetu in bližnji Evropi. Slednje podpira ideologijo in krepi diskurz o Balkanu kot leglu kriminala, ki potrebuje nadzor in ga je treba kultivirati. Sicer je ostro sodbo delno omilil članek „tudi“, torej za vojno ni kriv samo „Balkan“, vendar je kljub temu sodba precej ostro izražena in zaradi naslova precej izstopa. Hkrati se nam zdi sporno, da se Balkan povezuje s sirska vojno, hkrati pa delno tudi krivi zanjo. Slednje namreč lahko bralci razberejo iz prispevka, kljub temu da gre samo za mišljenje avtorja. Iz tega sklepamo, da ključni namen avtorja

ni toliko informiranje bralcev, se sprašujemo, ali se je zavedal, kakšen vpliv na že oblikovano mnenje in stereotipe ima lahko tovrstno pisanje.

V prispevku Po odločitvi Dunaja balkanske države že omejujejo prihod prebežnikov smo prav tako opazili pomembno dejstvo, ki ga je avtor izpostavil že v naslovu, in sicer, da balkanske države omejujejo prihod prebežnikov, ker je tako odločil avstrijski kancler. Bralci lahko iz slednjega razberejo, da imajo superioren odnos do balkanskih držav članice Evropske unije, oziroma nesporno evropske države (Avstrija, Nemčija). Slovenija v tem primeru sodi na balkanske države, ki je sicer superiorna drugim balkanskim državam, vendar je sama podrejena preostalim članicam Evropske unije in evropskim državam.

V četrto kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala ob omembi kriminala ali terorizma. V to kategorijo smo uvrstili petindvajset prispevkov.

Menimo, da je tovrstno pisanje, ki predstavlja podobe Balkana kot nasilnega, divjega in neciviliziranega, bolj zanimivo za bralce, hkrati pa si tovrstne podobe lažje zapomnijo zaradi ekscesa, ki ga te vnašajo. Ekscesi in odkloni namreč pritegnejo pozornost in povečajo prodajo, ker sovpadajo s prevladujočo podobo Balkana kot nasilnega in neciviliziranega, ki ga zahodni mediji in zahodnjaški diskurz predstavljajo kot nasprotje evropski civilizaciji, miroljubnosti in strpnosti. V večini medijskih tekstov, ki so vsebovali ključno besedo s korenem Balkan- smo zasledili generalizacijo in diskurz „mi“ nasproti „oni“, kar ustvarja podobo dveh homogenih svetov. Tovrstno binarno razmerje se pojavlja skupaj s prevladujočo podobo Balkana, ki je izenačen s kaosom in kriminalom, ter Zahodom, ki je civiliziran in predstavlja predvsem žrtev Balkana. Slednje izvira iz ugotovitve, da Evropa svoj superioren položaj civiliziranega sveta vedno potrebuje tudi svoje nasprotje, oziroma zunanji moteči element. Balkan tako Evropi in tudi Sloveniji služi kot sredstvo lastne predstave o večvrednosti. V prispevku Srbski policisti zaplenili največjo količino orožja po letu 2000 tako ugotovimo, da iz sicer navidezno nezaznamovanega naslova, v katerem prevladuje informativna funkcija in deluje karseda objektivno, lahko razberemo, da je Srbija ne samo kot nedvomno ultimativni Balkan, ampak zanjo velja povsem to, kar je del balkanskega diskurza, in sicer kriminal in divjost. Bralci ob prebiranju potemtakem dobijo predstavo, da so Srbi kriminalci, kar nato velja za celoten Balkan, slednje pa podpira prevladujoče stereotipe. Prav tako v prispevku Obrežje: Srbski voznik tihotapil 45kg heroina bralci lahko razumejo Srbe kot necivilizirane kriminalce, kar ponovno krepi diskurz o Balkanu. Prav tako v prispevku V Srbiji razveljavljena prvostopenjska obsodba Darka Šarića ponovno zasledimo stereotip o Srbih kot kriminalcih, saj iz prispevka lahko razberejo, da kljub temu da je bil kriminalec Darko Šarić že obsojen na prvi stopnji, so ga v Srbiji oprostili. Iz tega lahko sklepamo, da kljub temu da prispevek sicer zadošča informativni funkciji in deluje objektivno, pri bralcih vendarle krepi stereotipe, saj podpira prav diskurz o Balkanu kot divjem leglu kriminala. Bralci namreč lahko po

prebiranju prispevka razumejo, da Srbi izpuščajo na prostost kriminalce, hkrati pa so do njih in do samega kriminala tudi zelo tolerantni (nekateri narodni voditelji so bili obsojeni zaradi vojnih zločinov, pa jih cenijo kot narodne heroje – primer poročanja o postavitvi kipa Slobodanu Miloševiću).

V prispevku Sodišče in resnica gre ponovno za kolumno, v kateri avtor opisuje obsodbo Radovana Karadžića. Ponovno zasledimo enačenje Srbov s kriminalci, kar ustreza prevladujočemu diskurzu o Srbih kot nespornih Balkancih. Obenem opažamo še eno pomembno podrobnost, in sicer velikokrat v prispevkih o Srbih beremo o srbskih kriminalcih, vendar v posebno kategorijo sodijo vojni zločinci, o katerih mediji veliko poročajo. Opažamo tudi, da so največkrat omenjeni prav srbski vojni zločinci, s tem pa se sprašujemo ali avtorji namenoma poudarjajo status Srbije kot divje, kjer vladajo vojne in kaos, pri tem pa bralci lahko tudi delno sklepajo, da ima največjo krivdo za vojne na Balkanu prav Srbi. Podobno smo opazili tudi v prispevku Vučić: „Šešljevi politiki se bomo uprli, saj postavlja državo v preteklost“, saj avtor sicer povzema citat in poroča o nekdanjem vojnem zločincu Šešlju. Podoben diskurz smo opazili tudi v prispevku z naslovom Na Kosovu zaradi vojnih zločinov obsojen eden nekdanjih srbskih političnih voditeljev Oliver Ivanović.

Diskurz „mi“ nasproti „oni“ je hkrati tesno povezan z medijskimi reprezentacijami Balkana kot problema. Pri tem je poudarjeno visoko tveganje kriminalnih dejanj ter neciviliziranost. Hkrati ko avtorji prispevkov v medijih obravnavajo problematiko Balkana, so prebivalci Balkana predstavljeni kot pasivni subjekti. Pri slovenskih posameznikih je tovrstnih problematičnih reprezentacij manj, zato opažamo, da se stereotipne reprezentacije prebivalcev Balkana vežejo ena na drugo, saj hkrati prinesejo vedno nove stereotipe, za katere ni nujno, da so pravilni. Ključna značilnost tovrstnih medijskih reprezentacij je binarno diskurzivno razmerje, ki vzpostavlja „mi“ nasproti „oni“, hkrati pa implicira razmerje „civilizirani“ nasproti „necivilizirani“. Oni so tako problem zaradi svoje neciviliziranosti in nekultiviranosti, na tovrstne podobe pa se hitro vežejo še druge predstave o Balkancih kot kriminalcih in divjakih. Večina avtorjev v medijskih tekstih tako problematizira prebivalce Balkana, konteksta pa ne, hkrati tudi ne pojasnijo, zakaj je do nekaterih dogodkov prišlo. Na tak način se krepi predstava „njih“, ki so hkrati zunaj nas, drugačni od nas, hkrati pa kot problem pomembno vplivajo na našo družbo in so torej tudi problem znotraj. V prispevku Hrvaški vrh: „Odločitev sodišča je sramota.“ Šešlju prepovedali vstop smo opazili še eno pomembno značilnost pri poročanju z območja „balkanskih“ držav. Bralci lahko iz prispevka razberejo, da je torej Srbija še vedno enačena z vojnimi zločini ter Srbi še vedno podpirajo vojne zločince, kar jih dela kot primitivne in nekultivirane. Hrvatje na drugi strani, kot del Evropske unije, pa se želijo distancirati od svojih „balkanskih“ korenin in se kultivirati. Opažamo, da so močne mnenjske sodbe vedno del prispevkov,

ne da bi se jim avtorji izognili, zato se sprašujemo, kakšen je njihov namen. Prav tako v prispevku Slovenci v lov za ukradenimi kolesi pogosto kar sami. Tudi na Balkan, če je treba smo opazili, da je Balkan pojmovan kot nekakšna sopomenka za kriminal, ki se dogaja v Sloveniji, prav tako menimo, da je avtor želel poudariti prav primitivnost Balkancev, s tem ko v naslovu poudarja, da se ukvarjajo s krajo koles, za katera bralci hkrati vedo, da so množično dostopna in manjše vrednosti. S tovrstno primerom je avtor, ne da bi podal lastno sodbo, pri bralcih potrdil stereotip o Balkancih. Prav tako je že iz naslova mogoče razbrati, da torej v Sloveniji „povzročajo težave“ in ustvarjajo kriminal Balkanci, torej je problem v Balkancih, ne pa v Slovencih, oziroma so problem „oni“, ne pa „mi“. Sprašujemo se, zakaj je avtor prispevka želel tako očitno poudariti, da se Slovenci odpravijo po kolesa na Balkan ter menimo, da bi bil dovolj že prvi del naslova (Slovenci v lov za ukradenimi kolesi pogosto kar sami), kajti v drugem delu naslova avtor samo namiguje, kje je torej največ ukradenih koles iz Slovenije. Kljub temu sklepamo, da ukradena kolesa niso samo na Balkanu, vendar bi želeli ugotoviti, ali je avtor namenoma želel namigniti, kje je največ ukradenih koles, ali pa je stereotip o kriminalnem „Balkanu“ že tako zakoreninjen, da se avtor sploh ni zavedal sporne povedi.

V prispevku V Srbiji pobuda za postavitve spomenika Slobodanu Miloševiću smo opazili, da avtor v naslovu poudarja pomemben vidik, vendar dokaj subtilno. S podajanjem navidez objektivne novice, hkrati sporoča pomemben vidik o Srbih kot narodu, saj se odločajo za postavitve spomenika Slobodanu Miloševiću, ki velja za enega vojni zločincev na „Balkanu“. Iz tovrstne trditve lahko sklepamo, da se bralci ugotovijo, da se njihove predstave skladajo z diskurzom o Balkanu kot neciviliziranem, divjem in krvoločnem. Podobno v prispevku „Slovenska vojska mora biti sposobna ubraniti državo in zagotavljati mir po svetu“ lahko razberemo, da je slovenska vojska nekako superiorna, predvsem pa to velja za območje Balkana. Prav Slovenija se čuti dolžno zagotavljati mir in dajati dober zgled balkanskim državam, za katere po teoriji velja, da so leglo kriminala in kaosa. Avtor se je z rabo tovrstnega citata v naslovu sicer izognil odgovornosti za podajanje ideološko močne trditve, vendar je hkrati svoje mnenje vendarle podal na nekoliko subtilen način.

Podobno smo v prispevku Od Tokia do Pariza – zloglasni ropi črnogorske skupine Pink Pantherji opazili, da avtor s poudarjanjem velikega geografskega območja (od Tokia do Pariza) morda želi subtilno poudariti razsežnost kriminalnih združb na Balkanu. Slednje sicer neeksplicitno pri bralcih podpira prevladujoč diskurz o Balkanu kot divjem, nevarnem in polnem kriminala. Evropa tako nasproti Balkana ostaja kot žrtev, ki mora ta kriminal prenašati. Nadaljevanje tovrstnega diskurza v radikalni verziji je diskurz grožnje. Slednji prča, da Evropa ni zgolj žrtev, ampak so zaradi vplivo v Balkana ogrožene njene demokratične vrednote. Implicitna značilnost tovrstnega diskurza je poziv k močnejšemu odporu. Balkan je v prispevkih namreč interpretiran kot zarota, ki si prizadeva prevzeti demokratični evropski svet. V prispevku „Boj proti nezakonitemu orožju ključna točka v boju proti

terorizmu“ smo zasledili, da je avtor izpostavil, da „Varnost in migracije ostajajo ena ključnih točk sodelovanja držav Evropske unije in Vzhodnega Balkana.“ Ob tem smo opazili, da je avtor sicer neeksplicitno podal tezo, iz katere lahko bralec razume, da so države Vzhodnega Balkana problematične zaradi kriminala, migracij in nezakonitega orožja. Prav tako je jasno vzpostavljena nekoliko natančnejša ločnica med Evropsko unijo ter Vzhodnim Balkanom, vendar se nam pozitivno, da avtor ni vzpostavil ločnice med Evropo in Vzhodnim Balkanom. Ključno je, da med obojimi poteka „boj“, kar pri bralcih vzpostavlja nekakšen strah in odpor ter subtilno krepi diskurz o Balkanu.

V peto kategorijo smo uvrstili prispevke, kjer se je ključna beseda s korenem Balkan- pojavljala ob omembi športa. V to kategorijo smo uvrstili šestnajst prispevkov. V slednji kategoriji je prevladovala osrednja tema Nogomet.

V prispevkih se je pogosto pojavljala odsotnost konteksta kot še ena od značilnosti diskurzivne medijske konstrukcije realnosti v analiziranem času. Medijski teksti so še posebej v povezavi s športom pisali kot o izoliranih incidentih brez posebnega ozadja in kontekstualizacije. Posamezni dogodki so bili predstavljeni kot edinstveni, oziroma kot del zgolj „balkanske“ kulture. Bralci so potemtakem lahko razumeli, da si civilizirana družba tovrstnega obnašanja ne privoščijo, saj je značilno za balkansko kulturo. Pogosto so se prispevki osredotočali na prebivalce Balkana kot nasilneže, ki želijo uničiti, kar je civilizirano in s tem evropsko, ker je z njihovo kulturo pač nezdržljivo. Balkanci so tako izenačeni z neciviliziranimi radikali, tovrstno poročanje pa legitimira nestrpnost do Balkana ter podpira prevladujoči stereotipov poln diskurz. V prispevku Malo rasizma in primitivnih izjav za lep dan! Gre sicer za kolumno, zato je nekoliko več svobode izražanja dovoljene pri interpretativni zvrsti. Kljub temu se nam zdi naslov prispevka nekoliko ciničen, saj običajno komu za lep dan zaželimo nekaj pozitivnega in ne „rasizma in primitivnih izjav“. Iz slednjega sklepamo, da je avtor želel poudariti, da pripadniki balkanskih narodov, ki sodelujejo v slovenskem nogometu, vanj vnašajo prav rasizem in primitivne izjave, ker je slednje, kot pričajo stereotipi o Balkanu, del njihove primitivne, nekultvirane in divje narave. Prav slednje se jim zdi povsem vsakdanje, kot piše avtor, s tem pa tudi poudarja na neprimernost tovrstnega obnašanja v „naši“ kulturi. Na tem mestu se torej sprašujemo, kaj je bil namen avtorja prispevka, vendar sklepamo, da je želel jasno izraziti svoje mnenje glede balkanskih pripadnikov, prav tako pa menimo, da je z njim želel vplivati na bralce, saj se je iz tega razloga odločil tudi za žanr kolumno.

Podobno smo opazili tudi v prispevku #MMC debata: „Naj vse ostane v slačilnici... a res? Kaj pa je bilo v Koreji s Katancem?“. MMC debata je rubrika, v kateri vsak teden na MMC-ju izpostavijo najboljše oziroma najodmevnejše komentarje uporabnikov portala. Avtor prispevka navaja precej simbolno močan citat, in sicer „Kakor v politiki, tako tudi v nogometu... Balkansko, ruralno, nestrpno in primitivno...“. Čeprav je šlo za komentar uporabnika, se nam zdi sporen, saj se zdi raba pridevnika

„balkansko“ kot nekakšna nadpomenka za druga pridevnika, ki ju enači z balkanskim (ruralno, nestrpno in primitivno). Čeprav avtor sicer navaja citat, se zdi, da bi se tako spornemu citatu lahko izognil prav zaradi njegove nestrpne vsebine, ki podpira diskurz o Balkanu in poraja stereotipe. Hkrati se sprašujemo, ali ni avtor citata uporabil namenoma in se s tem izognil odgovornosti za podajanje tovrstnih mnenjskih sodb. Sporen se nam zdi tudi prvi del citata (kakor v politiki, tako tudi v nogometu), saj bralci lahko torej iz slednjega sklepajo, da tako politika, kot tudi nogomet na Balkanu izražata nekultiviranost, divjaštvo in primitivizem. Menimo, da bi se morali avtorji novinarskih prispevkov tovrstnim oznakam izogniti in jih cenzurirati tako, da ne bi uporabljali dobesednih navedkov. Prav tako se nam zdi, da tema prispevka ni imela tako visoke objavne vrednosti, da bi morali bralci nujno izvedeti zanjo, ampak je šlo bolj za sredstvo tabloidizacije. Kljub temu se na tem mestu sprašujemo, s kakšnim namenom avtorji prispevkov na javnem servisu uporabljajo sredstva tabloidizacije, ki pospešujejo branost na komercialno usmerjenih medijih, ter poskušamo ugotoviti, ali so tovrstna sredstva že tako zakoreninjena v vsakodnevnem medijskem diskurzu, da so postala že rutina. V prispevku z naslovom Miran Vuk smo zasledili povzet citat „razočaran sem in razočarani smo nad balkanizmom...“, kar ponovno izraža razočaranost „nas“ nad „balkanizmom“. Kljub temu da beseda ni pojasnjena v prispevku, smo ugotovili, da avtor slednje povezuje z nasiljem in huliganstvom ter želi poudariti, da slednje ni primerno.

Pogosto smo v prispevkih opazili precej impliciten diskurz ter stereotipe, ki jih je na prvi pogled težko opaziti, vendar zaradi svoje moči in zakoreninjenosti prav tako delujejo med bralci. Morda je njihova moč delovanja še nekoliko večja, saj se bralci niti ne zavedajo, da pri branju prispevkov, za katere so prepričani v njihovo objektivnost, gre pravzaprav za subtilno podajanje ideologije. Hkrati so navdušeni, da se prispevki skladajo z njihovimi dosedanjimi izkušnjami ter potrjujejo konstrukte, v katere so prepričani. Tako v prispevku Aleksander Čeferin opazimo besedno zvezo balkanska liga. Sklepamo, da se je avtor prispevka za pridevnik „balkanski“ odločil z namenom, da bi bralcem pojasnil za katere države gre znotraj lige, hkrati pa bi jasno vedeli, katero območje balkanska liga zajema. Kljub temu sklepamo, da se je pridevnik balkanski večkrat rabil za subtilno poudarjanje „balkanskosti“ in je v kombinaciji z drugimi besedami pomenil slabšalno rabo. Iz tega razloga sklepamo, da lahko tudi pri razumevanju slednjega primera pride do razumevanju balkanske lige kot drugovrstne in da pridevnik ne deluje toliko geografsko, kot pa bolj slabšalno, saj opisuje kvaliteto in značilnosti omenjene nogometne lige. V prispevku Katancu dobra štirica, balkanski ligi „dvojka“ prav tako opazimo nekakšno ocenjevanje balkanske lige. Slednje se nam zdi sporno, saj bralec ob hitrem preletavanju prispevkov že iz naslova lahko razume, da je Katanec kot predstavnik Slovenije superioren nad balkansko ligo. Prav tako slednja trditev izraža prepričanje, da je balkanska liga že

zaradi svoje „balkanskosti“, za katero lahko razumemo, da ni samo geografski pojem, slabšalno kategorizirana, hkrati pa si zasluži samo „dvojko“. V prispevku Anketa: Balkanska liga s slovenskimi klubi in milijonskimi zneski? prav tako opazimo, da avtor z vprašalno povedjo v naslovu poskuša razumeti morebitno povezavo med slovenskimi klubi in balkansko ligo, kot da bi bilo slednje popolnoma nezdržljivo. Nadalje avtor prispevka pojasni, da gre za „regionalno ligo na območju nekdanje Jugoslavije“. Prednost prispevka sicer vidimo v tem, da je avtor poskusil pojasniti besedno zvezo balkanska liga, ki so jo mediji privzeli in pričeli pogosto uporabljati. Kljub temu nas čudi, da po mnenju avtorja torej Slovenija ne predstavlja del balkanske lige, čeprav je nekdanja država Jugoslavije. Iz prispevka je razvidno tudi prikrito razumevanje superiornosti Slovenije. Bralec lahko namreč razume, da prav sodelovanje Slovenije v balkanski ligi slednji prinese „milijone“.

10 SKLEP

Pri analizi vsebin spletnih portalov Svet24, Dnevnik ter MMC RTV Slovenija smo ugotovili, da se ključna beseda s korenem Balkan- največkrat pojavlja kot zemljepisno poimenovanje Balkan, vendar nikoli ni točno določeno, katere države sodijo na Balkan, ampak je slednje prepuščeno bralcu. Pri tem ne moremo zanemariti dejstva, da gre najbrž za reprodukcijo Balkana kot pojma za katerega so tudi pisci prispevkov prepričani, da je splošno znan bralcem ter sprejet. S tovrstno rabo se torej izognejo natančnejšim opisom območja, katerega definicija močno variira, hkrati pa zanemarjajo bralce, ki morda ne vedo, za katere države in območja točno gre. Tovrstna neoprijemljiva pojmovanja se pojavijo večkrat. V prispevkih se je največkrat pojavljalo poimenovanje Balkana kot samostojne in točno določene entitete, vendar se nam zdi zanimivo, da kljub temu, da je iz sobesedil razvidno, da gre za nekdanje republike Jugoslavije, redko je posebej omenjena Slovenija, v drugih primerih so avtorji na Balkan uvrstili še druge države, prek katerih poteka gorovje Balkan. Samo v enem primeru je bila v povezavi z Balkanom omenjena tudi Rusija. Še posebej se nam zdi sporno, da avtorji nikjer niso problematizirali negativnih stereotipov, ki jih raba besede s korenem Balkan prinese. Sprašuje mo se, ali se morebiti za rabo slednje niso odločili samo iz razloga, da so na čim krajši način bralcem razložili, za katero področje približno gre in kaj to zanje predstavlja, hkrati pa ostaja znotraj njihovega razumevanja ter podpira njihova prepričanja, ter obstoječo ideologijo, ki krepi stereotipe. Večkrat smo v prispevkih lahko razbrali, da so Balkanci problematični zaradi svojega temperamenta, vendar hkrati lahko zaznamo tudi stereotipno prepričanje, da „takšni pač so, ker si sami ne morejo pomagati“. Slednje sovпада z ideološko superiornostjo Slovenije in njeno vlogo kultivacije divjega Balkana, saj je Slovenija kot del Evropske unije urejena in kultivirana. V vsakem primeru se Balkan loči od Slovenije in Evrope. Prav Slovenija pa se kot del Evropske unije čuti dolžno zagotavljati mir in dajati dober zgled balkanskim državam, za katere po teoriji velja, da so leglo kriminala in kaosa. Avtor se je z rabo tovrstnega citata v naslovu sicer izognil odgovornosti za podajanje ideološko močne trditve, vendar je hkrati svoje mnenje vendarle podal na nekoliko subtilen način.

Na vseh portalih prevladuje poimenovanje Srbije v povezavi z Balkanom, kar dokazuje stereotip Srbije kot ultimativnega Balkana. Še posebej sporno se nam je zdelo pogosto poročanje o vojnih zločincih, med katerimi so prevladovali srbski vojni zločinci. Prav tako je tudi pri omembi kriminalnih dejanj prevladovala omemba Srbije.

Veliko bolj problematični se zdijo prispevki, ki govorijo o nekakšni balkanski kulturi. V nekaterih prispevkih tako ugotovimo, da čeprav je balkanska kultura v nasprotju s slovensko, vzbuja zanimanje ter simpatiziranje. Slednje velja še posebej za balkansko kulinariko. Balkan pri nebalkanskih narodih

povzroča nelagodje in pokroviteljstvo, na področju balkanske kulture, del katere je tudi kulinarika, pa po drugi strani povzroča nekakšno „tiho simpatiziranje“ ali celo delno zavist. Balkan namreč pomeni divjo, a svobodno, primarno kulturo. Slednje se nam zdi zanimivo, saj gre za enega redkih prispevkov, v katerih lahko zasledimo tovrstno rabo.

V manjši meri smo zasledili tudi sicer v literaturi omenjeno sporno poimenovanje JV Evropa, ki naj bi sicer nadomeščalo Balkan. Menimo, da se je tovrstna raba pojavila zaradi morebitnega nepoznavanja avtorja o sporni konotaciji, ki velja za pojem JV Evropa. Prav tako se na tem mestu sprašujemo, ali Slovenija, ki v prispevku prav tako sodi v omenjeno območje, spada v srednjo ali JV Evropo. Še vedno je v rabi sporno politično poimenovanje zahodni Balkan, za katerega menimo, da so avtorji želeli poimenovati države, ki še niso del EU. Sicer gre za zemljepisno poimenovanje, vendar iz teorije vemo, da prevladuje njegova politična raba, ki označuje države na območju Balkana, ki še vedno niso članice EU, vendar nikjer nismo zasledili, katere države točno naj bi predstavljale zahodni Balkan. Menimo, da se je avtor odločil za to ime prav iz tega razloga, saj je v prispevku večkrat poudarjeno, da je „zahodni Balkan treba približati EU-ju“. Katere države pravzaprav uvrščamo na zahodni Balkan.

Večkrat smo opazili pravilno rabo pridevnika balkanski, rabljeno v besedni zvezi balkanski koridor. V času prihoda beguncev in migrantov se je raba „balkanska begunska pot“ ali „balkanski koridor“ precej pogosto pojavljala, vendar ponovno nikoli ni bilo jasno določeno, katere države točno sodijo na Balkan, oziroma kje torej poteka domnevna meja med Balkanom in Evropo, med „mi“ in „oni“, oziroma med kultiviranim svetom in divjino, kot je lahko domnevni diskurz razumel bralec. Razberemo lahko tudi prepričanje, da evropske države prek balkanske poti pridobivajo nezakonite migrante. Balkanske države s to tezo pridobijo status neurejenih in nesposobnih držav, ki se s tako kompleksnim problemom, kot so množične migracije, pač niso sposobne soočiti. Srbija se pojavlja tudi pri omembi migrantov, zato sklepamo, da avtorji želijo poudariti kaotičnost ter neurejenost razmer na tem območju.

Avtorji so večkrat v prispevkih zaradi učinkov tabloidizacije uporabili slogovno zaznamovana sredstva, največkrat je šlo za avtorske besedne zveze, vendar jih nikoli niso razložili. Prav tako nas zmoti, da so avtorji zaznamovana sredstva uporabili v rubrikah, ki sicer večkrat veljajo za informativne in ne interpretativne, od katerih torej bralci ne pričakujejo podajanja lastnih mnenj, ampak dejstev. Preseneča nas, da se avtorji večkrat odločajo za zaznamovana sredstva, ki so sicer značilna za interpretativne zvrsti. Prav tako nas je presenetilo pogosto navajanje citatov, za katero menimo, da avtorju omogoča, da bralci sprejemajo lastno mnenje avtorja kot objektivno, hkrati pa avtor ne prevzema odgovornosti za nekatere domnevno sporne in ideološko podkrepjene izjave.

Pogosto smo v prispevkih zasledili sredstva tabloidizacije, za katera menimo, da so jih avtorji uporabili zgolj z namenom pridobivanja bralcev, saj so se avtorji pogosto sklicevali na poznavanje stereotipov bralcev. Do tega sklepa smo prišli, ker se stereotipom niso poskušali izogniti ali jih nadomestiti, ampak so jih le podkrepili. Bralci namreč raje posegajo po vsebinah, ki potrjujejo njihove stereotipe. Iz tega razloga se nam zdi še bolj sporno, da se avtorji niso izognili stereotipni rabi še posebej v prispevkih, kjer so imeli možnost rabe katerihkoli drugih sredstev. Hkrati se sprašujemo, ali je večja svoboda izražanja, ki lahko narekuje tudi rabo slogovno zaznamovanih sredstev smotrna v interpretativnih besedilih, vendar menimo, da slednje ne opravičuje rabo stereotipov.

Še posebej sporno se nam zdi, da gre večkrat za zaznamovana sredstva v prispevkih iz rubrike Šport, kjer bi pričakovali informativne in v manjši meri interpretativne oziroma slogovno zaznamovane prispevke. Na tem mestu se torej sprašujemo, ali se avtorji namenoma poslužujejo slogovno zaznamovanih sredstev in ideološko usmerjenih tekstov, da podpirajo prevladujoče stereotipe, to pa storijo prek navidezno „sproščenih“ tem, kjer na prvi pogled stereotipi niso tako očitni, saj tudi bralci in avtorji pričakujejo več svobode, hkrati pa je prav tovrstno podajanje zelo vplivno. Sklepamo, da so avtorji želeli poudariti, da pripadniki balkanskih narodov, ki sodelujejo v slovenskem nogometu, vanj vnašajo prav rasizem in primitivne izjave, ker je slednje, kot pričajo stereotipi o Balkanu, del njihove primitivne, nekultivirane in divje narave. Prav slednje se jim zdi povsem vsakdanje, kot piše avtor, s tem pa tudi poudarja na neprimernost tovrstnega obnašanja v „naši“ kulturi. Na tem mestu se torej sprašujemo, kaj je bil namen avtorja prispevka, vendar sklepamo, da je želel jasno izraziti svoje mnenje glede balkanskih pripadnikov, prav tako pa menimo, da je z njim želel vplivati na bralce, saj se je iz tega razloga odločil tudi za žanr kolumno.

Prav tako se nam zdi, da teme prispevkov v številnih primerih niso imele tako visoke objavne vrednosti, da bi morali bralci nujno izvedeti zanje, ampak je šlo za vplivanje na bralce prek uveljavljenega diskurza. Kljub temu se na tem mestu sprašujemo, s kakšnim namenom avtorji prispevkov na javnem servisu uporabljajo sredstva tabloidizacije, ki pospešujejo branost na komercialno usmerjenih medijih, ter poskušamo ugotoviti, ali so tovrstna sredstva že tako zakoreninjena v vsakodnevnem medijskem diskurzu, da so postala že rutina in se jim avtorji kljub zahtev po objektivnosti, ki so jim zavezani, ne morejo več izogniti. Menimo, da gre za poudarjanje razlik med Balkanom in Slovenijo zato, ker s tem izkazujemo svojo superiornost. Hkrati se sprašujemo, ali se pisci besedil ne zavedajo problematičnosti pojma Balkan. Preseneča nas dejstvo, da smo največ spornih tabloidnih ter zaznamovanih sredstev pričakovali v mediju Svet24, ki je komercialen medij in mora pritegovati bralce, vendar smo tam naleteli na najmanj spornih vsebin. Veliko bolj nas skrbi dejstvo, da se je vedno več pomensko zaznamovanih vsebin pojavilo prav v mediju, ki velja za javni servis in je nacionalni medij ter obiskan v veliki meri, in sicer MMC RTV Slovenija. Sprašujemo se, ali je diskurz o

Balkanu, ki podpira ideologijo, tako ustaljena, da se avtorjem njegova uporaba ni zdela sporna ali je v vsakem primeru konstrukt o Balkanu tako močan in so stereotipi tako prisotni ter močni, da avtorji prispevkov čutijo potrebo, da jih ves čas izpostavljajo. Klasične podobe Balkana kot problematičnega, ki so včasih prevladovale v političnih ali gospodarskih rubrikah, so danes izpodrinile rubrike, ki obravnavajo popularno kulturo ter šport, s tem pa se je podoba Balkana začela uveljavljati veliko bolj subtilno. Sporne podobe so ponujene v oblikah, ki pritegnejo, hkrati pa podkrepijo njihove že ustaljene podobe, ki so si jih oblikovali o Balkanu in ne zahtevajo kompleksnega mišljenja. Hkrati je to tudi način, da se ohranja slovenska nacionalna identiteta in se distancira od njenih manj razvitih sosed. Iz tega razloga se mi zdijo takšne stereotipizirane podobe Balkana še bolj sporne, saj razlog za njihovo rabo ni samo kapital, ampak menim da tudi poglobljanje in uveljavljanje ter legitimacija stereotipov. Bralci kot subjekti novinarskih besedil niso povsem nemočni pri oblikovanju stereotipov, saj interpretirajo diskurz in ga prenašajo v različna področja svojega življenja. Kljub temu vendarle mediji ostajajo za večino ljudi ključna avtoriteta in legitimacija, ki ji zaupajo pri iskanju resnice.

11 LITERATURA

1. Alwood, Edward. 1996. *Straight News (Gays, Lesbians, And the News Media)*. New York: Columbia University Press.
2. Amon, Smilja. 2004. Obdobja razvoja slovenskega novinarstva. V *Poti slovenskega novinarstva - danes in jutri: znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 53–68. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Anderson, Benedict. 1990. *Nacija: zamišljena zajednica. Razmatranja o porijeklu i širjenju nacionalizma*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Bakić-Hayden, Milica. 1995. Newsting Orientalisms: The Case of Former Yugoslavia. *Slavic Review* 51 (1): 1–15.
5. Bakić-Hayden, Milica in Robert M. Hayden. 2007. Orientalistične različice na temo "Balkana": simbolna geografija v nedavni jugoslovanski politiki kulture V *Zbornik postkolonialnih študij*, ur. Nikolai Jeffs, 441–459. Ljubljana: Krtina.
6. Ballinger, Pamela. 1999. Definitional Dilemmas: Southeastern Europe as „Culture area“? . *Balkanologie* III (2): 74–91.
7. Barth, Fredrik, Philippe Poutignat, Jocelyne Streiff-Fenart. 1997. *Teorije o etnicitetu*. Zemun: Biblioteka XX vek.
8. Bojinović Fenko, Ana. 2005. Geographical Proximity and Historical Experience as a Basis for Active Foreign Policy Strategy of Small European States – the Case of Austria and Slovenia Regarding the Western Balkans. *Politics in Central Europe* 1 (1): 8–29.
9. Burr, Vivien. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
10. *Dnevnik*. 2017. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/dd> (12.3.2017).
11. Dragoš, Srečo. 2003. Islam in suicidalno podalpsko pleme V *Poročilo skupine za spreminjanje nestrpnosti*, ur. Roman Kuhar in Tomaž Trplan, 34–53. Ljubljana: Mirovni inštitut.
12. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and social change*. London: Polity.
14. --- 1995. *Media discourse*. London: E. Arnold.
15. --- 1995. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. New York: Longman Publishing.
16. --- 2001. *Language and Power*. London: Longman.
17. Foucault, Michel. 1991. *Vednost – oblast – subjekt*. Ljubljana: Krt.

18. --- 2001. *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
19. Gellner, Ernest. 1991. Nacionalizem V *Študije o etnonacionalizmu*, ur. Rudi Rizman, 239–265. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.
20. Grobelšek, Andreja. 2013. Kritična diskurzivna analiza v raziskovanju družbenih manjšin. *Socialna pedagogika* 17(1–2): 1–23.
21. Hall, Stuart. 1993. „Deviance, politics and the media“. *The Lesbian and Gay Studies Reader*, ur. Henry Abelove, Michele Aina Barale in David M. Halperin, 62–91. New York: Routledge.
22. --- 1997. Introduction. Who needs „Identity“? V *Questions of Cultural Identity*, ur. Paul Du Gay in Stuart Hall, 1 – 17. London: SAGE.
23. --- 2004. Delo reprezentacije. *Medijska kultura: Kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei, Hanno Hardt, 33–96. Ljubljana: študentska založba.
24. Hall, Derek in Darrick Danta. 1996. *Reconstructing the Balkans*. West Sussex: Wiley & Sons.
25. Hammond, Andrew. 2006. Balkanism in Political Context: From the Ottoman Empire to the EU. *Westminster Papers in Communication and Culture* 3(3): 6–26.
26. Hobsbawn, Eric J. 1992. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: University Press Cambridge.
27. Jacobson-Widding, Anita. 1983. *Identity: Personal and Socio-Cultural. A Symposium*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
28. Judah, Tim. 1997. *The Serbs: History, Mythe and the Destruction of Yugoslavia*. London: Yale University Press.
29. Jurić Pahor, Marija. 2000. *Narod, identiteta, spol*. Trst: Studio Link.
30. Kalin Golob Monika in Melita Poler Kovačič. 2005. Med novinarskih stilom in etiko: senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 289–393.
31. Kalin Golob, Monika. 2003. Stil in Novinarski škandal. *Teorija in praksa* 40 (2): 229–244.
32. Kaplan, Robert D. 1993. *Balkan Ghosts: A Journey through History*. New York: Vintage Book, Random House.
33. Kiossev, Alexander. 2002. The Dark Intimacy: Maps, Identities, Acts of Identification V *Balkan as Metaphor: Between Globalization and Fragmentation*, ur. Dušan I. Bjelić in Obrad Savić, 165–190. London: The Mit Press.
34. Košir, Manca. 2003. *Surovi časi medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
35. Kuhar, Roman. 2003. *Medijske podobe homoseksualnosti: analiza slovenskih tiskanih*

medijev od 1970 do 2000. Ljubljana: Mirovni inštitut.

36. --- 2006. Manjšine v medijih V *Mediji za državljane*, ur. Brankica Petković, 120–167. Ljubljana: Mirovni inštitut.

37. Leskošek, Vesna. 1995. Sovražni govor kot dejanje nasilja V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 81–96. Ljubljana: Mirovni inštitut.

38. Luckmann, Thomas. 1983. Remarks on personal identity: Inner, social and historical time V *Identity: Personal and Socio-Cultural: A Symposium*, ur. Anita Jacobson-Widding, 67–91. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

39. Luthar, Breda. 1995. Ponudba identitet na TV V *Otrok in mediji*, ur. Manca Košir, 27–36. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.

40. --- 1998. Poetika in politika tabloidne kulture. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

41. Mazower, Mark. 2001. *The Balkans*. London: Phoenix Press.

42. Meurs, Wim Van. 2000. *The Balkans and New European Responsibilities*. Brussels: Strategy paper do The Club of the Three and the Balkans.

43. Meyer, Michael. 2002. Between Theory, Method and Politics: Positioning of the Approaches to CDA V *Methods of Critical Discourse Analysis (Introducing Qualitative Methods)*, ur. Ruth Wodak in Michael Meyer, 14–32. London: Sage Publications.

44. *MMC RTV Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/strani/o-rtv-slovenija/2> (12. marec 2017).

45. Norris, David A. 1999. *In the Wake of the Balkan Myth*. London: Macmillian Press LTD.

46. Petrović, Tanja. 2009. *Dolga pot domov: reprezentacije Balkana v političnem in medijskem diskurzu*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

47. Phillips, Louise in Marianne W. Jorgensen. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.

48. Poler Kovačič, Melita. 2004. Podobe (slovenskega) novinarstva: o krizi novinarske identitete V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Monika Kalin Golob, 85–112. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

49. Pušnik, Maruša. 1999. Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa*, 36(5): 796–808.

50. Richardson, John E. 2007. *Analysing newspapers: an approach from critical discourse analysis*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
51. Said, Edward. 1996. *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: ISH – Fakulteta za podiplomski humanistični študij.
52. Stanković, Peter. 2010. *Politike popa, Uvod v kulturne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
53. Svet24. Dostopno prek: <http://svet24.si> (12. marec 2017).
54. Šabec, Ksenija. 2006. *Homo Europeanus*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
55. Ljiljana, Šarić in Andreja Vezovnik. 2015. Introduction: constructing Balkan identity in recent media discovery. *Slavic review* 74 (2): 237–243.
56. Todorova, Maria. 2001. *Imaginarij Balkana*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
57. Ule, Mirjana. 2005. Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 21–40. Ljubljana: Mirovni inštitut.
58. Van Dijk, Teun A. 1997. The Study of Discourse V *Discourse as Structure and Process*, ur. Teun A. Van Dijk, 1–35. London: Sage Publications.
59. --- 1998. *Ideology – A Multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications.
60. --- 2000. New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach V *Ethnic Minorities and the Media*, ur. Simon Cottle, 33–49. Buckingham: Open University Press.
61. --- 2001. Critical Discourse Analysis V *The Handbook of Critical Discourse Analysis*, ur. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton, 352–371. Malden: Blackwell Publishers.
62. Velikonja, Mitja. 2002. Študije Balkanov. *Časopis za kritiko znanosti* 30(209/210): 143–144.
63. --- 2007. *Evroza – kritika novog evrocentrizma*. Beograd: XX vek.
64. Vezovnik, Andreja 2007. Diskurzivna konstrukcija slovenske nacionalne identitete. Analiza časopisnih političnih komentarjev v obdobju vstopanja Slovenije v Evropsko unijo. *Annales: Series Historia et Sociologia*, 17 (2): 469–483.
65. --- 2008. Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave* 24 (57): 79 – 96.
66. --- 2009. *Diskurz*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
67. Wodak, Ruth in Norman Fairclough. 1997. Critical Discourse Analysis V *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ur. Teun A. Van Dijk, 258–284. London: Sage Publications.

